

HET REDACTIESTATUUT BIJ DAGBLADEN

STUDIES VOOR HET BEDRIJFSFONDS VOOR DE PERS / Si6

HET REDACTIESTATUUT BIJ DAGBLADEN

Mr. L.F. Asscher
Prof. mr. E.J. Dommering
Prof. dr. N.A.N.M. van Eijk
Mr. A. Franken van Bloemendaal

HET SPINHUIS
APELDOORN – ANTWERPEN
2006

ISBN 978 90 5589 283 9

© 2006, L.F. Asscher, E.J. Dommering, N.A.N.M. van Eijk & A. Franken
van Bloemendaal & Het Spinhuis, Apeldoorn – Antwerpen

Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Lay out: Hanneke Kossen

Het Spinhuis – Postbus 960 – 7301 BE Apeldoorn – www.spinhuis.nl

INHOUDSOPGAVE

Lijst met afkortingen viii

Voorwoord ix

Samenvatting xi

1 Inleiding 1

2 Ontstaan van het redactiestatuut 3

3 Juridische en maatschappelijke positionering redactiestatuut 7

3.1 Wettelijk kader 7

3.2 Verhouding internationaal en concernvorming 10

3.3 Commerciële invloed op de redactievoering 13

3.4 De functie hoofdredacteur/directeur 15

3.5 Fusies 17

4 Inhoud van het modelredactiestatuut 21

4.1 De considerans, de beginselverklaring en de identiteit 21

4.2 De hoofdredacteur 22

4.3 De redactieraad, de redactievergadering en de redacteur 23

4.4 De directie 25

4.5 Medezeggenschap en de verhouding
tot de ondernemingsraad 25

4.6 Persoonlijke verantwoordelijkheid 27

5 Uitkomsten interviews 29

5.1 Interne structuur, rol van het statuut, interne organisatie
redactie 29

5.1.1 Dagbladstructuur 29

5.1.2 De rol van het statuut 31

5.1.3 Beïnvloeding omgang tussen directie en
hoofdredactie? 32

5.1.4 De positie van de hoofdredacteur 32

5.1.5	De redactie	33
5.1.6	Scheiding commercie/redactionele onafhankelijkheid	33
5.2	Medezeggenschap	35
5.3	Concernverhoudingen	36
5.3.1	Gevolgen concernvorming voor regelingen in redactiestatuut	36
5.3.2	Concernvorming, redactiestatuut en zelfstandigheid van titels	36
5.4	Mededinging	37
5.4.1	De rol van het redactiestatuut bij fusies/overnames	37
5.4.2	Mededingingsrecht als waarborg voor verscheidenheid	38
5.5	Kwaliteits- en beroepsnormen	39
5.6	De lezer	39
6	Evaluatie	41
6.1	De klassieke functies van het redactiestatuut	41
6.1.1	Identiteit	42
6.1.2	Redactionele onafhankelijkheid	42
6.1.3	Medezeggenschap	43
6.1.4	De positie van hoofdredacteurs	43
6.1.5	Bescherming tegen concentratie	44
6.2	Lacunes in het redactiestatuut	44
6.2.1	Doelstellingen en belangen in het redactiestatuut	44
6.2.2	Kwaliteits- en beroepsnormen	45
6.2.3	Lezersbelang	46
6.3	Internet en andere elektronische vormen	47
7	Conclusies en aanbevelingen	49
7.1	Het redactiestatuut	49
7.2	Identiteit, redactiestatuut en ondernemingsstructuur	49
7.3	Concernverhoudingen	49
7.4	De positie van de hoofdredacteur	50
7.5	Scheiding commerciële/redactionele verantwoordelijkheid	50
7.6	Internet en andere elektronische vormen	50
7.7	De redactie	51
7.8	Medezeggenschap	51

7.9 Mededinging	51
7.10 Kwaliteits- en beroepsnormen	52
7.11 De lezer	52

Literatuur	53
Jurisprudentie	56
Geraadpleegde websites	57

Bijlage A: Modelstatuut	58
Bijlage B: Persconcentraties	72
Bijlage C: Afwijkende bepalingen statuten en redactiestatuut	82
Bijlage D: Lijst van geïnterviewde personen	III
Bijlage E: Vragenlijst	II2

LIJST MET AFKORTINGEN

BDU	Barneveldse Dagblad Unie
BN/DeStem	Brabants Nieuwsblad/De Stem
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBB	College voor het Beroeps en Bedrijfsleven
CvdM	Commissariaat voor de Media
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
GPD	Geassocieerde Persdiensten
NDP	Vereniging de Nederlandse Dagbladpers
NDU	Nederlandse Dagbladunie
NJK	Nederlandse Journalistenkring
NMA	Nederlandse Mededingingsautoriteit
NRC	Nieuwe Rotterdammer Courant
NVJ	Nederlandse Vereniging van Journalisten
OPTA	Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit
PCM	Perscombinatie Meulenhoff Uitgevers NV
PvdA	Partij van de Arbeid
PZC	Provinciale Zeeuwse Courant
RTL	Radio et Télévision Luxembourg
VNU	Verenigde Nederlandse Uitgeversbedrijven
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

VOORWOORD

Deze studie omvat een onderzoek naar het redactiestatuut bij dagbladen met de bedoeling eventuele knelpunten te signaleren en aanbevelingen te doen over mogelijke aanpassingen.

Allereerst is de historische context in kaart gebracht door het ontstaan van het redactiestatuut te beschrijven, de juridische en maatschappelijke context te schetsen en door het ontwikkelde modelstatuut te ontleden. In een groot aantal interviews met betrokkenen uit de sector is vervolgens nagegaan wat in de praktijk de betekenis van het redactiestatuut is en waar zich knelpunten voordoen.

Een nadere analyse van de problematiek heeft geresulteerd in een tiental aanbevelingen voor aanpassing.

Het onderzoek is verricht in opdracht van het Bedrijfsfonds voor de Pers en uitgevoerd door mr. A. Franken van Bloemendaal in samenwerking met en onder begeleiding van Prof. mr. E.J. Dommering, Prof. dr. N.A.N.M. van Eijk en het eerste stuk met mr. L.F. Asscher. De onderzoekers danken in het bijzonder degenen die bereid waren zich te laten interviewen. Het onderzoek werd in april 2006 afgesloten.

Amsterdam, december 2006

SAMENVATTING

Deze studie omvat een onderzoek naar het redactiestatuut bij dagbladen met de bedoeling eventuele knelpunten te signaleren en aanbevelingen te doen over mogelijke aanpassingen. Onderzocht is of, en zo ja hoe, het redactiestatuut in de praktijk functioneert en zal blijven functioneren.

Allereerst is de historische context in kaart gebracht door het ontstaan van het redactiestatuut te beschrijven, de juridische en maatschappelijke context te schetsen en door het ontwikkelde modelstatuut te ontleden. In een groot aantal interviews met betrokkenen uit de sector is vervolgens nagegaan wat in de praktijk de betekenis van het redactiestatuut is en waar zich knelpunten voordoen.

Een nadere analyse van de problematiek heeft geresulteerd in een tiental aanbevelingen voor aanpassing.

Handhaving van het redactiestatuut wordt aanbevolen omdat het bestaan van het redactiestatuut breed onderschreven wordt. De belangrijkste functies die aan het redactiestatuut worden toegekend zijn de bescherming van de identiteit van de krant en de bescherming tegen commerciële invloed.

De verplichting voor het bestuur van de vennootschap om de nakoming te verzekeren van de verplichtingen die voortvloeien uit de redactiestatuten moet worden vastgelegd in de statuten van de holding en de werkmaatschappij. De identiteitsomschrijving van het dagblad moet vastgelegd blijven in het redactiestatuut.

Het redactiestatuut moet niet alleen de horizontale relatie tussen de hoofdredacteur en de directeur van de werkmaatschappij regelen maar ook de verticale relatie tussen het holdingbestuur, de directie en de hoofdredacteur.

Er dient duidelijkheid te zijn over de benoeming- en ontslagprocedure van de hoofdredacteur. Dit dient de uitsluitende verantwoordelijkheid te zijn van de directie. De hoofdredacteur moet geen door de redactie gekozen functionaris zijn. Er moet wel voldoende draagvlak voor de hoofdredacteur bij de redactie zijn en daarom is een adviesbevoegdheid van de redactieraad op haar plaats. Dit moet verankerd blijven in het redactiestatuut.

De hoofdredacteur en de uitgever/directeur (althans het orgaan waar de zakelijke verantwoordelijkheid ligt) moeten de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de commerciële kant en de oplage van de krant, het personeelsbeleid en het budget. De verantwoordelijkheid voor het advertentiebeleid dient gescheiden te zijn. De commerciële verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur dient afdoende te worden vastgelegd, hetgeen nu veelal niet of maar in beperkte mate het geval is. Hierbij moet worden opgemerkt dat commerciële verantwoordelijkheid niet hetzelfde is als commerciële invloed. Voorts wordt in dit verband gesignaleerd dat een heldere afbakening van wie wel of niet tot de redactie behoort wenselijk is.

Alle dagbladen hebben hun activiteiten uitgebreid tot het internet. Het gaat om deels nieuwe, deels op het papieren product aanvullende activiteiten. Lang niet altijd is de scheiding tussen redactionele activiteiten en commerciële uitgeefactiviteiten duidelijk. Juist omdat het internet zich bij uitstek leent voor het vermengen van commerciële en redactionele informatie, is het gewenst de werking van het redactiestatuut ook tot de internetactiviteiten die aan de krant zijn gelieerd uit te breiden.

Het communicatiemodel van de leiding van de onderneming met de hoofdredacteur c.q. de redactie moet beter worden vastgelegd, waarbij de hoofdredacteur de brug moet zijn tussen de directie en de redactie. Er is ruimte voor vereenvoudiging en meer transparantie.

De organisatiebepalingen van het redactiestatuut moeten worden opgeschoond. Een redactieraad én een redactievergadering is dubbelop, volstaan kan worden met alleen een redactieraad. In het redactiestatuut moet duidelijker worden afgebakend hoe de redactieraad zich verhoudt tot de ondernemingsraad en een eventuele centrale ondernemingsraad. Enerzijds dient overlap te worden voorkomen, anderzijds dienen verhoudingen helder te zijn. In voorkomende gevallen zou aan de redactieraad een raadgevende stem kunnen worden toegekend binnen de ondernemingsraad.

Bij fusies speelt het redactiestatuut geen rol, behalve dat het verplicht om te overleggen met redacties. Bij overnames kunnen titel identiteitsvragen rijzen, waar een statutair verankerd redactiestatuut een beschermende functie kan vervullen. Het mededingingsrecht is ongeschikt voor het oplossen van inhoudelijke pluriformiteitsvragen.

Het redactiestatuut is de plek bij uitstek voor een kwaliteitsomschrijving van het beroep en de beroepsuitoefening. Er kan in het redactiestatuut verwezen worden naar normen zoals deze bijvoorbeeld voorkomen

in de Code van Bordeaux. Juist dit aspect ontbreekt in hoge mate binnen bestaande redactiestatuten. Kwaliteit wordt op deze manier vastgelegd en de partijen die hun handtekening onder het redactiestatuut zetten zijn er aan gebonden.

Het statuut is ongeschikt voor het regelen van de positie van de lezer aangezien het primair de verhoudingen binnen de onderneming regelt. Specifieke voorzieningen dienen buiten het redactiestatuut als zodanig te worden getroffen. Wel is er algehele bijval voor een ombudsman ingesteld door de branche, om te bewerkstelligen dat het (lezende) publiek over beter toegankelijke klachtprocedures kan beschikken, zodat een lid van het publiek makkelijker bij een onafhankelijke instantie kan opkomen tegen publicaties die jegens hen onjuist of onzorgvuldig zijn.

1 INLEIDING

Het redactiestatuut voor dagbladen kan omschreven worden als een privaatrechtelijk instrument dat tussen de directie en de redactie de rechten en verplichtingen van beide partijen vastlegt. Het redactiestatuut dient verschillende belangen: het beschrijven van de identiteit van de krant, het waarborgen van de redactionele onafhankelijkheid binnen een commerciële onderneming, het regelen van medezeggenschap voor de verschillende organen binnen de krant, de arbeidsrechtelijke positie van hoofd-redacteuren/redactie en bescherming tegen concentraties. Daarnaast wordt het redactiestatuut gezien als een waarborg voor een pluriform krantenaanbod en als een bijdrage aan de bescherming van de persvrijheid. In 1976 is er voor het eerst een modelredactiestatuut vastgelegd. De meeste dagbladen hebben hun statuut gebaseerd op dit modelstatuut.

De vraag rijst of en hoe dit redactiestatuut in de praktijk functioneert en toekomstbestendig is. Een daaraan verwante vraag is of de inhoudelijke formulering in de praktijk (steeds) afdoende waarborgen biedt voor de belangen die het wil beschermen. De ingrijpende veranderingen in de lezersmarkt maken dat de redactie ook uitgeversverantwoordelijkheid moet kunnen en willen dragen. Ook de veranderingen in de organisatie van de onderneming rechtvaardigen niet langer een strikte scheiding in de besluitvorming. Een heroverweging van de historische opvattingen omtrent het redactiestatuut is alleen al om die redenen gewenst. De huidige werking van het redactiestatuut moet gezien worden tegen een bredere achtergrond van de internationale concentratiebewegingen in de mediamarkt waarbij kranten en tijdschriftbedrijven met identiteitstitels van een (internationaal) concern deel uit gaan maken, waarin de concernleiding de directies van de uitgeverijen aanstuurt. In die constellatie functioneert een redactiestatuut in de oorspronkelijke betekenis op een andere manier.

Dit rapport richt zich op de plaats van het redactiestatuut bij dagbladen. Dit neemt niet weg dat het onderzoek eveneens relevantie heeft voor de positionering van het redactiestatuut bij de omroepen of andere gedrukte en elektronische media.

In hoofdstuk twee wordt allereerst een historisch overzicht van het redactiestatuut gegeven. Er wordt beschreven waarom, wanneer en hoe het redactiestatuut ontstaan is. Vervolgens wordt de juridische en maatschappelijke context rond het redactiestatuut in hoofdstuk drie geschetst: het wettelijk kader van het statuut, de (internationale) concernvorming, de commerciële invloed op het redactionele werk, de functie van de hoofdredacteur en de rol van het redactiestatuut bij fusies. Daarna worden in hoofdstuk vier de belangrijkste bepalingen uit het modelstatuut beschreven. Hoofdstuk vijf bevat de bevindingen van de interviews met betrokkenen uit de sector. Vervolgens heeft in hoofdstuk zes een evaluatie van de werking van het redactiestatuut plaats. Eerst worden de klassieke en veronderstelde functies van het redactiestatuut besproken, te weten de identiteit van de krant, de redactionele onafhankelijkheid, de medezeggenschapsregeling, de positie van hoofdredacteurs en de concentratiebescherming. Van elk van deze functies wordt bekeken of zij hun taak (nog) vervullen en worden mogelijke alternatieven onderzocht. Vervolgens worden mogelijke lacunes in het redactiestatuut besproken. Het gaat daarbij met name om de vraag wat voor betekenis het redactiestatuut al dan niet kan hebben op het gebied van beroepsnormen, kwaliteitsnormen en de bescherming van eventuele lezersbelangen. Ook mogelijke alternatieven komen aan bod. In het laatste, zevende, hoofdstuk van het rapport worden aanbevelingen gedaan.

2 ONTSTAAN VAN HET REDACTIESTATUUT

Het redactiestatuut is in de CAO voor dagbladjournalisten overeengekomen als onderdeel van de arbeidsovereenkomst van de journalist met zijn werkgever. In de CAO staat slechts dat elk dagblad een redactiestatuut moet hebben. De partijen bij de CAO zijn echter ook een model overeengekomen dat gehanteerd kan worden bij het per dagblad op te stellen statuut. In dit hoofdstuk wordt beschreven wanneer en waarom het redactiestatuut tot stand is gekomen.

In de jaren zestig ontstond er een brede beweging gericht op meer democratisering en het verlangen om inspraak te krijgen in zaken die van boven af werden beslist zowel bij de overheid alsook in het bedrijfsleven. In de perswereld was medezeggenschap van de redactie een oud verlangen, vooral bij structurele wijzigingen die de directie door wilde voeren.¹ De journalisten werden rond 1960 wakker geschud door een golf van persfusies. Vooral het opgaan van de Nieuwe Rotterdamsche Courant en het Algemeen Handelsblad in de Nederlandse Dagbladunie (NDU) in 1964 zorgde voor veel commotie.² Ook bij de regionale bladen vonden voortdurend fusies plaats.³

De NVJ stelde hierop de Studiecommissie Dagbladconcentraties in onder leiding van Han Lammers, toentertijd voorzitter van de Amsterdamse Pers. Deze Commissie pleitte voor een door de overheid gestuurde herstructurering van de dagbladwereld. De techniek zou van de redactie gescheiden moeten worden. Overal in het land zouden drukfabrieken moeten komen waar iedereen die een krant wilde uitgeven tegen beta-

1 De eis dat het geestelijk eigendom van de krant bij de redactie zou moeten liggen en dat de redactie geraadpleegd zou moeten worden bij verkoop of fusie van de krant was in de jaren twintig al driftig besproken en heeft zelfs geleid tot een NJK-resolutie uit 1923 dat bij verkoop van een blad aan de journalisten medezeggenschap moet worden gegarandeerd.

2 Bartman e.a. 1974, p. 20.

3 Schuijt 1987, p. 241.

ling zou kunnen laten drukken.⁴ Daarnaast zouden de redacties door een gedemocratiseerd redactiestatuut onafhankelijk moeten worden van de uitgever. Beslissingen zouden genomen moeten worden door een redactievergadering. De uitgever moest alleen de voorwaarden voor een goede bedrijfsvoering scheppen.⁵

In 1971 werd er door de nvj overleg gevoerd met de NDP over een hoofdredactiestatuut. Er werd overeenstemming bereikt over een hoofdredactiestatuut en over het feit dat er daarnaast een redactiestatuut moest komen. Dit akkoord werd echter verworpen door de Verenigingsraad van de nvj⁶ die geen afzonderlijk statuut voor hoofdredacteuren wilde omdat ze bang was dat de hoofdredacteuren zich zo in een bijzondere positie zouden plaatsen en teveel met de directie zouden heulen.⁷ Dit leidde tot het aftreden van het bestuur van de nvj maar een Commissie van goede diensten verzoende het bestuur weer met de Verenigingsraad. Op 4 maart 1972 kon een Commissie referentiekader redactiestatuut⁸ worden benoemd die een ontwerp redactiestatuut moest maken waarin de positie van de hoofdredactie en de redactie werd geregeld.⁹

Op 28 oktober 1972 werden er op het ontwerp van de Commissie zoveel amendementen aangenomen dat van het oorspronkelijke ontwerp weinig overbleef. Een brugcommissie van de nvj legde uiteindelijk een nieuw modelstatuut voor aan de Verenigingsraad dat dicht in de buurt kwam van het voorstel van de Commissie-Snijders. De Verenigingsraad ging op 31 maart 1973 akkoord met het ontwerp, waarna het tijd was om

4 Zie hiervoor ook de Nota over Persconcentraties, geschreven door PvdA kamerlid Hein Roethof. De kern van deze nota was dat de overheid een plicht had om te zorgen dat de informatiestromen in de maatschappij niet ondergeschikt zouden raken aan commerciële motieven, er moest gerichte steun aan noodlijdende persorganen gegeven worden.

5 Wijffes 2004, p. 392.

6 De Verenigingsraad is het vertegenwoordigende lichaam van de nvj dat grotendeels bestaat uit 'gewone' journalisten.

7 Schuijt 1987, p. 243-244.

8 De Commissie bestond uit vijf leden met als voorzitter Max Snijders. Snijders was hoofdredacteur bij het Utrechts Nieuwsblad en één van diegenen die het redactiestatuut uit de onderhandelingen voor de dagblad-cao hadden gesleept. Verder was hij onder andere voorzitter van de Sectie Hoofdredacteuren van de nvj en voorzitter van het Genootschap van Hoofdredacteuren.

9 Wijffes 2004, p. 404.

met de NDP te gaan onderhandelen.¹⁰ Na twaalf vergaderingen kon men in 1974 overeenstemming bereiken over een modelstatuut. Vooral de medezeggenschapsregeling bij belangrijke besluiten zoals de benoeming van de hoofdredacteur en de wijziging van de identiteit waren struikelblokken. Het duurde uiteindelijk nog tot 1976 voordat het modelstatuut werd opgenomen in de CAO. Bij de meeste kranten werd het statuut daarna snel ingevoerd, op basis van het modelstatuut. Dit was voor veel journalisten een historisch moment omdat zo hun onafhankelijkheid bevestigd werd.¹¹ De totstandkoming van het statuut heeft een grote wissel getrokken op de eenheid binnen de NVJ. De positie van de hoofdredacteurs binnen de NVJ werd steeds moeilijker. Steeds meer hoofdredacteurs stapten uit de NVJ en het Genootschap van Hoofdredacteurs groeide. Het Genootschap begon zich dan ook meer en meer te profileren als de enige vertegenwoordiger van de hoofdredacteurs.¹² Het redactiestatuut is als instrument dikwijls ter discussie geweest in de context van andere ontwikkelingen die hierna, in hoofdstuk 3 eerst bekeken zullen worden.

10 Snijders onderhandelde samen met NVJ-secretaris Gerard Schuijt, bestuurder Max de Bok, Jan Rogier, J.H. Bartman en J. van Workum met NDP-voorzitter C.J. Houwert. Wijfjes 2004, p. 405

11 Wijfjes 2004, p. 405-407

12 Wijfjes 2004, p. 408.

3 JURIDISCHE EN MAATSCHAPPELIJKE POSITIONERING REDACTIESTATUUT

3.1 Wettelijk kader

De wettelijke inkadering van het redactiestatuut is menigmaal onderwerp van discussie geweest.¹³ In 1999 verrichte Nieuwenhuis in opdracht van de Commissie Mediaconcentraties een onderzoek naar de verhouding tussen de uitingsvrijheid, zoals vastgelegd in artikel 7 Grondwet en artikel 10 EVRM, en regelingen tegen mediaconcentratie.¹⁴ In zijn advies stelt Nieuwenhuis, in navolging van andere auteurs en in lijn met de heersende opvatting, dat een wettelijke verplichting van een redactiestatuut voor printmedia in strijd is met artikel 7 lid 1 van de Grondwet en dat bovendien de Grondwet op dat punt ongewijzigd moet blijven. De strijdigheid met artikel 7 wordt alleen maar groter wanneer de overheid op één of andere manier ook wil gaan controleren of een krant zich wel houdt aan de in het redactiestatuut omschreven identiteit. Dat het Bedrijfsfonds voor de Pers bij eventuele steunverlening de voorwaarde stelt dat er een redactiestatuut is, is wel toelaatbaar, ervan uitgaande dat aan de steunverlening voorwaarden verbonden mogen worden ten aanzien van de journalistieke onafhankelijkheid. Die voorwaarden beletten immers niet om een krant uit te geven zónder redactiestatuut. Een vrijwillig bij CAO aangegane verplichting is volgens Nieuwenhuis natuurlijk ook mogelijk maar de bij de CAO betrokken partijen moeten wel oppassen niet te veel aan de leden te willen voorschrijven. Daarnaast vraagt Nieuwenhuis zich af of de discussie over een wettelijk redactiestatuut niet puur academisch van aard is omdat het onduidelijk is wat er in de praktijk met een wettelijk

13 In 1976 heeft de Tweede Kamer de motie Roethof aangenomen waarin de regering werd uitgenodigd de mogelijkheid te onderzoeken om minimumregels voor een redactiestatuut wettelijk vast te leggen (Kamerstukken II, 1975/76, 13353, nr. 6). Ook in het rapport van de Werkgroep Perswet werd een wettelijk statuut besproken, Werkgroep Perswet 1982, p. 27.

14 Commissie Mediaconcentraties 1999 deel v.

statuut wordt gewonnen ten opzichte van de huidige situatie, waar het redactiestatuut al bij alle dagbladen aanwezig is.¹⁵

De Commissie meent dat het redactiestatuut zoals dat bestaat in de dagbladsector een bijdrage levert aan de journalistieke onafhankelijkheid en daarmee de interne pluriformiteit bevordert.¹⁶ Een onafhankelijke positie van redacties biedt condities voor een veelheid van meningen binnen één medium. In de praktijk blijkt in dagelijkse omstandigheden volgens de Commissie het redactiestatuut bij de dagbladpers goed te functioneren, zowel werkgevers als werknemers vinden het een waarborg voor journalistieke onafhankelijkheid.¹⁷ De Commissie ziet dan ook het liefst een wettelijke verplichting van het redactiestatuut maar realiseert zich dat dit in strijd is met de Grondwet. Een fundamentele benadering van het redactiestatuut is volgens de Commissie afhankelijk van een grondwetswijziging en daarom moet de toen net ingestelde Commissie 'Grondrechten in het digitale tijdperk' beoordelen of een wettelijke verplichting van het redactiestatuut in overeenstemming kan worden gebracht met de Grondwet. Het redactiestatuut biedt verder een aanvullende mogelijkheid om bij concentraties in de mediasector de pluriformiteit te handhaven. De Commissie stelt dat het van groot belang is dat de nma, die ook belast is met het toezicht op concentraties in de mediasector, blijvend aandacht besteedt aan de pluriformiteit van het informatieaanbod via de pers. De Commissie meent dat bij mogelijk verdere concentraties in de mediasector de nma bij haar beoordeling in het kader van de Mededingingswet in ieder geval ook de voorwaarde zou moeten stellen dat er bij partijen een redactiestatuut aanwezig is.¹⁸

Binnen het bestaande wettelijke kader zijn er volgens de Commissie voldoende regels om schadelijke effecten als gevolg van concentraties in de mediasector tegen te gaan. Wel beveelt de Commissie aan de mediaontwikkelingen nauwgezet te laten volgen door een onafhankelijke instantie. Het kabinet besloot deze taak aan het Commissariaat voor de Media (het Commissariaat) op te dragen. Dit heeft geleid tot de Mediamonitor die in mei 2001 van start is gegaan. Alle vormen van samenwerking in de media worden door het Commissariaat voortdurend en nauwlettend gevolgd en

15 Commissie Mediaconcentraties 1999 deel v, p. 37-38.

16 Commissie Mediaconcentraties 1999 deel 1, eerste vier ongenummerde pagina's.

17 De Commissie geeft niet aan waar zij deze aanname op baseert.

18 Commissie Mediaconcentraties 1999 deel 1, p. 28-29.

bijgehouden. Daarbij gaat het niet alleen om wijzigingen van eigendom maar om alle ontwikkelingen die effect hebben op pluriformiteit, onafhankelijkheid en toegankelijkheid van informatie. Inmiddels zijn er vier rapporten verschenen van het Commissariaat over mediaconcentratie: Mediaconcentratie in Beeld: concentratie en pluriformiteit van de Nederlandse media 2001, 2002, 2003 en 2004.¹⁹

De aanbevelingen van de Commissie dat er een wettelijk redactiestatuut zou moeten komen en dat de nma de voorwaarde moet kunnen stellen dat er bij een mediaonderneming die wil fuseren een redactiestatuut aanwezig is, moeten op constitutionele gronden worden verworpen.²⁰ De Commissie voelt voor een wettelijke verplichting van het redactiestatuut zonder aan te geven wat er dan wettelijk verplicht zou moeten worden. Dat er een statuut moet zijn, betekent nog niets wanneer er niet zoals in de dagbladsector ook wordt aangegeven wát er in het statuut geregeld moet worden. De ervaring met de minimale bepaling in de Mediawet over het redactiestatuut voor omroepen²¹ laat zien dat er meestal een regeling wordt opgesteld die niet veel meer is dan het organisatieschema van het bedrijf. Het Commissariaat voor de Media dat de statuten moet goedkeuren kan niets anders doen dan zijn toestemming geven want ze bezit geen enkel juridisch instrument waaraan de overgelegde statuten getoetst kunnen worden.²² Ook is het nog maar de vraag wat zo'n wettelijke regeling meer kan bieden dan wat tussen partijen aan de onderhandelingstafel is bereikt.

De Commissie stelt haar hoop op de Commissie 'Grondrechten in het digitale tijdperk', die moet beoordelen of de verplichting van een redactiestatuut in overeenstemming gebracht kan worden met de Grondwet. Maar dit zou betekenen dat de Grondwet moet worden aangepast aan de regels die men wil stellen terwijl men bij het stellen van regels moet nagaan of zij in strijd komen met de Grondwet.²³ Daarnaast deed de Commissie de aanbeveling dat de nma bij de beoordeling van een concentratie in de mediasector de voorwaarde moet stellen dat er een redactiestatuut aanwezig is. Dit is echter het creëren van een wettelijke verplichting via

¹⁹ <http://www.mediamonitor.nl>

²⁰ Schuijt 1999, p. 143-144.

²¹ Artikel 64 lid 1 onder d Mediawet.

²² Schuijt 1995, p. 99.

²³ Schuijt 1999, p. 143.

de U-bocht van de nma.²⁴ De Commissie 'Grondrechten in het digitale tijdperk' heeft het voorstel van de Commissie Mediaconcentraties evenwel niet overgenomen.²⁵

3.2 Verhouding internationaal en concernvorming

De afgelopen jaren is er in het mediabestel het nodige veranderd aan de aanbiederskant. Vooral in de krantenbranche heeft de schaalvergroting de nodige (onafhankelijke) titels de kop gekost.²⁶ Net als in de meeste mediasectoren geldt in de dagbladensector tegenwoordig een wet van drie.²⁷ De Telegraaf, Wegener en PCM geven met elkaar 82 procent van de totale dagbladenoplage uit,²⁸ de meeste kranten worden dus uitgegeven door één van deze drie uitgeefconcerns. Artikel 5.1.6 van het modelstatuut bepaalt dat bij dagbladuitgeverijen die deel uitmaken van concernconstructies de directie van de dagbladwerkmaatschappij als directie te beschouwen is, tenzij anders geregeld. Belangrijke werkafspraken moet de hoofdredactie dus maken met de directie die tegenwoordig vaak slechts een ondergeschikte functionaris binnen de dagbladonderneming blijkt te zijn.²⁹

Lockefefer wees er als voorzitter van het Genootschap van Hoofdredacteuren op dat de praktijk op dit punt de redactiestatuten uit de jaren zeventig heeft achterhaald.³⁰ Toen het statuut werd gemaakt werd de hoofdredacteur in een min of meer evenwaardige positie gebracht aan de directeur. Dit om de journalistieke zelfstandigheid en verantwoordelijkheid te waarborgen en zeker te stellen dat de directie bij haar beleidsvoering op het hoogste niveau rekening zou houden met de wensen van de redactie. Inmiddels is de directeur van de zelfstandige krant bijna verdwenen omdat vrijwel alle kranten nu deel uit maken van een dagblad-

²⁴ Schuijt 1999, p. 143.

²⁵ Rapport Franken 2000.

²⁶ Van de Donk, Broeders & Hoefnagel 2005, p. 110.

²⁷ CvdM 2002, p. 1. Het Commissariaat spreekt over de wet van drie omdat er bij dagbladen, televisie en kabel steeds per sector drie sterke aanbieders actief zijn met daarnaast één of meer kleinere spelers.

²⁸ CvdM 2005, p. 12-13.

²⁹ Teeuwen 1993, p. 109.

³⁰ Harry Lockefefer is oud-hoofdredacteur van De Volkskrant en emeritus hoogleraar journalistiek aan de Rijksuniversiteit Groningen.

concern waarin de belangrijke beslissingen worden genomen door de concernleiding. De directeur van de plaatselijke werkmaatschappij vervult daarin een ondergeschikte en meestal uitvoerende taak. Wanneer men dus letterlijk vasthoudt aan het statuut is de hoofdredacteur niet nevensgeschikt aan de concerntop maar aan de plaatselijke directeur van de werkmaatschappij. Dit is volgens Lockefer naar letter en geest van het statuut een devaluatie te noemen en daarom dient de concernvorming dan ook gevolgen te hebben voor het redactiestatuut.³¹

Een 'flagrante schending' van het statuut deed zich in de ogen van de NVJ voor bij de overname van het Brabants Nieuwsblad door de VNU dagbladengroep in 1995.³² Op holdingniveau werd door de eigenaar van NDU, Reed-Elsevier, besloten om het Brabants Nieuwsblad (NDU) te verkopen met het oogmerk van fusie met De Stem (VNU). De besluitvorming vond plaats op drie niveaus: holdingniveau, groepsniveau en werkmaatschappij. Pas enkele uren voor de persverklaring vernamen de hoofdredacties (en directies) van de werkmaatschappij dat de directie op groepsniveau het voornemen had de kranten te fuseren. Aan de in het redactiestatuut voorgeschreven verplichting te overleggen was op geen enkele manier voldaan.

De rechtbank achtte het redactiestatuut niet geschonden omdat de groepsdirectie na een staking toezegde alsnog het statuut te zullen naleven.³³ Het Hof stelde dat de moederondernemingen, Reed-Elsevier en VNU, geen partij zijn bij het redactiestatuut. Dit wil echter volgens het Hof niet zeggen dat zij zich daarom niets aan het statuut gelegen hoeven te laten liggen. Het Hof stelde de journalisten dus wel in het gelijk waar het de aanvankelijke schending van het statuut betrof, maar het handelen van Reed-Elsevier en VNU was toch niet onrechtmatig omdat het allebei beursgenoteerde ondernemingen zijn. Vertrouwelijk overleg met de hoofdredacteurs in beide concerns zou in een vroegtijdig stadium tot een grote kring van personen leiden die over koersgevoelige informatie beschikten, want ook de directeurs van dochters en kleindochters zouden dan ingelicht moeten worden.³⁴

31 Voorzitter Harry Lockefer tijdens de jaarvergadering van het Genootschap van Hoofdredacteurs op 30 mei 1991.

32 Brakman 1999, p. 338.

33 Rechtbank Breda 28 januari 1997, *Mediaforum* 1997-3, p. B-37-B-38.

34 Hof Den Bosch 14 oktober 1998, met name r.o. 5.6.1, *Mediaforum* 1999-1, met noot Schuijt.

In de noot onder deze uitspraak wordt aanpassing van het redactiestatuut gesuggereerd, zodat de informatie- en overlegplicht in deze omstandigheden ook geldt voor de holdingdirectie jegens de hoofdredacteur van zijn dochterbedrijf. Het statuut moet meer worden toegesneden op de specifieke situatie binnen het concern. Als voorbeeld van een statuut dat zo op maat gesneden is, wordt het toenmalige redactiestatuut van Het Parool genoemd. In dat statuut stond dat de hoofdredacteur zich rechtstreeks kan verstaan met het holdingbestuur en dat hij tegen besluiten van het holdingbestuur bezwaar kan maken bij de raad van commissarissen. Dit lijkt meer overeenkomstig de bedoeling van het redactiestatuut te zijn, dat namelijk niet alleen de belangen van de journalisten dient maar ook, zoals het Hof stelt (r.o. 5.2), een maatschappelijk belang.³⁵ Brakman meent dat een dergelijke wijziging inderdaad soelaas zou kunnen bieden maar dat bij beursgevoelige informatie, zoals een overname, de directie waarschijnlijk nog steeds gemakkelijk onder haar verplichtingen uit kan komen.^{36, 37}

Ook de nvj doet in haar bijdrage voor de Commissie Mediaconcentraties de aanbeveling dat het redactiestatuut bij kranten en tijdschriften zonder wisselgeld, dat wil zeggen zonder verzwakking van de kern (de redactionele onafhankelijkheid van de journalisten en hoofdredactie), snel dient te worden aangepast aan de concernstructuren.³⁸ Het Commissariaat voor de Media schrijft in haar rapport *Mediaconcentratie in Beeld 2001* naar aanleiding van deze uitspraak dat de redactiestatuten in grote concerns niet goed zijn toegesneden op de nieuwe verhoudingen tussen de concerndirectie en de hoofdredactie. Wanneer het gaat over een koerswijziging van het dagblad of plannen tot redactionele samenwerking biedt het redactiestatuut wel medezeggenschap voor een redactie, maar deze gaat niet verder dan een adviserende taak.³⁹

35 Hof Den Bosch 14 oktober 1998, *Mediaforum* 1999-1 met noot Schuijt, p. 34.

36 Inge Brakman is voormalig nvj-secretaris en commissaris bij het Commissariaat voor de Media.

37 Brakman 1999, p. 339.

38 Commissie Mediaconcentraties 1999 deel II, bijdrage 4, p. 7 sub 4.

39 CvdM 2002, p. 27.

3.3 Commerciële invloed op de redactievoering

Een eerste golf van een meer commerciële bedrijfsvoering in de dagblad-sector, resulterend in een groot aantal fusies, vond plaats als gevolg van de ontzuiling. Door de ontzuiling werd de hechte band tussen maatschappelijke en religieuze stromingen en de kranten grotendeels verbroken. In plaats van schrijven voor de achterban moesten de kranten de aandacht van de consument zien te trekken.⁴⁰ De commercialisering blijkt uit de toegenomen invloed van adverteerders en de druk vanuit oplagecijfers.⁴¹ Het aanbod is zich daarmee meer op de (vermeende) vraag gaan richten, wat niet altijd een goede invloed op de pluriformiteit van het aanbod heeft.⁴² Door schaalvergroting, teruglopende oplagecijfers en dalende advertentie-inkomsten krijgen kranten het financieel steeds zwaarder en komen commerciële en bedrijfsmatige overwegingen steeds meer op de voorgrond te staan.⁴³ Ook de opkomst en verspreiding van het gebruik van het internet en de nieuwe gratis kranten Metro en Spits hebben hieraan bijgedragen.

Volgens sommigen is een commerciële oriëntatie steeds meer bepalend geworden voor de vorm en inhoud van media en de houding van journalisten.⁴⁴ De meeste krantenkaternen worden gemaakt vanuit een commercieel oogpunt (de adverteerders) en niet vanwege de journalistieke waarde. Het belang van de commercie is in de afgelopen jaren onmiskenbaar toegenomen.⁴⁵ Dit betekent ook dat de onafhankelijkheid van de redacties om, zelfstandig en los van de vraag, de inhoud te bepalen stevig onder druk komt te staan. De commercie zal steeds moeilijker uit de inhoud te weren zijn.⁴⁶ Kranten proberen aan de wensen van de lezers tegemoet te komen door lifestyle-katernen en magazines uit te geven en door regionale edities toe te voegen.⁴⁷ De redacties moeten steeds weer inhoudelijke veranderingen bedenken om lezers te winnen en zo de adverteerders niet te verliezen. Tegelijkertijd proberen de redac-

40 Van de Donk, Broeders & Hoefnagel 2005, p. 77.

41 WRR 2005, p.62.

42 WRR 2005, p. 72.

43 WRR 2005, p. 54-55.

44 Wijfjes 2004, p. 507 en www.stateofthenewsmedia.org.

45 WRR 2005, p. 55.

46 Van de Donk, Broeders & Hoefnagel 2005, p. 86-87.

47 Van de Donk, Broeders & Hoefnagel 2005, p.88.

ties hun inhoudelijke vrijheid te waarborgen door zich te verzetten tegen de druk van de krantenproducenten. Ondertussen lijken de grote kranten wat de inhoud betreft naar elkaar toe te bewegen: succesformules worden gekopieerd en veilige formules zijn populair want commercieel aantrekkelijk.⁴⁸ Sommigen beweren dat er voor het goed functioneren van het redactiestatuut in de eerste plaats 'goed weer' nodig is.⁴⁹ Het moet economisch goed gaan met de krant en er moet wat te verdelen zijn. Bij 'slecht weer' valt er weinig te kiezen. Bezuinigingen op de redactionele kosten zoals redactionele samenwerking, gezamenlijke katernen en een gezamenlijke persdienst kwamen er allemaal zonder noemenswaardige discussie.⁵⁰

Het is de vraag in hoeverre het überhaupt mogelijk is om de commerciële en de ideële component van de krant te scheiden. Het dagblad dat wordt aangeboden blijft een economisch product. De werkgever loopt uiteindelijk het economische risico. Het is niet ten onrechte dat de werkgever de beslissingsbevoegdheid heeft, overigens na een zware overlegprocedure, ten aanzien van wijziging van de identiteit. Volgens Nieuwenhuis heeft een zelfbewuste redactie van een goed lopende uitgave een sterkere positie ten opzichte van de directie dan de redactie van een slecht lopende uitgave. Bij slecht lopende uitgaven zal de directie eerder tot ingrijpen geneigd zijn. Het redactiestatuut beschermt de redactie tegen ingrijpen van de directie in de dagelijkse werkzaamheden, zodat de redactie relatief zelfstandig blijft. Maar een redactiestatuut kan commerciële druk op de redactie niet voorkomen. Dat hangt er mede vanaf hoe sterk de (hoofd)redactie in haar schoenen staat, aldus Nieuwenhuis.⁵¹

In hoeverre moet de redactie luisteren naar en zich laten leiden door de lezersmarkt? Zit uitgeversverantwoordelijkheid journalistieke onafhankelijkheid in de weg?⁵² Of is dit veel te radicaal gesteld? Als het waar is dat de inhoud van de krant mede bepalend is voor de oplageontwikkeling, bij stijging én bij daling, dan moeten degenen die verantwoordelijk zijn voor de inhoud ook uitgeversverantwoordelijkheid dragen.⁵³ Het moet

48 Van de Donk, Broeders & Hoefnagel 2005, p. III.

49 Greven 2004, p. 14.

50 Greven 2004, p. 14.

51 Nieuwenhuis 1991, p. 148.

52 Schuijt 1990, p. 32-34.

53 Kees Spaan, voorzitter van de NDP, in zijn speech bij het afscheid van Gerard Schuijt aan de UvA in april 2004.

niet zo zijn dat “een redactie met de rug naar de lezersmarkt staat en dat de toegang van de uitgever tot het redactiebeleid niet veel meer betekenis heeft dan een gemiddelde ingezonden brieven schrijver”.⁵⁴ Kritiek van uitgeverszijde op redactiestatuten is dat zij in de praktijk van een te kunstmatige scheiding van commerciële uitgeversverantwoordelijkheid en redactionele verantwoordelijkheid uitgaan. De ingrijpende veranderingen in de lezersmarkt maken dat de redactie ook uitgeversverantwoordelijkheid moet kunnen en willen dragen.

Zou het dan niet zo moeten zijn dat er in het redactiestatuut meer aandacht komt voor de verantwoordelijkheid van de uitgever? De lezersmarkt kan als commercieel gegeven niet worden uitgezonderd want de lezersbehoefte is bepalend, de krant is er van afhankelijk. In die zin moeten commerciële belangen wel invloed uitoefenen op de onafhankelijke redactie. De journalist kan en mag daar niet aan voorbij gaan.⁵⁵

3.4 De functie hoofdredacteur/directeur

Het redactiestatuut regelt de positie van de hoofdredacteur en zijn benoeming- en ontslagprocedure. De positie van de hoofdredacteur is echter sinds de invoering van het statuut behoorlijk veranderd. Niet alleen is de rol en functie van de hoofdredacteur in de afgelopen decennia veranderd door de democratisering, maar ook door de toenemende managementtaken die bij de functie zijn gaan horen. De redacties zijn gegroeid en taken als budgetbeheer en personeelsbeleid vragen veel aandacht. De hoofdredacteur leidt de redactie en zal zich ter wille van de bewaking van de identiteit zeer gedetailleerd inlaten met de krantenopinie maar het schrijven ervan wordt steeds vaker door specialisten gedaan.⁵⁶

Deze nieuwe rol van de hoofdredacteur kan tot spanningen leiden. De journalisten willen dat hij zich als eerst-verantwoordelijke ter redactie gedegen bezighoudt met de dagelijkse inhoud van de krant en het daarmee verbonden journalistiek proces. De directie zal met name naar de uitvoering van zijn managementtaken kijken. Vroeger kon de krant in belangrijke mate worden bepaald door de hoofdredacteur maar na de redactionele democratisering is het beleid meer teamwerk geworden. De

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Spaan 1990, p. 52-53.

⁵⁶ Lockefeer 1997, p. 96.

identiteit wordt meer en meer bepaald en gedragen door de hele redactie waarin de hoofdredacteur wel een kernrol vervult, maar het beleid niet volledig zelf bepaalt.⁵⁷

Ook Blokker stelt dat de positie van de hoofdredacteur in een samenwerkingsverband als dat van de Perscombinatie als haast vanzelfsprekend is geëvolueerd in de richting van directionele taken.⁵⁸ De holding heeft te maken met afzonderlijke kranten en werkmaatschappijen. En terwijl de hoofdredacteur door zijn redactieraad wordt gehouden aan zijn plicht om koers en identiteit van de krant te verzekeren wordt hij vanwege de directie verondersteld de balans van baten en lasten op orde te houden. Het laatste behelst ook de afweging of bepaalde advertenties, die traditioneel tot het ressort van de directie worden gerekend maar die een grote mate van identiteitsgevoeligheid kunnen hebben, in de krant thuishoren. Met zijn beslissingsbevoegdheid over zulke kwesties voert de hoofdredacteur, op de vingers gekeken door de redactie, in feite directiebeleid. Hierbij doemt de vraag op waar precies de feitelijke grenzen van zijn taken liggen en waar het gevaar dreigt van een conflict van tegenstrijdige belangen. In de oude situatie was de verhouding tussen de eigenaar-directeur en de hoofdredacteur glashelder.⁵⁹

In de zomer van 1999 speelde zich een discussie af bij vnu Dagbladen over de hoofdredacteur en het redactiestatuut. Oud-minister Wijers van Economische Zaken was ingeschakeld om te adviseren over de herstructurering van de dagbladen. Kern van het advies was de introductie van een hoofdredacteur die tevens directeur zou worden met directe verantwoordelijkheden voor de commerciële aspecten zoals oplage en marketing. Brakman en de nvj zijn van mening dat hoofdredacteurs uiteraard ook oog moeten hebben voor financiële en commerciële factoren, maar dat juist zij alle schijn van betrokkenheid met adverteerders moeten voorkomen en daarom niet in de directie moeten zitten.⁶⁰ De journalisten en de redacteurs verwierpen uiteindelijk de voorgestelde verandering.

⁵⁷ Lockefeer 1997, p. 96.

⁵⁸ Jan Blokker was tussen 1979 en 1985 adjunct-hoofdredacteur van De Volkskrant en van 1991 tot 1993 bijzonder hoogleraar persgeschiedenis aan de Erasmus universiteit in Rotterdam.

⁵⁹ Blokker 1993, p. 38-39.

⁶⁰ Brakman 1999, p. 339.

3.5 Fusies

Het redactiestatuut is in de jaren zeventig opgesteld als reactie op de persfusiegolf in de jaren zestig.⁶¹ Artikel 9 van het modelstatuut schrijft voor dat de hoofdredacteur van de aanvang af betrokken wordt bij eventuele plannen tot reorganisatie, fusie [...] of opnemings in een concernverband. Het is echter de vraag of het redactiestatuut echt de redactionele zelfstandigheid waarborgt bij fusies en samenwerkingsverbanden.

Het redactiestatuut is geen absolute garantie voor de onafhankelijkheid van de redacties, noch voor het behoud van de pluriformiteit van de media. Een redactiestatuut kan noch verandering van identiteit vanuit commerciële overwegingen noch een fusie van persorganen tegenhouden, al kan het daartegen wel een zekere barrière opwerpen. Het statuut zorgt ervoor dat bij het overleg over belangrijke wijzigingen de journalistieke overwegingen optimaal aan bod komen.⁶² Het statuut geeft redacties een flinke scheut medezeggenschap bij zulke plannen,⁶³ maar heeft hoogstens een remmende werking gehad op sommige persconcentraties. Toch kan het in dat kader wel een nuttige rol vervullen doordat namelijk via de verplichte overlegprocedures de journalistieke en daarmee ook maatschappelijke belangen bij pluriformiteit van informatievoorziening bij een concentratie optimaal in de afwegingen betrokken kunnen worden.⁶⁴

Dat het redactiestatuut kranten beschermt tegen overnames, opheffing of verkoop lijkt kortom een misverstand te zijn. Het is een tijdelijke remedie tegen een opdringerige directie maar uiteindelijk heeft de directie bij dit soort beslissingen het laatste woord. Echter, de koper of verkrijger kan vervolgens met de verworven kranten niet zijn gang gaan zonder overleg met de betrokken hoofdredactie en redactie.

Een andere vorm van concentratiebescherming is het algemene mededingingsrecht. Sinds de invoering van de Mededingingswet in 1998 houdt de nma ook toezicht op persconcentraties. Sindsdien zijn er twee uitspraken van de nma geweest inzake dagbladfusies; de zaak Wegener

61 Voor een overzicht van persfusies en toezicht van de overheid op persfusies, zie bijlage B.

62 Schuijt 1987, p. 401.

63 Schuijt 1990, p. 39.

64 Schuijt 1999, p. 142.

en de Telegraafzaak.⁶⁵ De nma mag zich op basis van artikel 7 Grondwet echter niet met de inhoud van de dagbladen bemoeien. Enkele algemene opmerkingen van de nma in deze zaken laten de mogelijkheid bestaan dat pluriformiteit en inhoud van de betrokken bladen wel door de nma in haar oordeel worden betrokken.⁶⁶ Volgens de nma kan bij de beoordeling van de concentratie tot op zekere hoogte rekening worden gehouden met verschillen tussen kranten, ook als ze tot dezelfde productmarkt worden gerekend.⁶⁷ Er bestaat een mogelijk onderscheid tussen kwaliteitskranten en niet-kwaliteitskranten, kranten verschillen naar diepgang en politieke en levensbeschouwelijke oriëntatie. Op deze manier wordt de grondwettelijke onthoudingsplicht met voeten getreden. Wat wel geoorloofd is, is een onderscheid met min of meer objectieve criteria die niet op een beoordeling van de redactionele inhoud neerkomen. Een beoordeling van de redactionele inhoud gekoppeld aan het al dan niet verlenen van een vergunning is echter strijdig met het verbod van voorafgaand verloop uit artikel 7 Grondwet.⁶⁸

In de uitspraak van het CBV inzake nma/Wegener herformuleerde het CBV één van de voorschriften van de nma zodat er volgens het CBV geen strijdigheid meer was met artikel 7 Grondwet. In plaats van dat de regionale dagbladen zich mede op Zeeuws-Vlaanderen moesten blijven *richten* stelde het CBV dat de beide dagbladen in Zeeuws-Vlaanderen *verspreid* moesten blijven. Volgens het CBV werd er op deze manier niet ingegrepen in de inhoud van de krant.⁶⁹ De nma mag dus wel voorschrijven dat de betreffende bladen onder lezers in Zeeuws-Vlaanderen verspreid moeten blijven, maar niet dat die lezers daarin iets moeten vinden dat hen als bewoners van die streek interesseert.⁷⁰ Leeftang en Mortelmans stellen terecht dat de CBV-uitspraak mededingingsrechtelijk gezien goed in elkaar steekt, maar dat dit grondrechtelijk anders ligt wanneer men de stelling verdedigt dat het moeilijk lijkt een regionale krant te verspreiden zonder rekening te houden met de inhoud. De Zeeuwse lezer wil maan-

65 Zie bijlage B voor een bespreking van deze beslissingen van de nma.

66 Van den Beukel & Nieuwenhuis 2000b, p. 122.

67 Zaaknummer 1528, randnummer 45 en 46.

68 Van den Beukel & Nieuwenhuis 2000b, p. 122.

69 Slotboom & Coumans 2002, p. 100.

70 Noot Van Empel bij CBV 5 december 2001, *Markt & Mededinging* 2002-1, p. 35.

dag weten wat er in de Zeeuwse voetbalcompetitie is gebeurd. Het is niet goed mogelijk inhoud en verspreiding los te koppelen.⁷¹

Dat de nma met haar algemene opdracht van mededingingsautoriteit ook toezicht moet houden op de concentraties op de mediamarkt waar ook andere, niet-economische overwegingen spelen is niet altijd ideaal. De nma heeft zich bij de bovengenoemde uitspraken in bochten moeten wringen en heeft ook beslissingen genomen op basis van overwegingen van pluriformiteit en het waarborgen van redactionele onafhankelijkheid die op gespannen voet staan met normale economische en bedrijfsmatige overwegingen.⁷² De criteria van de nma zijn vooral economisch van aard. De Mededingingswet heeft een algemene strekking en het mededingingsrecht kan niet zonder meer worden ingezet om pluriformiteit te bevorderen. Ook is het nog maar de vraag hoe effectief het is dat langs economische weg te doen. Economische concurrentie loopt immers niet gelijk met journalistieke concurrentie, welke laatste voor de diversiteit belangrijker is. Pluraliteit van aanbieders garandeert immers nog geen pluriformiteit van aanbod. Bovendien kan te veel concurrentie leiden tot veel van hetzelfde aan eenvoudig te consumeren producten.⁷³ Het kabinet is van mening dat naast de reguliere fusietoets door de nma een pluriformiteitstoets dient plaats te vinden bij de beoordeling van voorgenomen mediaconcentraties. Over de vormgeving vindt nog nader beraad plaats, waarbij het kabinet zich mede zal oriënteren op voorbeelden in andere Europese landen.⁷⁴

Volgens de wrr voldoet een puur nationaal en op mededinging en marktverhoudingen georiënteerd mediatoezicht niet. Het huidige toezicht is te zeer verbrokkeld over te veel toezichthouders (opta, CvdM, nma) en is onvoldoende in staat om samenhangend en effectief toezicht te houden. De wrr pleit daarom voor één nieuwe toezichthouder voor de gehele mediasector die toeziet op aspecten van mededinging en voorziet in een onafhankelijke, openbare, periodieke en crossmediale monitor van de pluraliteit van aanbieders en de pluriformiteit van het aanbod. Deze monitor kan voortbouwen op het al bestaande werk van het CvdM

71 CBB 5 december 2001 met noot F. Leeflang & K.J.M. Mortelmans, *Mediaforum* 2002-4, p. 145.

72 WRR 2005, p. 54.

73 Van de Donk, Broeders & Hoefnagel 2005, p. 172-173.

74 *Kamerstukken II* 2003-2004, 29692, nr. 1, p. 6-7.

en zal bijdragen aan discussies en besluitvorming over de gewenste pluraliteit van aanbieders en pluriformiteit van het aanbod.⁷⁵

Op het niveau van de EU is er geen sprake van specifiek mediarecht of -beleid, algemene markt- en mededingingsregels domineren. De Commissie heeft in een aantal beleidsdocumenten de kwestie van mediaconcentratie geadresseerd.⁷⁶ Bescherming van pluraliteit heeft na lange discussies geen plaats gekregen in de Televisie zonder Grenzen richtlijn. Het Europese Parlement heeft herhaaldelijk in resoluties laten blijken marktconcentratie te zien als een gevaar voor de democratie, de uitingsvrijheid en het pluralisme en heeft daarom aangedrongen op een mediaconcentratierichtlijn. De Commissie bleef echter van oordeel dat het primair ging om een zaak van de lidstaten en niet om een op zichzelf staand gemeenschapsdoel. Toch heeft de Commissie via het Europese mededingingsrecht wel degelijk invloed en lijkt zij in dit soort zaken ook belang te hechten aan pluraliteit, zoals blijkt uit verschillende zaken,⁷⁷ waaronder de zaak RTL/Veronica/Endemol⁷⁸ waarin de Commissie een voorgestelde concentratie onverenigbaar achtte met de gemeenschappelijke markt.⁷⁹ Maar de inzetbaarheid van het mededingingsrecht om kwesties van pluralisme in de media op te lossen werd betwijfeld.

75 WRR 2005, p. 136-137.

76 Green Paper 'On the establishment of the common market for broadcasting, especially by satellite and cable', COM (84) 300 final; Green Paper 'Pluralism and Media Concentration in the Internal Market', COM (92) 480; Follow up of this Green Paper 'An Assessment of the Need for Community Action', COM (94) 353 final.

77 *Case Generale des Eaux/Canal+/W.H. Smith*, IV/M. 110, 1991 OJC 244/06, 10 september 1991; *Case MSG Media Service*, IV/M. 490, 1994 OJL 364, 9 november 1994; *Case Nordic Satellite Distribution*, IV/M 490, 1995 OJL 294, 19 november 1995; *Case Deutsche Telekom/Betaresearch*, IV/M 1027, 27 mei 1998; *Case DFI/Premiere*, IV/M 993, 1997 OJC 374/04, 20 december 1997.

78 Europese Commissie 17 juli 1996, RTL/Veronica/Endemol, *PbEG* 19 november 1996, L294/14.

79 Van de Donk, Broeders & Hoefnagel 2005, p. 208-209.

4 INHOUD VAN HET MODELREDACTIESTATUUT

In de volgende paragrafen worden de belangrijkste bepalingen uit het modelredactiestatuut zoals dat door de nvj wordt gepubliceerd besproken: de beginselverklaring, de inspraakregelingen, de persoonlijke verantwoordelijkheid en de belangrijkste organen zoals de hoofdredacteur, de redactieraad en de directie. Opgemerkt zij dat er in de praktijk nog wel eens statuten zijn die afwijken van het hierna besproken model.

4.1 De considerans, de beginselverklaring en de identiteit

In de considerans, artikel 1.1 van het modelstatuut, staat waarom het dagblad bijzonder is ten opzichte van andere industriële producten: “omdat het gestalte geeft aan het in Nederland geldende grondrecht van vrijheid van meningsuiting”. Het waren met name de uitgevers die behoefte hadden aan een considerans. Met deze considerans dekten zij zich in tegen kritiek van de andere werknemers in het bedrijf op de vergaande medezeggenschap van de redacties door daarin te wijzen op het bijzondere van het product dagblad. Bovendien zouden ze de considerans hebben aangegrepen om de journalisten duidelijk te maken dat hun krant niet alleen een ideëel maar ook een commercieel product is. Voor de hoofdredacteurs was de considerans belangrijk om hun bijzondere positie binnen de dagbladonderneming te legitimeren.⁸⁰

Artikel 2.1 behelst de beginselverklaring: “bij elk dagblad dienen de beginselen en/of het redactioneel karakter te zijn vastgelegd op zodanige wijze dat de rechtskracht verzekerd is”. De beginselverklaring lijkt uitsluitend gericht te zijn tegen de uitgever. Hij dient de beginselverklaring op schrift te stellen zodat de journalisten vooraf te weten kunnen komen aan wat voor krant zij zich binden.⁸¹ Het statuut dient in de eerste

80 Schuijt 1987, p. 248-249.

81 Teeuwen 1993, p. 93.

plaats een omschrijving te bevatten van de identiteit van de krant zodat de journalisten weten waar ze aan toe zijn. Wijziging van deze identiteit kan niet zomaar door de werkgever worden doorgevoerd. Daarvoor is een zware overlegprocedure gecreëerd, waarbij uiteindelijk de werkgever de beslissingsbevoegdheid heeft (artikel 3.7 van het modelstatuut). De beginselverklaring is een belangrijke bepaling uit het redactiestatuut. Op deze manier wordt de eigen journalistieke doelstelling en werkwijze omschreven.⁸²

4.2 De hoofdredacteur

Volgens artikel 3.2 van het modelstatuut is de hoofdredacteur verantwoordelijk voor de leiding van de redactie en de inhoud van de krant. Vervolgens bepaalt artikel 5.1 de eigen zelfstandige verantwoordelijkheid van de hoofdredactie. Artikel 5.1.2 is het contragewicht voor de macht van de hoofdredactie: de zelfstandige verantwoordelijkheid vindt namelijk haar grens in de door de uitgever vastgestelde uitgangspunten van redactioneel beleid. Ook is er vastgelegd over welke onderwerpen de hoofdredacteur met de directie, die verantwoordelijk is voor het commerciële beleid van de uitgeverij, overleg moet plegen.

De hoofdredacteur is in feite een werknemer die contractueel in zijn arbeidsovereenkomst voor een bepaald aspect van zijn arbeid een grote mate van vrijheid heeft bedongen.⁸³ Voor het overige blijft hij ondergeschikte. Hij behoort zijn journalistieke arbeid te verrichten binnen de identiteit van de krant. Hij kan ter verantwoording worden geroepen en hem kunnen richtlijnen worden gegeven. Dat betekent dat de hoofdredacteur voor zijn dagelijkse journalistieke beleid onafhankelijk is. Het statuut geeft de hoofdredacteur een sterke positie tegenover de directie en het maakt hem in elk geval voor zijn dagelijks beleid onafhankelijk van de commerciële beïnvloeding. De medezeggenschapsregeling biedt een zekere garantie voor controle daarop van de zijde van de redactie.⁸⁴ Over het beleid op langere termijn kan de hoofdredacteur echter niet zelf beslissen. Hij zal zelfs wanneer de leiding van de onderneming met desbetreffende voorstellen komt en het voorgeschreven diepgaande overleg

82 Schuijt 1987, p. 249.

83 Schuijt 1987, p. 392.

84 Schuijt 1987, p. 390.

niet tot een door hem gewenst resultaat leidt, zich moeten schikken of opstappen. Uiteindelijk beslist de directie.⁸⁵

De hoofdredacteur is verantwoordelijk tegenover degene of de instantie die bevoegd is tot benoeming en ontslag. Als dat de directie is, is de hoofdredacteur mede verantwoording schuldig aan degene of de instantie, wier voorafgaande goedkeuring aan de benoeming en het ontslag moet zijn verkregen. Met dit artikel 5.1.2 bereikten de hoofdredacteurs dat zij nooit uitsluitend aan hun directies verantwoording behoeften af te leggen.⁸⁶

De bijzondere positie van de hoofdredacteur komt onder andere tot uitdrukking bij een doorslaggevende rol van de plenaire vergadering bij zijn benoeming en ontslag. De benoeming van een hoofdredacteur is één van de in artikel 3.7 opgesomde beslissingen waarvoor de zware overlegprocedure gevolgd moet worden. De redactieraad moet om advies gevraagd worden. Ook heeft de redactieraad het recht van voordracht voor benoeming en ontslag (artikel 4.1.2 en 10.6). De redactieraad kan pas adviseren of een voordracht doen na raadpleging van de plenaire vergadering. Deze plenaire moet dan een quorum hebben van tweederde en bovendien met driekwart van de stemmen het advies of de voordracht ondersteunen.⁸⁷

4.3 De redactieraad, de redactievergadering en de redacteur

De redactieraad is het orgaan van wederzijdse informatie en onderling beraad tussen hoofdredactie en redactie, zo blijkt uit artikel 5.3.1. In die functie bespreekt de redactieraad onder meer het algemene, politieke, maatschappelijke en levensbeschouwelijke beleid in het kader van de uitgangspunten van het redactionele beleid. De redactieraad bestaat meestal uit ten minste vijf leden, gekozen door en uit de stemgerechtigde journalisten. Het modelstatuut wijst de hoofdredacteur als voorzitter van de raad aan, maar bij veel kranten wordt deze rol vervuld door één van de gekozen leden. De redactieraad is het belangrijkste overlegorgaan van de redactie met de hoofdredactie en de directie. De beschrijving van artikel 5.3.1 is zo ruim dat er nauwelijks een onderwerp denkbaar is dat niet op

85 Schuijt 1987, p. 392.

86 Schuijt 1987, p. 264.

87 Brakman 1999, p. 338.

de agenda van de redactieraad thuishoort.⁸⁸ Als er een structureel conflict bestaat tussen de redactieraad en de hoofdredacteur dat zo hoog oploopt dat er een onwerkbaar situatie ontstaat kan de redactieraad (na raadpleging van de redactievergadering, artikel 4.2.1) de hoofdredacteur voor ontslag voordragen bij de instantie die hem heeft benoemd, zo bepaalt artikel 10.6.⁸⁹

De redactievergadering bestaat uit alle leden van de redactie. Zij komen tenminste eenmaal per jaar bij elkaar in een redactievergadering. Het is een orgaan dat door de redactieraad en de hoofdredactie geraadpleegd wordt. Slechts indirect, via artikel 4.2.1, speelt de plenaire redactievergadering een rol. De bepaling verwijst onder meer naar het slotartikel 11.1 dat de redactieraad verplicht de instemming van de redactievergadering te verwerven bij wijziging van het statuut. Daarnaast blijft de redactievergadering het orgaan waaraan de redactieraad verantwoording verschuldigd is voor zijn beleid en dat de raad tot aftreden kan dwingen. Uit de artikelen 5.2.1 en 5.2.2 die de bevoegdheden van de redactievergadering regelen blijkt dat de redactievergadering eigenlijk geen bevoegdheden heeft. De bevoegdheden die ze wel heeft staan al in artikel 4.2.1. Het nvj-concept voor het redactiestatuut dichtte de redactievergadering veel meer bevoegdheden toe. In het nvj-concept stond dat de redactievergadering, die het belangrijkste orgaan voor medezeggenschap van de redactie werd genoemd, instemmingsrecht heeft bij voorstellen tot wijziging in de redactionele beginselen. In het officiële modelstatuut is daar vrijwel niets van overgebleven.⁹⁰

De individuele redacteur heeft niet veel vrijheid. Hij is ondergeschikt aan de hoofdredacteur en moet diens opdrachten uitvoeren. In de praktijk wordt er met een grote mate van vrijheid gewerkt. Dit gebeurt echter steeds binnen het kader van de identiteit die de redacteur dient te respecteren en binnen de vrijheid die hem door de hoofdredacteur wordt gegeven op grond van zijn journalistieke kwaliteiten. Wanneer zijn kopij geweigerd wordt heeft de journalist nauwelijks een verweer behalve dat hij via de redactieraad het beleid van de hoofdredacteur aan de orde kan stellen. De journalist heeft in principe geen recht op publicatie van zijn

88 Teeuwen 1993, p. 113.

89 Teeuwen 1993, p. 113.

90 Teeuwen 1993, p. 112.

artikelen. De vrijheid van de krant (de vrijheid om keuzes te maken) gaat hier voor de vrijheid van de journalist.⁹¹

4.4 De directie

De directie blijft het laatste en beslissende woord houden over een aantal belangrijke besluiten. Dit zijn benoeming en ontslag van de hoofdredacteur, wijzigingen in het redactioneel beleid, wijziging van karakter en verschijningsvorm van de krant, wijziging van de positie van de redactie en de hoofdredactie en het aangaan of wijzigen van redactionele samenwerkingsverbanden. Ook wanneer de redactieraad zich tegen deze beslissingen verzet behoudt de directie het recht ze te nemen. Artikel 3.7 bepaalt echter dat voordat de directie deze beslissingen tot uitvoering brengt ze diepgaand overleg moet hebben gepleegd met de redactieraad.⁹² Voor de relatie tussen de directie en de hoofdredactie is vooral van belang dat de directie met de hoofdredactie overlegt als ze weet of kan vermoeden dat haar voorgenomen beleid de redactievoering raakt. De directie blijft uiteindelijk voor het hele bedrijf verantwoordelijk, en zal nadrukkelijker aanwezig zijn als het slecht met het bedrijf gaat. Als het voortbestaan van een krant of het bedrijf op het spel staat, blijkt dat directies zich indringend met de krant bemoeien. Zo gezien is de vrijheid van de redactie het best gewaarborgd bij een economisch gezonde krant.⁹³

4.5 Medezeggenschap en de verhouding tot de ondernemingsraad

In het redactiestatuut zijn verschillende vormen van inspraak te vinden. De hoogste graad van inspraak is het instemmingsrecht: de andere partij kan slechts handelen met toestemming van de tegenpartij. Het modelstatuut gebruikt daarvoor de woorden 'in overleg' of zegt dat er overeenstemming moet zijn. Deze formulering is terug te vinden in de volgende artikelen: artikel 4.2.5 stelt dat per krant de directie, hoofdredactie en redactieraad in onderling overleg bepalen of redactionele medewerkers, al dan niet met stemrecht, tot de redactievergadering worden toegelaten.

91 Schuijt 1987, p. 392.

92 Teeuwen 1993, p. 100.

93 Lockefeer 1997, p. 95.

In artikel 5.1.5 staat dat de journalistieke werknemers door de directie worden aangesteld in overleg met en op voordracht van de hoofdredactie. Artikel 5.1.6 bepaalt dat beslissingen ten aanzien van de journalistieke productie die belangrijke invloed kunnen hebben op de bedrijfsvoering van de uitgeverij alleen genomen kunnen worden door de hoofdredactie in overleg met de directie. Volgens artikel 6.1 moeten hoofdredactie en redactieraad overeenstemming bereiken over de hoofdlijnen van het redactionele personeelsbeleid. Artikel 11.1 zegt tenslotte dat wijziging van het statuut geschiedt in overleg tussen directie, hoofdredactie en redactieraad. De redactieraad heeft in deze de instemming van de redactievergadering nodig voordat ze een beslissing kan nemen.⁹⁴

Een zeer grote mate van inspraak, maar geen instemmingsrecht, vinden we in het kernartikel 3.7. De directie neemt over een aantal limitatief opgesomde gevallen pas een beslissing nadat diepgaand overleg heeft plaatsgehad met de redactieraad. Het gaat hier om beslissingen zoals de benoeming van de hoofdredacteur, besluiten over verandering van de identiteit, over fusie of reorganisatie. Wanneer dit overleg niet tot overeenstemming leidt kan de directie slechts om zwaarwichtige redenen van het advies van de redactieraad afwijken.⁹⁵ Geschillen over de toepassing van de procedurevoorschriften van artikel 3.7 kunnen door de meest gerede partij worden voorgelegd aan de rechter. De rechter zal uitsluitend marginaal toetsen. Volgens de nvj-begeleidingscommissie is dit artikel 3.7 de hoeksteen van het statuut, omdat 'dankzij deze tekst de redactie een juridisch been krijgt om op te staan'.⁹⁶

Artikel 5.1.7 noemt een aantal gevallen waarover de directie en de hoofdredactie 'goed overleg' voeren voordat de directie een beslissing neemt. De laagste vorm van inspraak tenslotte is gereserveerd voor de meest ingrijpende besluiten van de uitgever: artikel 9.1 bepaalt dat bij structuurwijzigingen de hoofdredactie 'van de aanvang af betrokken' wordt bij eventuele plannen. Zodra duidelijk is dat de plannen tot structuurwijziging tot uiting zullen komen, is de redactieraad 'in de gelegenheid zich een oordeel hierover te vormen', artikel 9.2. Artikel 9.3 bepaalt dat over een voorgenomen ingrijpende wijziging in de kring van eigenaren en de raad van commissarissen de hoofdredactie door de directie

94 Teeuwen 1993, p. 87.

95 Teeuwen 1993, p. 88.

96 Teeuwen 1993, p. 101.

vertrouwelijk wordt ingelicht. Zo spoedig mogelijk na de hoofdredactie wordt ook de redactieraad vertrouwelijk ingelicht.⁹⁷

Medezeggenschap in het redactiestatuut is dus meer een recht op meeweten en meepraten en niet op meebeslissen. Bij belangrijke aangelegenheden moet er weliswaar diepgaand overleg met de redactieraad gevoerd worden, maar kan de werkgever om zwaarwichtige redenen afwijken van het standpunt van de raad. De ondernemer behoudt de uiteindelijke zeggenschap bij belangrijke beslissingen over de benoeming van een hoofdredacteur en over eventuele wijziging van de redactionele doelstellingen en de identiteit. Het redactiestatuut biedt dan slechts de garantie dat de journalistieke overwegingen optimaal tot hun recht komen in de beslissing van de directie. Het is echter nog maar de vraag of het verkeerd is om de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid bij de ondernemer te leggen. Het is de verantwoordelijkheid van de werkgever en niet van de werknemers om het bedrijf draaiende te houden; werknemers moeten niet op de stoel van de ondernemer gaan zitten.⁹⁸ Bovendien kunnen journalisten-werknemers nu eenmaal niet de commerciële verantwoordelijkheid op zich nemen, waaronder ook begrepen is de verantwoordelijkheid voor de werkgelegenheid van andere werknemers dan journalisten.⁹⁹

De ondernemingsraad kan alle aangelegenheden die de onderneming betreffen aan de orde stellen indien hij dat gewenst acht. Daartoe kan bij een mediaonderneming ook het redactionele beleid behoren. Dit neemt echter niet weg dat de ondernemingsraad de omstandigheid dient te respecteren dat media hun maatschappelijke functies niet goed kunnen vervullen als zij niet onafhankelijk zijn. De ondernemingsraad zou zich daarom niet verder met het redactionele beleid dienen te bemoeien dan de bevoegdheden ter zake van de directie zijn.¹⁰⁰

4.6 Persoonlijke verantwoordelijkheid

Artikel 7 van het modelstatuut bepaalt dat een redacteur zich kan wenden tot de redactieraad voor een uitspraak in het geval dat de redacteur ernstige bezwaren heeft tegen een aan hem verstrekte opdracht of wanneer

⁹⁷ Teeuwen 1993, p. 88.

⁹⁸ Schuijt 1987, p. 393.

⁹⁹ Schuijt 1987, p. 396.

¹⁰⁰ Schuijt 1987, p. 394.

de hoofdredactie wijzingen aanbrengt in zijn artikel. Er is in dit geval slechts sprake van beroep op de redactieraad die vervolgens de hoofdredacteur aan de tand kan voelen. De hoofdredacteur hoeft zich echter niet bij het standpunt van de redactieraad neer te leggen. Door sommigen wordt een uitgebreidere regeling bepleit die beter op zijn plaats zou zijn in de CAO dan in het redactiestatuut omdat het gaat om de bescherming van de individuele journalist.¹⁰¹ Het zou beter zijn het statuut te beperken tot een regeling van de onafhankelijkheid van de redactie, de hoofdredacteur voorop, en van de medezeggenschap van de redactie.¹⁰² Artikel 7 is het enige artikel dat zich richt tot de individuele journalist, waarmee het niet zou passen in de systematiek van het redactiestatuut.¹⁰³

101 Schuijt 1987, p. 288.

102 Schuijt 1987, p. 390.

103 Teeuwen 1993, p. 116.

5 UITKOMSTEN INTERVIEWS

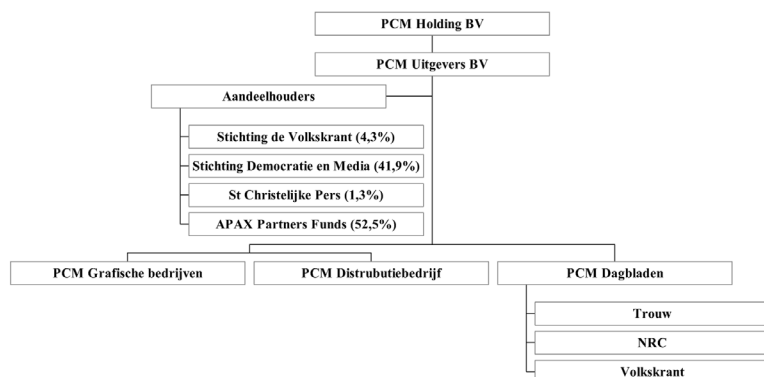
De historisch-juridische analyse en de concept-evaluatie daarvan is getoetst aan de praktijkbevindingen van een aantal belangrijke spelers in het veld en aan de feitelijke statutaire en contractuele regels bij een aantal ondernemingen in Nederland. In bijlage C zijn de van het model afwijkende bepalingen in de vigerende redactiestatuten en statutaire bepalingen opgenomen. De interviews zijn gevoerd aan de hand van een vragenlijst, die als bijlage E is opgenomen. De onderstaande samenvatting komt uitsluitend voor rekening van de auteurs van dit rapport.

5.1 Interne structuur, rol van het statuut, interne organisatie redactie

5.1.1 Dagbladstructuur

De structuur van de dagbladuitgevers kent de nodige verschillen. Dit kan men modelmatig demonstreren aan de hand van PCM Holding BV (hierna: PCM) en de Telegraaf Media Groep NV (hierna: Telegraaf).

Model PCM (klasieke kranten uitgeversmodel met 'identiteits'kapitaal

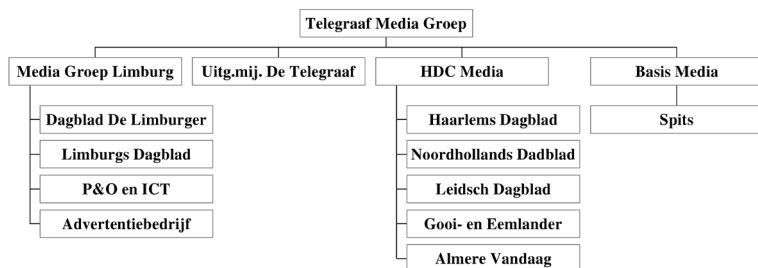

Binnen PCM zijn er drie identiteitsstichtingen die samen met investeringsmaatschappij Apax aandelen hebben in PCM Uitgevers bv. De stichting Democratie en Media heeft inmiddels geen titel meer onder zich maar heeft nog wel ruim 40% van de aandelen in handen. De andere aandelen zitten bij de Stichting Volkskrant en de Stichting ter bevordering van de Christelijke Pers. Gezamenlijk hebben de stichtingen 47,5 % van de aandelen. Deze identiteitsstichtingen kunnen een belemmering vormen voor een beursgang of overname van PCM en hebben dat in het verleden ook gedaan. Sommigen zien de stichtingenstructuur als een historisch overblijfsel van de verzuiling, dat niet meer past in de huidige concernstructuren. Het leidt bovendien tot situaties waarbij de aandeelhouders te veel op de stoel van de directie kunnen gaan zitten.

De feitelijke overleglijnen binnen PCM gaan niet per directeur van de dagbladtitel, maar via de uitgever van het dagblad (wat overigens geen statutaire titel is). De uitgever zit meestal wel bij het redactieoverleg. Daarnaast is er nog een directeur dagbladen, die, zo lijkt het, minder in de overlegstructuur met de redacties een rol speelt. De advertentieverkoop en de organisatie van de geautomatiseerde systemen van de redactie van de drie dagbladen en de joint venture krant gebeuren gemeenschappelijk.

Bij PCM zijn de uitgevers door het holdingbestuur gemandateerde functionarissen. Er bestaat een driehoeksverhouding, de hoofdredacteur en de uitgever zijn nevensgeschikt en rapporteren samen aan de concerndirectie. Wanneer ze het oneens zijn, beslist de concerndirectie. De hoofdredacteur en de uitgever zijn samen verantwoordelijk voor de business unit. Het is min of meer vergelijkbaar met het model van een zakelijk en een artistiek leider. De artistiek leider heeft iets meer te zeggen dan de zakelijk leider, hij bepaalt namelijk het product. Als de hoofdredacteur echter echt iets wil gaat hij naar de concerndirectie. De hoofdredacteur heeft overigens ook nog een lijn naar de stichting, die immers inspraak had in zijn benoeming.

In de statuten van PCM Holding bv is in artikel 15 lid 8 opgenomen dat het bestuur van de vennootschap gehouden is de nakoming te verzekeren van de verplichtingen die voortvloeien uit de redactiestatuten die van toepassing zijn op de dagbladen die door de dochtermaatschappijen en/of deelnemingen van de vennootschap worden uitgegeven. Op deze manier is de naleving van het redactiestatuut verankerd in de statuten van de onderneming.

Model Telegraaf (multimediale holding op afstand)

In een concernmodel als bij De Telegraaf opereert de holdingdirectie veel meer op afstand van de werkmaatschappijen. Het aanspreekpunt voor holdingbestuur enerzijds en redacties anderzijds is de directie van de krantenuitgever. Ook de BDU bestaat uit een dergelijke holdingstructuur die de Barnevelder Courant, weekbladen, tijdschriften en boeken uitgeeft. De Barnevelder Courant is een lokale krant die opent met lokaal nieuws. Dit is een bewuste keuze: lezers komen namelijk wel op een andere manier aan landelijk nieuws zoals via de radio of het internet. BDU is verdeeld in vier aandelen pakketten van 25%. Twee van deze pakketten zitten bij families, één bij afgeleiden van deze families en één kwart zit gecertificeerd bij het personeel.

5.1.2 De rol van het statuut

De kernfunctie van het redactiestatuut is het vastleggen van de redactionele onafhankelijkheid. Het redactiestatuut speelt naar het oordeel van alle geraadpleegde partijen een essentiële rol in de relatie tussen de leiding van de onderneming en de redactie. Eén van de belangrijkste zinnen uit het statuut is 'de hoofdredacteur geeft leiding aan de redactie en is verantwoordelijk voor de inhoud van de krant'. Het statuut waarborgt de redactionele onafhankelijkheid ten opzichte van commerciële invloeden van buitenaf. Het statuut heeft dus een afweersfunctie. In de praktijk is daar misschien niet veel van te merken, maar in noodsituaties wordt die functie zichtbaar.

Een redactiestatuut betekent niet dat de directie geen overleg zou kunnen plegen met de redactie, bijvoorbeeld over het plaatsen van een controversiële foto op de voorpagina of een verlangde rectificatie, maar de hoofdredacteur heeft hier het laatste woord. Ook betekent het volgens de betrokkenen niet dat de hoofdredacteur niet kan worden aangesproken

op commerciële verantwoordelijkheden. Ofschoon hier de directie het laatste woord heeft.

Het vastleggen van de identiteit van de krant is de tweede hoofdfunctie van het redactiestatuut. Bij sommige dagbladen is de identiteit ook vastgelegd in de individuele arbeidsovereenkomsten. Maar de algemene opvatting is dat de identiteit van de krant het beste in het redactiestatuut kan worden vastgelegd. Door het niet in het statuut te regelen zou bij sommige kranten het zwaartepunt verschuiven van hoofdredacteur naar directie. Een ander argument is dat, wanneer men de identiteit zou vastleggen in de statuten van de onderneming, de aandeelhouders de statuten kunnen wijzigen en daarmee ook de identiteit van de krant.

5.1.3 Beïnvloeding omgang tussen directie en hoofdredactie?

In reactie op de vraag 'Beïnvloedt het bestaan van het redactiestatuut de dagelijkse praktijk van de omgang tussen de directie en de hoofdredactie' meenden sommigen dat de verhoudingen zonder het redactiestatuut hetzelfde zouden liggen. Men zou namelijk toch altijd een soort convenant maken, met daarin een identiteitsverklaring en een soort vertegenwoordigingsregeling. Anderen menen dat het redactiestatuut de dagelijkse praktijk van omgang tussen directie en hoofdredactie wel degelijk beïnvloedt. Het statuut bepaalt hoe de hoofdredacteur zich moet gedragen tegenover de redactie en het statuut heeft daarom ook een sterke *interne functie* binnen de organisatie van een krant. Het redactiestatuut vergemakkelijkt de relatie tussen de hoofdredacteur en de directeur omdat er bepaalde regels voor gelden. Ook denkt men door het bestaan van het statuut nog twee keer na en overlegt men nog een paar keer extra voordat er een beslissing wordt genomen. Binnen een dagblad heerst een overlegcultuur waarin de directie draagvlak zoekt voor zijn beslissingen. Hierdoor kan het redactiestatuut echter ook conserverend werken. Deze conserverende, remmende werking heeft het statuut doordat het zelf niet verandert: een historisch statuut conserveert. Kritiek op het redactiestatuut ten slotte is dat uitgevers en redacties het soms gebruiken om zich achter te verschuilen om niet aanspreekbaar te zijn. Hoe dan ook, in de *dagelijkse praktijk* speelt het redactiestatuut nauwelijks een rol.

5.1.4 De positie van de hoofdredacteur

De redactieraad en de redactievergadering hebben in veel redactiestatuten een zware stem gekregen in de benoemingsprocedure van de hoofdredacteur. Sommige hoofdredacteurs zien zichzelf dan ook als iemand

die door de redactie is benoemd. De redactieleden zijn voor de hoofdredacteur in feite zijn kiezers en daarom probeert hij het zijn kiezers voortdurend naar de zin te maken. Dit kan conserverend werken en leiden tot een functionaris die risicomijdend gedrag vertoont in plaats van een sterke hoofdredacteur die leiding geeft. De redactievergadering zou zo ook te veel macht in handen kunnen krijgen omdat zij de hoofdredacteur kan voordragen voor ontslag. Er moet natuurlijk wel afdoende draagvlak zijn voor een hoofdredacteur maar hij moet geen gekozen functionaris zijn. Bij PCM bestaat er daarnaast de bijzondere relatie tussen hoofdredacteurs en de meebenoemde stichtingen, die de medezeggenschapstructuur kan compliceren.

Volgens sommigen zit de hoofdredacteur gevangen tussen de eisen van de raad van commissarissen, het holdingbestuur, de redactie, de lezers en bij PCM dus ook nog de stichting, en heeft de hoofdredacteur hierdoor zijn flexibiliteit verloren. De hoofdredacteur is inmiddels een soort manager geworden en zou daarom ook de armslag en de vrijheid moeten krijgen die bij zo'n functie horen.

5.1.5 De redactie

Formeel is de redactievergadering volgens het redactiestatuut het hoogste orgaan maar feitelijk functioneert het als een *second opinion*. Wanneer de hoofdredacteur een beslissing neemt spreekt hij eerst met de redactieraad. Daarnaast gaat hij soms in zware aangelegenheden naar de redactievergadering. De redactievergadering heeft formeel nog steeds de bevoegdheid de hoofdredacteur voor te dragen voor ontslag. Bij sommige kranten was er regelmatig (om de zes weken) een plenaire vergadering. In de meeste gevallen is dat nu teruggebracht tot één a twee keer per jaar. De redactieraad komt doorgaans één keer per maand bij elkaar. De redactieraad is de vaste sparringpartner van de hoofdredacteur. De hoofdredacteur praat met de directie, de redactieraad formeel gesproken niet. De hoofdredacteur heeft dat ook liever niet want dan ontstaat er een schaduwmacht die hij niet kan beheersen, hij vindt dat hij de relatie met de directie moet onderhouden. De hoofdredacteur zou als brug tussen de directie en de redactie moeten functioneren.

5.1.6 Scheiding commercie/redactionele onafhankelijkheid

Enerzijds achten de meesten de dubbelfunctie directeur-hoofdredacteur niet noodzakelijk voor de verwezenlijking van de doelstelling die iedereen onderschrijft, namelijk dat de hoofdredacteur ook commerciële ver-

antwoordelijkheid draagt voor de omzet en het personeelsbeleid. Anderzijds heeft splitsing van de functie ook voordelen. Sommigen menen dat een hoofdredacteur geen zakelijke verantwoordelijkheid kan dragen omdat verantwoordelijkheid ook bevoegdheid betekent. Dit zou impliceren dat de hoofdredacteur ook eindverantwoordelijkheid zou hebben over de advertenties en de oplage hetgeen een directieverantwoordelijkheid is. Het redactiebudget is bijvoorbeeld afhankelijk van de oplage en daar is de advertentie-exploitatie weer zeer bepalend voor. Zij achten de scheiding tussen hoofdredacteur en directeur daarom nuttig. Een ander gehoord argument is dat de commerciële kant altijd de neiging heeft op de stoel van de journalist te gaan zitten en dat het daarom goed is dat er een 'artistiek' en een 'zakelijk leider' is. In de praktijk blijkt wel dat hoofdredacteurs steeds meer betrokken worden bij de uitgeefkant. Zij zijn medeverantwoordelijk voor de oplage. Ook blijkt dat zij door de slinkende oplagen steeds meer onder druk staan. De advertenties knabbelen steeds meer aan heilige redactionele pagina's zoals de pagina's één en drie. De positie van de hoofdredacteur is volgens hen veranderd omdat een krant tegenwoordig meer een gezamenlijk project is. De advertentie-inkomsten moeten omhoog en daar moeten zij zich als hoofdredacteur verantwoordelijk voor en betrokken bij voelen. De hoofdredacteur heeft dus nu veel meer een commerciële betrokkenheid dan tien jaar geleden. Maar juist omdat de hoofdredacteur dus toch al in de zakelijke belangen wordt betrokken menen zij dat de hoofdredacteur geen lid van de directie zou moeten zijn, ook omdat zijn journalistieke geloofwaardigheid en onafhankelijkheid dan zou dalen.

Volgens anderen is de hoofdredacteur steeds meer een marketingman en daarom zou hij hoofdredacteur/directeur moeten zijn. Dit kan volgens hen ook niet meer anders, de krant is immers een economisch goed. De functie van hoofdredacteur/directeur is tevens positief omdat de hoofdredacteur de belangrijkste beïnvloeder van het product en het commerciële succes daarvan is. Scheiding van die verantwoordelijkheid behoeft niet uit te sluiten dat de hoofdredacteur met de directeur van advertenties praat over de wenselijkheid van speciale bijlagen omdat dit ook een redactionele aangelegenheid is. Wanneer het goed is voor de oplage kan de hoofdredacteur besluiten om een lifestylebijlage te maken. Het is niet verkeerd dat de hoofdredacteur commerciële verantwoordelijkheid draagt voor de oplage en in algemene zin wordt betrokken bij het advertentiebeleid. Commerciële verantwoordelijkheid is echter iets anders dan commerciële invloed. De hoofdredacteur moet nog steeds een

kritisch stuk kunnen schrijven over een grote adverteerder die belangrijk is voor de krant. Redactionele verantwoordelijkheid en commerciële verantwoordelijkheid zijn twee aspecten van dezelfde functie. Het één beschermt tegen commerciële invloed op de redactionele inhoud, het ander vraagt inzicht in en meedenken over de afzet van het redactionele product.

Het is overigens de vraag wat commerciële en wat redactionele verantwoordelijkheid is. De meesten zijn bijvoorbeeld van mening dat de voortzetting van de redactionele inhoud op het internet onder het redactiestatuut en de hoofdredacteur moeten vallen; ook al lopen op het internet content en commercie makkelijker door elkaar. De nevenactiviteiten en bijproducten van de krant zijn lastig te definiëren en het is niet altijd voor iedereen even duidelijk wat nog redactioneel is. Wie kiest bijvoorbeeld de films, boeken of stripverhalen uit die door de krant worden aangeboden? Sommigen menen dat dit soort producten de geloofwaardigheid ondergraaft. De hoofdredacteur moet deze geloofwaardigheid bewaken maar daar staat dus de vraag tegenover in hoeverre hij nog verantwoordelijkheid heeft voor het groeiend aantal bijproducten. Het is nog een onduidelijke situatie omdat deze nevenactiviteiten van de krant relatief nieuw zijn en er nog geen traditie in ontwikkeld is.

5.2 Medezeggenschap

In tegenstelling tot vroeger bestaat het personeel van kranten voornamelijk uit redactieleden. In hoeverre beïnvloedt dit de status van het redactiestatuut als afzonderlijke medezeggenschapsregeling?

Volgens velen is de medezeggenschapsregeling uit het statuut niet meer van deze tijd, dagbladen zitten tegenwoordig anders in elkaar. Er is een gewijzigde samenstelling van de onderneming; het journalistieke gewicht neemt getalsmatig toe. De krant is tegenwoordig in toenemende mate alleen nog maar de redactie; er wordt veel uitbesteed, de productieketen is in elkaar gedrukt. Er zijn te veel medezeggenschapsorganen: een redactieraad, een ondernemingsraad, een plenaire en een redactiecommissie. Er moeten een paar goede overlegregels zijn maar nu zijn er te veel overlappende bevoegdheden. Er ontstaan ook problemen wanneer de redactieraad en de ondernemingsraad allebei iets anders vinden, bijvoorbeeld wanneer de één tegen een fusie is en de ander voor. De redactieraad zou in zeggenschapsaangelegenheden een voorportaal functie kunnen

hebben wanneer de ondernemingsraad moet adviseren over een onderwerp dat de redactie raakt. Wanneer eenmaal het wettelijke medezeggenschapstraject is doorlopen en de hoofdredacteur genoemde besluiten moet uitvoeren zou de redactieraad of de redactievergadering niet meer een rol moeten spelen om met een beroep op een bijzondere positie de uitvoering te verhinderen of te bemoeilijken.

5.3 Concernverhoudingen

5.3.1 *Gevolgen concernvorming voor regelingen in redactiestatuut*

De hoofdredacteur is in het modelstatuut nevengeschiedt aan de uitgever/directeur van de krant, maar binnen een uitgeefconcern staat daar tegenwoordig nog een holdingbestuur of een Raad van Bestuur boven. Het horizontale model directeur van de werkmaatschappij tegenover de hoofdredacteur is vervangen door een model directeur dagbladen c.q. holding-directie met gemandateerde uitgevers tegenover de hoofdredacteur. Het probleem is dat het redactiestatuut het over de positie van de hoofdredacteur heeft zoals deze vroeger was. De hoofdredacteur zou verantwoording moeten afleggen aan het holdingbestuur. Sommige hoofdredacteurs menen dat deze situatie gerepareerd kan worden met een nieuw statuut.

Bijna alle geïnterviewden zijn overigens van mening dat in de concernvorming een noodzaak zit het statuut te herijken en dat aanpassing aan de nieuwe verhoudingen noodzakelijk is.

5.3.2 *Concernvorming, redactiestatuut en zelfstandigheid van titels*

In reactie op de vraag 'In welke mate is concernvorming van belang voor de zelfstandigheid van titels binnen het concern en speelt het redactiestatuut daarbij een rol?', stelden sommigen dat het redactiestatuut wel een rol speelt bij het beschermen van de identiteit van de titel binnen een concern omdat de hoofdredacteur verantwoordelijk is voor zijn krant en dit is vastgelegd in het statuut. Volgens anderen speelt het redactiestatuut juist geen enkele rol bij het beschermen van de zelfstandigheid van titels binnen het concern; het redactiestatuut is van belang voor de interne verhoudingen en de identiteit. Volgens hen kan het statuut geen rol spelen bij het behouden van pluriformiteit, ook niet binnen een concern. Het bewaken van de pluriformiteit is een functie die ten onrechte aan het redactiestatuut wordt toegedicht. Binnen een concern zullen de hoofdredacteurs van verschillende titels gezamenlijk optrekken wanneer er

gezamenlijke belangen worden geraakt, maar ze zullen tegenover elkaar staan wanneer ze hun eigen identiteit willen beschermen.

Bij het ontstaan van PCM in 1995 kwamen verschillende, concurrerende titels opeens in één zakelijk verband waardoor de kranten meer invloed moesten gaan uitoefenen aan de uitgeefkant. Nu is dat wel iets minder geworden omdat de verhoudingen wat verhelderd zijn. De concerndirectie moest de belangen van Trouw, De Volkskrant, (toen nog) het AD en NRC allemaal evenveel behartigen. Dit ging niet altijd goed omdat deze belangen niet gelijk lopen. Ook werd er een gezamenlijke boekhouding gevoerd, elkaars verliezen werden wederzijds gedekt. Nu is dit anders want is er per titel een uitgever en is de boekhouding per titel helderder. Volgens de directie zou het niet zo moeten zijn dat de kranten van het concern elkaar beconcurreren. Toch is dat wel het risico van het presenteren van een nieuw redactioneel plan: in hoeverre dubbelt dat naar de andere titels? Het redactiestatuut speelt in dit conflict geen rol. Daarnaast worden de ondernemingsraad en de centrale ondernemingsraad een soort schaduwdirecties waarin de hoofdredacteur vertegenwoordigers van andere titels moet overtuigen dat de plannen van de titel doorgevoerd moeten worden. De centrale ondernemingsraad mag over de plannen van de individuele titels adviseren en daarom krijgt hij ook alle businessplannen te zien. Binnen een concern kan dus titelconcurrentie optreden hetgeen de vorming van een onafhankelijk commercieel-redactioneel beleid per titel kan bemoeilijken.

5.4 Mededinging

5.4.1 De rol van het redactiestatuut bij fusies/overnames

Allen zijn van mening dat het redactiestatuut geen rol speelt bij fusies en overnames. Er bestaat bij een fusie alleen een soort adviesrecht van de redactieraad dat iets lichter is dan dat van de ondernemingsraad. Sommigen merken echter wel op dat bij fusies de steun van de redactie juist hard nodig is. Het is belangrijk om draagvlak te creëren voor een fusie of overname. Sommige hoofdredacteurs zeiden dat zij bij een eventuele fusie goed contact met de redactieraad van groot belang achten. Een hoofdredacteur stelde dat hij de redactieraad ook van aanvang af, soms

maanden van tevoren, wil betrekken bij dergelijke plannen. Dit is eerlijker en zo wordt er ook meer draagvlak gecreëerd. Hij deelt daarom veel informatie met de redactieraad. Dit is beter dan de informatie op het laatste moment bespreken met de redactieraad, die daardoor emotioneel reageert en het redactiestatuut uit de kast trekt. Maar de redactieraad heeft vervolgens helemaal niets aan het redactiestatuut omdat het statuut geen tanden heeft. Bij fusies gaat het om tijdige communicatie met de redactie, omdat dat onderdeel is van het fusieproces, niet omdat dat in het redactiestatuut staat. Bij fusies is dan ook het nut van het redactiestatuut beperkt tot het feit dat men met de redactie *moet* overleggen, uiteindelijk beslist de directie maar dat overleg is van belang. Het is alleen de vraag of een moderne ondernemer niet sowieso al rekening zou houden met zijn personeel.

Bij de oprichting van de joint-venturekrant van Wegener en PCM is er met vier redactieraden overlegd en dit overleg stelde volgens de directie ook wel echt iets voor, juist om draagvlak te creëren. Ook bij de overname door Apax zijn de redactieraden geraadpleegd en hebben zij ingestemd met de overname die als zodanig weinig impact op de redacties had. Toen Wegener de VNU bladen overnam ging men van twee persdiensten over naar één, de GPD. De dagbladen mochten niet individueel bepalen bij welke persdienst ze aangesloten wilden zijn. De redactieraad van de Gelderlander weigerde dit en nam het redactiestatuut in de hand omdat de redactie hierover zelf wilde oordelen. De uiteindelijke beslissing is genomen door de uitgever.

5.4.2 Mededingingsrecht als waarborg voor verscheidenheid

Op de vraag 'Hoe oordeelt U over het mededingingsrecht als middel om de verscheidenheid in kwantitatieve dan wel kwalitatieve zin (in titels c.q. naar inhoud) te waarborgen', waren de meeste geïnterviewden van mening dat het mededingingsrecht niet geschikt is om de verscheidenheid in de dagbladwereld te waarborgen. De NMA moet zich niet bezighouden met de inhoud en de pluriformiteit. De Zeeuwse en Limburgse zaak vormen volgens sommigen een voorbeeld van hoe het niet moet.¹⁰⁴ De NMA definieert uitgeven heel eng: op welke markt wordt er geopeerd? Er wordt niet vanuit de gebruiker geredeneerd.

¹⁰⁴ Zie voor deze zaken bijlage B, het overzicht van persfusies en toezicht van de overheid op persfusies.

5.5 Kwaliteits- en beroepsnormen

In welke mate is het redactiestatuut van belang voor de kwaliteit van de journalistiek? Wat zouden aanvullende of alternatieve mogelijkheden zijn om de kwaliteit van de journalistiek te waarborgen?

Tijdens het vaststellen van het redactiestatuut heeft het regelen van de kwaliteit in de journalistiek geen aandacht gekregen en daarom is er niets in het statuut over opgenomen. Een argument tegen het opnemen van kwaliteit in het redactiestatuut is dat het redactiestatuut een intern document is voor interne verhoudingen. De meeste geïnterviewden vinden het naar huidige inzichten toch een goed idee om iets over kwaliteit in het statuut op te nemen.

Beroepsnormen zouden in het statuut opgenomen kunnen worden zodat journalisten er een beroep op kunnen doen, maar er ook op aangesproken kunnen worden omdat het redactiestatuut onderdeel is van de arbeidsovereenkomst. Het vastleggen van de beroepsnormen heeft volgens geïnterviewden zowel intern als extern een mogelijk positief effect. De krant en de journalisten zouden meer verantwoording moeten afleggen. Er zit nu namelijk geen stap tussen de lezer en de Raad voor de Journalistiek. En naar de Raad voor de Journalistiek gaan is voor velen toch een grote drempel. Kwaliteitsnormen zouden dus in het statuut kunnen worden opgenomen. De werkgever en het Genootschap van Hoofddirecteuren zouden zich hiermee kunnen bemoeien. Ook zou eventueel in de CAO kunnen worden aangegeven dat het een onderwerp is dat nader uitgewerkt moet worden.

Iedereen is het er echter over eens dat de Raad voor de Journalistiek versterkt moet worden. De Raad voor de Journalistiek moet professioneler worden gemaakt en meer tanden krijgen. De Raad moet sancties kunnen opleggen en ook zouden de uitspraken van de Raad bindend moeten zijn en gepubliceerd moeten worden, zo oordeelt een overgroot deel van de geïnterviewden.

5.6 De lezer

Een ruime meerderheid van de geïnterviewden bleek tegen het opnemen van de lezer in het redactiestatuut. Daarvoor werden verschillende argumenten werden aangevoerd. De veranderende verhoudingen in de krantenwereld, versterkt door de ontwikkeling van het internet, maken

dat alle redacties steeds meer aan de lezer zijn gaan doen. De lezer kan zijn stem al laten horen door zijn abonnement op te zeggen. Daarnaast is de invloed die de lezer uitoefent al heel groot, en deze invloed hoeft zeker niet geformaliseerd te worden. Een ander argument was dat, door de lezer op te nemen in het statuut, de lezer een aparte status krijgt. De lezer opnemen in het redactiestatuut zou strijdig zijn met de autonomie van de redactie. Het moet niet zo zijn dat de krant door de lezer veranderd kan worden. “De krant is er voor de lezers, de krant is niet van de lezers.”

Daarnaast is gezegd dat rekening houden met de lezer bij de taak van de journalist hoort, maar dat de lezer niet in het statuut hoort. Een goede journalist heeft een beeld van zijn lezer. De druk om naar de lezer te luisteren neemt toe, maar het redactiestatuut is niet de geëigende plaats om deze aandachtsfunctie te verankeren. Lezersrubrieken vormen een goede ontwikkeling en voorkomen een hautaine houding tegenover de lezers. Ook werd gezegd dat de lezer bij veel dagbladen al voorop staat. De lezer bepaalt het succes van de krant en een krant is meer dan alleen het brengen van informatie. De lezer heeft dus inmiddels als klant wel aan belang gewonnen.

Een aantal geïnterviewden was voor het opnemen van het lezersbelang in het statuut, in ieder geval waren zij het er over eens dat de lezers meer betrokken moeten worden bij de krant. Het is belangrijk dat de hoofdredacteur de interesses van de lezer kent zodat het nieuws op deze manier naar de lezer gebracht kan worden. Dit is iets anders dan de redacties vragen naar de mond van de lezer te schrijven. Er moet wel aandacht worden besteed aan de verantwoording naar de lezer toe en de wijze waarop dat zou moeten gebeuren. De lezer zou een functie moeten krijgen bij de beoordeling van de krant, bijvoorbeeld door middel van een lezerspanel. Nu loopt de hoofdredactie namelijk het gevaar alleen elkaars kritiek serieus te nemen en zo blijft het dan allemaal binnen de redactie, terwijl journalisten juist ook zouden moeten horen wat de lezers ervan vinden.

De meeste geïnterviewden zijn voor het idee van een ombudsman binnen de dagbladwereld, maar dan ingesteld door de branche, bijvoorbeeld door de NDP en de NVJ. Een ombudsman ingesteld door de krant zit namelijk gevangen in een redactioneel web en dat kan leiden tot intern gespannen verhoudingen. De Raad voor de Journalistiek zou kunnen fungeren als beroepsinstantie van de beslissingen van de ombudsman. Uiteraard verdient een dergelijk model nadere doordenking. Dat valt echter buiten het object van deze studie.

6 EVALUATIE

In de voorafgaande hoofdstukken is bekeken hoe het redactiestatuut is ontstaan. Daarna is de maatschappelijke positionering van het redactiestatuut besproken: het wettelijk kader, de effecten van steeds verdergaande concernvorming, de onafwendbare commerciële invloed op de redactie, de functie van hoofdredacteur, die steeds meer directeur wordt, en de rol van het redactiestatuut bij fusies. Daarnaast hebben we kunnen zien welke functies er aan het redactiestatuut worden toegeschreven. Vervolgens is het modelstatuut, zoals dat gangbaar is, besproken. Tenslotte is de werking van het statuut in de praktijk getoetst. In dit hoofdstuk wordt de theoretische en praktische betekenis van het redactiestatuut geëvalueerd. Daartoe worden de verschillende functies van het redactiestatuut bekeken. Eerst worden de klassieke en veronderstelde functies van het redactiestatuut besproken. Van elk van deze functies wordt bekeken of zij hun oorspronkelijke taak nog vervullen en of er een alternatief voor deze functie aanwezig of denkbaar is. Vervolgens worden de lacunes van het redactiestatuut uiteengezet, en de functies die het redactiestatuut volgens de schrijvers van dit rapport zou moeten hebben. Ook daar komen eventuele alternatieven aan bod.

6.1 De klassieke functies van het redactiestatuut

De volgende onderwerpen moesten volgens journalisten geregeld worden in het redactiestatuut, zo bleek uit een enquête gehouden in 1974: de identiteit van het blad (88%), de benoeming en het ontslag van de hoofdredacteur (87%), structuurwijzigingen (83%), besluiten over het voortbestaan van het blad (60%) en de aanstelling en ontslag van het overige journalistieke personeel (57%).¹⁰⁵ Deze onderwerpen zijn inderdaad geregeld in het redactiestatuut. De functies die men in lijn hiermee het redactiestatuut doorgaans toedicht zijn het waarbogen van de iden-

¹⁰⁵ Schuijt 1987, p. 246.

titeit van de krant, het waarborgen van de redactionele onafhankelijkheid, het regelen van medezeggenschap van de redactionele organen over bepaalde onderwerpen, het regelen van de arbeidsrechtelijke positie van de (hoofd)redacteuren en het bieden van bescherming tegen concentratievorming. Deze functies zullen achtereenvolgend worden besproken en bij elke functie zal de vraag worden onderzocht of de besproken functie in de praktijk is geredigeerd, nog steeds werkzaam is, of dat een alternatief beter zal werken.

6.1.1 *Identiteit*

Zoals beschreven in hoofdstuk vier is de bepaling over de identiteit van de krant opgenomen zodat de journalisten weten voor wat soort blad zij gaan schrijven. Ook is hiermee gewaarborgd dat de uitgever deze identiteit niet zomaar kan wijzigen. De beginselverklaring is één van de kernfuncties van het redactiestatuut zoals ook uit de interviews blijkt. Het is ook belangrijk dat een krant zijn identiteit vastlegt. De identiteit van de krant zou op een alternatieve manier kunnen worden vastgelegd, bijvoorbeeld in de arbeidsovereenkomsten met de journalisten, of opgenomen kunnen worden in de statuten van de onderneming.

Een argument tegen het opnemen van de identiteit in de statuten van de onderneming is dat dan de aandeelhouders de statuten kunnen wijzigen en dus ook de identiteit van de krant.

6.1.2 *Redactionele onafhankelijkheid*

De scheiding tussen commercie en journalistieke onafhankelijkheid, de directie en de redactie, is gewaarborgd in het redactiestatuut. Alleen de hoofdredacteur en niet de directie is verantwoordelijk voor de inhoud van de krant. Het wordt alleen steeds lastiger om de commerciële invloed volledig buiten de deur van de redactie te houden zoals eerder beschreven. Nu de lezersaantallen afnemen kan de redactie zich niet meer volledig afschermen van wat de lezer wil.

Het blijkt uit de interviews dat de bescherming van de redactionele onafhankelijkheid tegenover commerciële invloed van buitenaf wordt gezien als één van de kernfuncties van het redactiestatuut. De meeste geïnterviewden achten de dubbelfunctie directeur/hoofdredacteur niet noodzakelijk voor de verwezenlijking van de doelstelling die iedereen onderschrijft, namelijk dat de hoofdredacteur ook commerciële verantwoordelijkheid draagt voor de omzet en het personeelsbeleid. De hoofdredacteur verliest met het dragen van deze commerciële verantwoor-

delijkheid echter niet zijn redactionele onafhankelijkheid, hij moet in staat blijven om bijvoorbeeld kritische artikelen over adverteerders te schrijven. Het verschil zit in de *afscherming van commerciële invloed* op de redactionele inhoud en de verbetering van de *verkoopmogelijkheden* van die inhoud. Uiteraard is er een vloeiende lijn tussen deze twee onderscheiden verantwoordelijkheden. Toch bakenen zij in de praktijk de verschillende strekking van die verantwoordelijkheden af.

6.1.3 Medezeggenschap

Toen het redactiestatuut werd ingevoerd in 1976 was het goed verdedigbaar tegenover de andere werknemers binnen het dagbladbedrijf dat er voor de redactie een aparte medezeggenschapsregeling werd gecreëerd. In die tijd had iedereen zijn eigen functie binnen de redactie. Inmiddels zijn de ondernemingen substantieel veranderd en doet zich de vraag voor of medezeggenschap van de redactie ook via de gewone medezeggenschapsregeling, de Wet op de Ondernemingsraden, gerealiseerd zou kunnen worden.

Velen van de geïnterviewden zijn van mening dat de medezeggenschapsregeling in het statuut niet meer van deze tijd is. Er zijn te veel medezeggenschapsorganen. Een redactieraad en een redactievergadering lijkt dubbelop, de organisatiebepalingen van het redactiestatuut moeten worden opgeschoond. Ook de verhouding tussen de redactieraad en de ondernemingsraad moet verduidelijkt worden. De redactieraad zou een adviesrecht kunnen krijgen aan de ondernemingsraad wanneer deze moet beslissen over redactionele aangelegenheden.

6.1.4 De positie van hoofdredacteurs

Om de positie van de hoofdredacteur aan te passen aan de veranderende taken en functies die de hoofdredacteur tegenwoordig heeft, en de veranderde verhoudingen als gevolg van de concernvorming, zou het redactiestatuut aanpassing behoeven. Als alternatief zou gedacht kunnen worden aan het aanpassen van de arbeidsovereenkomsten met de hoofdredacteurs en het wijzigen van de statuten van de onderneming. Verder zijn de verhoudingen behoorlijk verschoven door de concernvorming. De hoofdredacteur dient zich nu te verstaan met de directeur van de werkmaatschappij in plaats van met de directeur van het bedrijf. Dit is niet in overeenstemming met de gelijkwaardige posities van hoofdredacteur en directeur zoals die was bedoeld bij het opstellen van het redactiestatuut.

De interviews onderschrijven de gedachte dat mede in het licht van concernvorming de benoeming van de hoofdredacteur opnieuw moet worden ingekaderd. Het redactiestatuut moet niet alleen de horizontale relatie tussen de hoofdredacteur en de directeur van de werkmaatschappij regelen maar ook de verticale relatie tussen het holdingbestuur, de directie en de hoofdredacteur. De hoofdredacteur dient benoemd te worden door de directie waarbij de redactieraad een adviesrecht heeft. Het is belangrijk dat er draagvlak voor een hoofdredacteur is bij de redactie, maar er moet geen 'last of ruggespraak verhouding' zijn tussen de hoofdredacteur en de redactie, omdat dat het onafhankelijk functioneren van de hoofdredacteur kan aantasten.

6.1.5 *Bescherming tegen concentratie*

Het redactiestatuut heeft weinig betekenis bij fusies of overnames. Het is alleen een middel voor bepaalde organen om hun mening te laten gelden. Een alternatief voor concentratiebescherming via het redactiestatuut is het mededingingsrecht. Echter, het mededingingsrecht houdt zich niet bezig met vraagstukken van pluriformiteit. Er is niet veel draagvlak om in deze situatie veel verandering te brengen, zo blijkt ook uit de interviews. De moderne ondernemingscultuur brengt met zich mee dat voldoende draagvlak bij een fusie of overname sowieso van groot belang is.

6.2 **Lacunes in het redactiestatuut**

6.2.1 *Doelstellingen en belangen in het redactiestatuut*

Men zou een verband kunnen leggen tussen het redactiestatuut en de *free marketplace*.¹⁰⁶ Het redactiestatuut kan dan op twee manieren gekarakteriseerd worden. Het kan gezien worden als de erkenning van de gedachte dat dagbladen eigenlijk niet op grond van commerciële motieven dienen te worden uitgegeven en dat de redactie beter dan de directie de belangen van het publiek of de lezers zal kunnen vaststellen. In dat geval is het redactiestatuut in een theorie van de pers die aanhaakt bij *social responsibility* te plaatsen. Het bedrijfsbelang van de uitgever dient ten opzichte van het maatschappelijke belang een stapje terug te doen. De directie is geneigd het publiek te geven wat het wil hebben, de redactie wat het zou moeten lezen. Daarnaast kan men in het redactiestatuut een poging zien

106 Nieuwenhuis 1991, p. 147.

de met de aanbiedersconcentratie gepaard gaande centralisatie van de nieuwsvoorziening en meningsvorming tegen te gaan. Het redactiestatuut zou dan als betekenis kunnen hebben dat er wat de inhoud van publicaties aangaat meer van elkaar onafhankelijke eenheden blijven bestaan dan er concerns zijn. Dan is het redactiestatuut even goed te plaatsen in een benadering die de pluraliteit van titels op de markt mede tot haar uitgangspunt neemt. In de eerste situatie is een redactiestatuut ook dan zinvol en nodig wanneer iedere onderneming slechts één krant uit zou geven. In de tweede benadering wordt het statuut pas van belang, indien één concern meer titels op de markt brengt.¹⁰⁷

6.2.2 *Kwaliteits- en beroepsnormen*

Wanneer men het redactiestatuut ook de functie toedicht de kwaliteit van de krant te bewaken, valt het op dat er in het redactiestatuut geen enkele regeling te vinden is om de kwaliteit te bevorderen, zoals klachtprocedures. Dat zou ook de taak van de Raad voor de Journalistiek moeten zijn. Een veelgehoorde klacht is echter dat de Raad voor de Journalistiek te weinig te vertellen heeft omdat hij geen sancties kan opleggen. De Raad voor de Journalistiek zou dan versterkt moeten worden. Uit een onderzoek in opdracht van de Raad voor de Journalistiek blijkt dat deze na veertig jaar in de eigen beroepskring nog steeds niet volledig is geaccepteerd. Conclusie van het onderzoek is dat de Raad beter zichtbaar zou moeten zijn in het debat over (de grenzen van) de journalistiek.¹⁰⁸ Of de Raad voldoende gezag heeft hangt er ook vanaf hoe men met de uitspraken van de Raad omgaat, bijvoorbeeld of men wel of niet verplicht is de uitspraken van de Raad in de krant af te drukken.¹⁰⁹

Toezicht door de Raad voor de Journalistiek is slechts één aspect dat bijdraagt tot de kwaliteit en beroepsethiek. Het redactiestatuut kan daarbij ook een rol spelen. De meesten van de geïnterviewden vinden het een goed idee om iets over kwaliteit in het redactiestatuut op te nemen. Het gaat dan om essentiële kwaliteitskenmerken die bijvoorbeeld zijn opgenomen in de Code van Bordeaux,¹¹⁰ zoals eerbied voor de waarheid, het recht op fair commentaar en faire kritiek, het respecteren van ver-

107 Nieuwenhuis 1991, p. 147.

108 WRR 2005, p. 74; S. ten Hoove, *Grenzen in de journalistiek*. Raad voor de journalistiek tussen 1987 en 2003, Amsterdam: Otto Cramwinckel 2003.

109 Van Gessel 2000.

110 <http://virtmed.fcj.hvu.nl/doc/code-of-bordeaux.html>

trouwelijke informatie, toepassing van hoor en wederhoor en de plicht de berichtgeving alleen te doen rusten op feiten waarvan de journalist de bron kent. Dit zou ook betekenen dat, omdat het statuut onderdeel is van de individuele arbeidsovereenkomst, men de journalisten individueel op de kwaliteitsnormen kan aanspreken. Daarnaast is bijna iedereen voor het idee van een ombudsman ingesteld door de branche. De Raad voor de Journalistiek die volgens iedereen versterkt moet worden, zou dan fungeren als de beroepsinstantie op de beslissingen van de ombudsman. Eén en ander zou ook goed aansluiten bij elders geuite kritiek. Zo is de WRR van mening dat verantwoordingsmechanismen van de journalistieke beroepsgroep moeten worden verscherpt. De WRR denkt daarbij aan verbetering, versterking en ondersteuning van de zelfregulering van de beroepsgroep zoals de Raad. Dit om de onafhankelijkheid ten opzichte van economische en commerciële belangen te waarborgen. Verdere professionalisering is voor de bescherming van de onafhankelijkheid en kwaliteit van de beroepsgroep zelf van groot belang. Bovendien biedt dit betere mogelijkheden voor vormen van verantwoording.¹¹¹

6.2.3 *Lezersbelang*

De lezer wordt in het statuut niet genoemd ofschoon het dagblad primair voor hem wordt gemaakt. Daarnaast klinkt tegenwoordig steeds meer de roep om journalistieke verantwoording.¹¹² Het gaat dan over de onafhankelijkheid van de beroepsgroep en de verantwoordelijkheid van journalisten ten opzichte van de burger en de maatschappij.¹¹³ Het is echter de vraag of het opnemen van de lezer in het redactiestatuut een wenselijk alternatief is. Het doorbreekt de normale relatie tussen aanbieder en afnemer. De lezer wordt steeds belangrijker maar het redactiestatuut is niet het geëigende instrument om daaraan vorm te geven.

Een andere optie voor meer betrokkenheid is een lezersredacteur of ombudsman. Bij sommige kranten, veelal regionaal, maar ook bij De Volkskrant en bij het Algemeen Dagblad is er een ombudsman of een lezersredacteur aanwezig.¹¹⁴ Hij functioneert als centraal aanspreekpunt

¹¹¹ WRR 2005, p. 138-139.

¹¹² WRR 2005, p. 138-139 en Van Dalen 2004, p. 3.

¹¹³ WRR 2005, p. 139.

¹¹⁴ In 2004 waren er bij elf van de 28 zelfstandige Nederlandse regionale en landelijke dagbladen een ombudsman, lezersredacteur of lezersredactie actief, Van Dalen 2004, p. 18.

voor lezers met klachten, vragen en opmerkingen die betrekking hebben op de redactionele inhoud.¹¹⁵ Een lezersredacteur is, anders dan de ombudsman, meer dan een aanspreekpunt alleen: hij organiseert lezersacties om de lezer aan de krant te binden. Zo heeft het dus ook een commerciële functie: ontevreden lezers behouden voor de krant. Om de lezersbelangen beter te vertegenwoordigen zou het een idee kunnen zijn om deze ombudsman of lezersredacteur bij alle dagbladen in te voeren. Echter, een belangrijk nadeel blijft ook dan bestaan: het speelveld tussen de redactie en de interne lezersredacteur/ombudsman. Meer afstand is nodig om voldoende toegevoegde waarde te genereren.

6.3 Internet en andere elektronische vormen

Steeds meer kranten hebben een website waar zij (delen van) hun krant aanbieden. Daarnaast worden er via het internet nieuwe en aanvullende activiteiten ontwikkeld. Er zijn echter ook kranten die niet slechts een ‘internetpoot’ hebben maar informatie uitsluitend via het internet of een andere elektronische vorm aanbieden. Het is de vraag of nieuwe/aanvullende activiteiten en kranten op het internet in de praktijk aan dezelfde kwaliteitscriteria voldoen als de gedrukte dagbladen. Dagbladen die ‘echte’ kranten willen zijn zouden eigenlijk ook een redactiestatuut moeten hebben en voor nieuwe/aanvullende activiteiten dient duidelijk te zijn waar zij tot de redactionele verantwoordelijkheid behoren en waar zij slechts het verlengstuk zijn van commerciële uitgeefactiviteiten. Men zou zelfs de vraag kunnen stellen of bij internetactiviteiten in algemene zin niet sprake moet zijn van additionele waarborgen, omdat het internet juist ruimte geeft voor nieuwe exploitatievormen zowel op het gebied van commercie (reclame) als op het gebied van de inhoud.

Het belang van deze vraag wordt onderstreept door verschillende ontwikkelingen. Het gebruik van het internet wordt steeds belangrijker en klassieke exploitatievormen boeten aan belang in. Tegelijkertijd kan met deze nieuwe vormen van in het algemeen niet door professionele redacties gecontroleerde toegang, iedereen zichzelf journalist noemen (*weblogs* en *civic journalism*). Een heldere afbakening van activiteiten gebaseerd op (professionele) kwaliteitsnormen wint daardoor aan belang.

115 Van Dalen 2004, p. 17.

7 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Op basis van de voorgaande bevindingen, worden de volgende conclusies getrokken en worden de volgende aanbevelingen gedaan:

7.1 Het redactiestatuut

Het bestaan van het redactiestatuut wordt breed onderschreven. Ook de betekenis ervan voor de praktijk wordt onderkend. De belangrijkste functies die aan het redactiestatuut worden toegekend zijn de bescherming van de identiteit van de krant en de bescherming tegen commerciële invloed. Handhaving van het redactiestatuut wordt derhalve aanbevolen.

7.2 Identiteit, redactiestatuut en ondernemingsstructuur

De verplichting voor het bestuur van de vennootschap om de nakoming te verzekeren van de verplichtingen die voortvloeien uit de redactiestatuten moet worden vastgelegd in de statuten van de holding en de werkmaatschappij. De identiteitsomschrijving van het dagblad moet evenwel worden vastgelegd in het redactiestatuut en niet in de statuten van de onderneming aangezien de ondernemingsstatuten eenzijdig gewijzigd kunnen worden door de aandeelhouders.

7.3 Concernverhoudingen

De verhoudingen die worden geregeld binnen een redactiestatuut dienen gekenmerkt te worden door een functionele benadering. Waar er sprake is van een relatie tussen de hoofdredacteur c.q. redactie en de onderneming gaat het aan de zijde van de onderneming om het orgaan waar de daadwerkelijke zakelijke verantwoordelijkheid ligt. Dit dient te worden ingevuld aan de hand van een analyse van de binnen de onderneming

geldende zeggenschapsverhoudingen. In voorkomende gevallen kan dit betekenen dat de relatie zich bevindt op het niveau van de concerndirectie en niet op het niveau van de werkmaatschappij.

7.4 De positie van de hoofdredacteur

Er dient duidelijkheid te zijn over de benoeming- en ontslagprocedure van de hoofdredacteur. Dit dient de uitsluitende verantwoordelijkheid te zijn van de directie. De hoofdredacteur moet geen door de redactie gekozen functionaris zijn. Er moet wel voldoende draagvlak voor de hoofdredacteur bij de redactie zijn en daarom is een adviesbevoegdheid van de redactieraad op haar plaats. Dit moet verankerd blijven in het redactiestatuut. De onafhankelijkheid van de hoofdredacteur ten opzichte van de redactie kan echter beter vorm gegeven worden.

7.5 Scheiding commerciële/redactionele verantwoordelijkheid

De hoofdredacteur en de uitgever/directeur (althans het orgaan waar de zakelijke verantwoordelijkheid ligt) moeten de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de commerciële kant en de oplage van de krant, het personeelsbeleid en het budget. De verantwoordelijkheid voor het advertentiebeleid dient gescheiden te zijn. De commerciële verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur dient afdoende te worden vastgelegd, hetgeen nu veelal niet, of maar in beperkte mate het geval is. Hierbij moet worden opgemerkt dat commerciële verantwoordelijkheid niet hetzelfde is als commerciële invloed. Voorts wordt in dit verband gesignaleerd dat een heldere afbakening van wie wel of niet tot de redactie behoort wenselijk is, aangezien dagbladen zich in het huidige multimediale tijdperk in toenemende mate met een breder palet aan activiteiten bezighouden.

7.6 Internet en andere elektronische vormen

Alle dagbladen hebben hun activiteiten uitgebreid tot het internet. Het gaat om deels nieuwe, deels op het papieren product aanvullende activiteiten. Lang niet altijd is de scheiding tussen redactionele activiteiten en commerciële uitgeefactiviteiten duidelijk. Juist omdat het internet zich

bij uitstek leent voor het vermengen van commerciële en redactionele informatie, is het gewenst de werking van het redactiestatuut ook tot de internetactiviteiten die aan de krant zijn gelieerd uit te breiden.

7.7 De redactie

Het communicatiemodel van de leiding van de onderneming met de hoofdredacteur c.q. de redactie moet beter worden vastgelegd, waarbij de hoofdredacteur de brug moet zijn tussen de directie en de redactie. Er is ruimte voor vereenvoudiging en meer transparantie.

7.8 Medezeggenschap

De organisatiebepalingen van het redactiestatuut moeten worden opgeschoond. Een redactieraad én een redactievergadering is dubbelop, volstaan kan worden met alleen een redactieraad.

In het redactiestatuut moet duidelijker worden afgebakend hoe de redactieraad zich verhoudt tot de ondernemingsraad en een eventuele centrale ondernemingsraad. Enerzijds dient overlap te worden voorkomen, anderzijds dienen verhoudingen helder te zijn. In voorkomende gevallen zou aan de redactieraad een raadgevende stem kunnen worden toegekend binnen de ondernemingsraad. Dit kan gepaard gaan met het overhevelen van bepaalde medezeggenschapsaspecten die nu nog deel uitmaken van het redactiestatuut.

7.9 Mededinging

Bij fusies speelt het redactiestatuut geen rol, behalve dat het verplicht om te overleggen met redacties. Bij overnames kunnen titel identiteitsvragen rijzen, waar een statutair verankerd redactiestatuut een beschermende functie kan vervullen. Het mededingingsrecht is ongeschikt voor het oplossen van inhoudelijke pluriformiteitsvragen.

7.10 Kwaliteits- en beroepsnormen

Het redactiestatuut is de plek bij uitstek voor een kwaliteitsomschrijving van het beroep en de beroepsuitoefening. Er kan in het redactiestatuut verwezen worden naar normen zoals deze bijvoorbeeld voorkomen in de Code van Bordeaux. Juist dit aspect ontbreekt in hoge mate binnen bestaande redactiestatuten. Kwaliteit wordt op deze manier vastgelegd en de partijen die hun handtekening onder het redactiestatuut zetten zijn er aan gebonden.

7.11 De lezer

Het statuut is ongeschikt voor het regelen van de positie van de lezer aangezien het primair de verhoudingen binnen de onderneming regelt. Specifieke voorzieningen dienen buiten het redactiestatuut als zodanig te worden getroffen. Wel is er bijval voor een ombudsman ingesteld door de branche om te bewerkstelligen dat het (lezende) publiek over beter toegankelijke klachtprocedures kan beschikken, zodat een lid van het publiek makkelijker bij een onafhankelijke instantie kan opkomen tegen publicaties die jegens hem of haar onjuist of onzorgvuldig zijn.

LITERATUUR

Bartman, V. e.a.

- 1974 *Rapport van de werkgroep redactionele medezeggenschap*, Amsterdam: Instituut voor Perswetenschap aan de Universiteit van Amsterdam.

Blokker, J.

- 1993 'Krant en Eigenaar'. In: J.Th.M. Bank, *Met behoud van identiteit. Perscombinatie 1968-1993*, Amsterdam: Perscombinatie, p. 31-39.

Van den Beukel, J. & A. Nieuwenhuis

- 1995 'Dutch clause en uitingenvrijheid'. *Mediaforum* 10: 114-117.

2000a 'Ad hic ad hoc'. *Mediaforum* 4: 115.

2000b 'Pluriformiteit in het mededingingsrecht'. *Mediaforum* 4: 16-124.

Brakman, I.

- 1999 'Het redactiestatuut: houvast voor journalistieke onafhankelijkheid'. *Mediaforum* 13: 338.

Commissie Mediaconcentraties

- 1999 *Profijt van pluriformiteit. Rapport van de Commissie mediaconcentraties*. 's-Gravenhage: Ministerie ocv 1999 met bijlagen.

Cuilenburg, J. van

- 1993 'Krant, markt en democratie'. In: J.Th.M. Bank, *Met behoud van identiteit. Perscombinatie 1968-1993*. Amsterdam: Perscombinatie, p. 41-52.

CvdM

- 2002 Commissariaat voor de Media, *Concentratie en pluriformiteit van de Nederlandse media 2001*, www.cvdM.nl, maart.

- 2003 Commissariaat voor de Media, *Concentratie en pluriformiteit van de Nederlandse media 2002*, www.cvdM.nl, mei.

- 2004 Commissariaat voor de Media, *Concentratie en pluriformiteit van de Nederlandse media 2003*, www.cvdM.nl, november.

- 2005 Commissariaat voor de Media, *Concentratie en pluriformiteit van de Nederlandse media 2004*, www.cvdM.nl, oktober.

Van Dalen, A.

- 2004 'Advocaat van de lezer' of 'gezicht van de krant'? De ombudsman en lezersredacteur bij Nederlandse dagbladen, Doctoraalscriptie Communicatiewetenschap Universiteit van Amsterdam 2004.

Dommering, E. e.a.

2000 *Informatierecht. Fundamentele rechten voor de informatiesamenleving*. Amsterdam: Otto Cramwinckel.

Donk, W.B.H.J. van de, D.W.J. Broeders & F.J.P.M. Hoefnagel

2005 *Trends in het medialandschap: vier verkenningen*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Van Duijvenvoorde, G.P. van & F.W. Grosheide

2000 *Hoofdstukken communicatie- & mediarecht*. Beschouwingen over de juridische aspecten van openbare communicatie en massamedia. Nijmegen: Ars Aequi Libri.

Gessel, H. van

2000 'Raad als ijkpunt voor de discussie'. *De Journalist* 20 oktober, nr. 19.

Glazener, P.

2005 'Concurrentie tussen dagbladen is meer dan grootte marktaandeel'. *Het Financieele Dagblad* 18 januari 2005.

Greven, J.

2004 *Een kwestie van kwaliteit. Essay en debat*. Valkhof Pers.

Kemper, G.

2004 "'Afscheid" van Schuijt'. *Mediaforum* 10: 301.

Lockeffer, H.A.

1997 'De redactionele positie'. In: J. Bardoel & J. Bierhoff, *Media in Nederland*. Groningen: Wolters-Noordhoff, p. 94-98.

Loon, A. van

1999 'Concentraties in de mediasector. De grenzen van overheidsbeleid'. *Mediaforum* 13: 360.

Meij, J.M. de

2000 *Uitingsvrijheid: De vrije informatiestroom in grondwettelijk perspectief*. Amsterdam: Otto Cramwinckel.

Nieuwenhuis, A.J.

1991 *Persvrijheid en Persbeleid. Een onderzoek naar de verhouding tussen het recht op persvrijheid en overheidsmaatregelen tegen persconcentratie* (diss. Amsterdam UvA). Amsterdam: Otto Cramwinckel.

NVJ

1999 *Toekomst redactiestatuut ter discussie*, www.nieuwsbank.nl, 23 april 1999.

Olsthoorn, P. & T. van Ringelestijn

2005 *Commercie komt dichterbij met internet*, www.netkwesties.nl, 19 mei 2005.

Pekelharing, J.M.

2005 *De Nieuwsbladpers in Nederland. Ontwikkeling van de lokale pers aan de hand van zestig jaar NNP (1945-2005)*. Amsterdam: Boom.

Pikkemaat, G.

- 1978 'Aangaande het redactiestatuut'. *Massacommunicatie* december, vi/5-6: 187.

Rapport Franken

- 2000 Rapport Commissie 'grondrechten in het digitale tijdperk'. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Roethof, H.

- 1968 'Nota over persconcentraties'. *Socialisme en democratie: maandschrift* 25: 531-539.

Schuijt, G.A.I.

- 1985 'De journalistiek in het voorontwerp; Omroep en pers met twee maten gemeten'. In: *De overheid op afstand. Commentaren op het voorontwerp-mediawet*. Hilversum: VPRO.
- 1987 *Werkers van het woord. Media en arbeidsverhoudingen in de journalistiek* (diss. Leiden). Deventer: Kluwer.
- 1990 'Het redactiestatuut: instrument voor journalistieke onafhankelijkheid', in: J.P.M. van Beek (red.), *Is de klant of de krant koning? The independence of the journalist*, Amsterdam: Otto Cramwinckel 1990, p. 29-40.
- 1994 'Een constitutionele grondslag voor het redactiestatuut?', *Mediaforum* 1994-2, p. 19.
- 1995 'Persconcentratie stelt het redactiestatuut op de proef', *Mediaforum* 1995, p. 99.
- 1999 'Commissie Mediaconcentraties: toezicht overlaten aan NMA', *Mediaforum* 1999-5, p. 140.
- 2002 'De eerste toets van een persfusie'. *Mediaforum* 3: 77.

Slotboom, M.M. & J.J.A. Coumans

- 2002 'Rechtspraak over de Mededingingswet in 2001', *Markt & Mededinging* 2002-3, p. 91-102.

Spaan, K.

- 1990 'De praktijk van alledag', in: J.P.M. van Beek (red.), *Is de klant of de krant koning? The independence of the journalist*, Amsterdam: Otto Cramwinckel 1990, p. 47-54.

Teeuwen, W.J.M.

- 1993 *Het dagblad onderscheidt zich. Redactiestatuten voor dagbladen in Nederland en Duitsland* (diss. Maastricht), Enschede: Berkel 1993.
- 1990 'Redactiestatuut en dagbladfusies', *Mediaforum* 1990-1, p. 4.

Werkgroep Perswet

- 1982 Werkgroep Perswet, *Interim-advies over een nieuwe Wet Voorziening Perswezen*, aangeboden aan de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Rijswijk, 29 januari 1982.

Wijffes, H.

- 2004 *Journalistiek in Nederland 1850-2000. Beroep, cultuur en organisatie*, Amsterdam: Boom 2004.

WRR

- 2005 Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Focus op functies: Uitdagingen voor een toekomstbestendig mediabeleid*, Amsterdam: Amsterdam University Press 2005.

Jurisprudentie

CBB 5 december 2001, NMA/Wegener, *Mediaforum* 2002-4: 131-145, met noot F. Leeftang en K. Mortelmans, en *Markt & Mededinging* 2002-1: 32-35, met noot M. van Empel.

NMA 12 mei 2000, De Telegraaf/De Limburger, zaaknummer 1538, *Markt & Mededinging* 2000-5: 189-191, met noot Van Ginneken.

NMA 13 maart 2000, Wegener Arcade/vnu Dagbladen, zaaknummer 1528, *Markt & Mededinging* 2000-4: 147-150, met noot Van Ginneken.

Hof Den Bosch 14 oktober 1998, NVJ c.s./Brabants Nieuwsblad e.a., *Mediaforum* 1999-1: 31-34, met noot Schuijt.

Hof Arnhem 31 oktober 1989, *Informatierecht/AMI* 1990-4: 71-73, met noot Schuijt.

Hof Leeuwarden 3 februari 1988, *Informatierecht/AMI* 1990-4: 71-73, met noot Schuijt.

Hof Amsterdam 22 december 1983, *NJ* 1984/725.

Rechtbank Den Haag 23 augustus 2002, NDB/TPG, *Mediaforum* 2002-10: 335-336, met noot Nieuwenhuis.

Rechtbank Rotterdam 20 september 2000, Wegener/NMA, *Mediaforum* 2001-1: 20-33, met noot F. Leeftang en K. Mortelmans, en *Markt & Mededinging* 2001-1: 34-37, met noot Van Ginneken.

Rechtbank Breda 28 januari 1997, *Mediaforum* 1997-3: B-37/B-38.

President rechtbank Roermond 28 juli 1992, *KG* 1992/273.

Rechtbank Rotterdam 29 april 1988, Croes/Dagbladunie, *Informatierecht/AMI* 1988-5: 104-106, met noot Schuijt.

Rechtbank Amsterdam 8 september 1983, *KG* 1983/46.

Kantonrechter Maastricht, 08 juli 2004, *JAR* 2004/214.

Kantonrechter Rotterdam, 14 april 2003, *JAR* 2003/121.

Kantonrechter Amsterdam 16 november 1989, Redactiestatuut voorwaarts, *Mediaforum* 1990-2: 20-21, met noot Schuijt.

Geraadpleegde websites

<http://www.bedrijfsfondspers.nl>

<http://www.cvdm.nl>

<http://europa.eu.int/comm/competition>

<http://www.mediamonitor.nl>

<http://www.nmanet.nl>

<http://www.rsfsf.org>

<http://www.villamedia.nl>

BIJLAGE A: MODELSTATUUT

1 Het dagblad en zijn functie

1.1 Het dagblad onderscheidt zich van andere industriële producten

- doordat het gestalte geeft aan het in Nederland geldende grondrecht van vrijheid van meningsuiting, informatieverwerving, -vermenigvuldiging en -verstrekking, zoals vastgelegd in onder meer artikel 7 van de Grondwet en artikel 10 van het Verdrag van Rome;
- doordat het, door de algemene aard van zijn informatie in woord en beeld, aan vele duizenden over het maatschappelijk leven, de publieke functie vervult van massacommunicatiemiddel en aldus het functioneren van de democratie mogelijk maakt;
- doordat zijn informatie elke dag opnieuw een inhoud en vorm krijgt;
- doordat het, als massacommunicatiemiddel, geheel onafhankelijk van vorenbedoelde eigen informatie tevens medium is voor het tegen betaling overbrengen van mededelingen (advertenties) van particulieren, bedrijfsleven en overheden aan zijn publiek.

Het dagblad heeft, doordat het als massacommunicatiemiddel voldoet aan de behoefte aan informatie van de lezers, met andere industriële producten gemeen dat het mede afhankelijk is van de behoefte van het lezerspubliek en voorts van een situatie waarbij de inkomsten, verbonden aan het uitgeven van dat product minstens de daaraan verbonden kosten blijvend dekken.

2 Beginselverklaring

2.1 Bij elk dagblad dienen de uitgangspunten van het redactionele beleid en/of de beginselen en/of de redactionele doelstellingen duidelijk schriftelijk te zijn vastgelegd. Van deze uitgangspunten respectievelijk begin-

selen respectievelijk doelstellingen kan een nadere uitwerking zijn vastgelegd in richtlijnen.

2.2 De hoofdredactie en redactie beschouwen de uitgangspunten en/of beginselen en/of doelstellingen als een gegeven, indien en voorzover deze aan iedere in dienst van het betrokken dagblad zijnde journalist schriftelijk zijn meegedeeld.

3 De organen

3.1 De bijzondere aard van het dagblad stelt bijzondere eisen aan de structuur van de organen die bij het produceren van de redactionele inhoud van het dagblad zijn betrokken. De redactie dient haar informatieverwerkende en -verstreckende taak binnen het kader van hetgeen in de beginselverklaring is vastgelegd, te kunnen uitvoeren zonder rechtstreekse beïnvloeding door wie dan ook, noch van buitenaf noch van binnenuit, anders dan op de wijze als in dit statuut wordt geregeld.

3.2 De hoofdredactie heeft de leiding van de redactie van het dagblad en is verantwoordelijk voor de redactionele inhoud ervan.

3.3 De directie zorgt in het kader van de algemene bedrijfsvoering voor optimale voorwaarden om de informatieve functie van het dagblad tot haar recht te doen komen, onverlet de verantwoordelijkheid van de hoofdredactie.

3.4 Er is een redactieraad, die het orgaan is voor de medezeggenschap van de redactie in alle zaken betreffende de redactionele taak en functie. De redactieraad is tevens het orgaan van wederzijdse informatie en onderling beraad tussen redactie en hoofdredactie en vertegenwoordigt bovendien de redactie bij het overleg met de directie.

3.5 De leden van de redactie komen periodiek bijeen in een redactievergadering waaraan de redactieraad uiteindelijke verantwoording verschuldigd is.

3.6 Slechts door nauwe samenwerking, voortdurende, wederzijdse informatie en blijvend goed overleg zijn directie en hoofdredactie, als organen

belast met de dagelijkse leiding van het dagblad, en redactie in staat de specifieke facetten van het dagblad optimaal tot hun recht te laten komen. Daarbij zullen zij – met behoud van hun specifieke verantwoordelijkheden – zowel de redactionele als de financiële, commerciële, sociale, technische en administratieve factoren ter harte dienen te nemen.

3.7 In de gevallen genoemd in de artikelen 4.1.2, 5.2.2 en 10.6 neemt de directie c.q. andere beslissende instantie van de dagbladuitgeverij pas een beslissing nadat diepgaand overleg heeft plaatsgehad. Wanneer de directie en de redactieraad niet tot overeenstemming komen, brengt de redactieraad, ongeacht of hij zich reeds eerder uitgesproken heeft, zo spoedig mogelijk schriftelijk en gemotiveerd advies uit. Indien de directie c.q. andere beslissende instantie vervolgens van dit advies afwijkt brengt zij schriftelijk en gemotiveerd de naar haar oordeel zwaarwichtige redenen die hiertoe hebben geleid ter kennis van de redactieraad. De uitvoering van dit besluit heeft, tenzij zwaarwichtige redenen zich daartegen verzetten, niet eerder plaats dan 14 dagen na dagtekening van deze schriftelijke motivering, en in het geval een geschil als bedoeld in het volgende lid is aanhangig gemaakt niet eerder dan nadat uitspraak is gedaan door de president van de rechtbank. Geschillen over de toepassing van de procedurevoorschriften van dit artikel worden binnen 14 dagen door de meest gerede partij aanhangig gemaakt bij de president van de rechtbank in het betrokken arrondissement.

4 Benoeming/verkiezing en werkwijze organen

4.1 Hoofdreductie

4.1.1 De statuten van de dagbladuitgeverij-onderneming dienen te bepalen wie (of welk college) bevoegd is/zijn tot benoeming, schorsing, ontslag en vaststelling van de arbeidsvoorwaarden van een hoofdreducteur. Deze bevoegdheden kunnen telkens met inachtneming van de voor de betreffende onderneming geldende wettelijke bepalingen, onder meer berusten bij de eigenaar(s) aandeelhouders, de raad van commissarissen, een ander college van toezicht, of bij de directie mits na verkregen goedkeuring van een der eerder bedoelden. De statuten dienen tevens te bepalen wie bevoegd is of zijn, tot het doen van een voordracht voor de benoeming van een hoofdreducteur.

4.1.2 Bij benoeming van een hoofdredacteur is de directie verplicht voorafgaand aan de besluitvorming in de daartoe aangewezen organen, overeenkomstig het in artikel 3.7 bepaalde, advies in te winnen bij de redactieraad, die mede het recht heeft tot voordracht.

4.1.3 De vorenbedoelde statuten, een aanstellingsakte of een nadere akte zullen voorts onder meer vastleggen de uitgangspunten van het redactionele beleid en/of de beginselen en/of de redactionele doelstellingen van het dagblad en de daarmee verband houdende richtlijnen waaraan de hoofdredacteur bij de uitoefening van zijn taak is gebonden. De aldus vastgelegde uitgangspunten, beginselen of redactionele doelstellingen, voor zover niet reeds in de statuten opgenomen, dienen publiekelijk toegankelijk te zijn.

4.2 Redactievergadering

4.2.1 De redactieraad legt tenminste éénmaal per jaar verantwoording af over het door hem gevoerde beleid. De redactieraad dient de redactievergadering te raadplegen over de in de artikelen 4.1.2, 5.2.1, 5.2.2, 9.3, 10.6 en 11.1 genoemde onderwerpen, behoudens in de gevallen waarin en voor zo lang krachtens artikel 4.3.4 geheimhouding is overeengekomen. Overigens staat het de redactieraad vrij naar eigen inzicht te bepalen over welke onderwerpen hij verder de redactievergadering wil raadplegen. Indien de redactievergadering in een speciaal daartoe bijeengeroepen vergadering als oordeel uitspreekt, dat de redactie door de zittende redactieraad niet meer naar behoren wordt vertegenwoordigd, treedt de redactieraad af.

4.2.2 Op verzoek van de hoofdredactie, redactieraad of op schriftelijk verzoek van tenminste een vijfde van het totaal aantal leden dient een redactievergadering te worden gehouden.

4.2.3 De redactievergadering kiest uit haar midden haar voorzitter.

4.2.4 Voor het nemen van rechtsgeldige besluiten door een redactievergadering is de aanwezigheid vereist van tenminste tweederde van de in artikel 4.2.5 bedoelde journalisten. Indien de redactievergadering een uitspraak wil doen over de in artikel 4.2.1, tweede zin, bedoelde onderwerpen is daarvoor een meerderheid van drievierde der uitgebrachte stemmen

vereist. Overige uitspraken kunnen worden gedaan bij gewone meerderheid van stemmen. Indien het quorum niet wordt bereikt, wordt de redactieraad over de geagendeerde onderwerpen geacht te spreken namens de redactie.

4.2.5 Stemgerechtigde leden van de redactievergadering zijn alle journalisten, vallende onder de cao voor dagbladjournalisten voor zover zij hun proeftijd hebben voltooid. Per krant bepalen directie, hoofdredactie en redactieraad in onderling overleg of en in hoeverre redactionele medewerkers, al dan niet met stemrecht, tot de redactievergadering worden toegelaten.

4.3 *Redactieraad*

4.3.1 De redactieraad bestaat uit een hoofdredacteur en tenminste vijf leden, gekozen door en uit de redactievergadering.

4.3.2 De hoofdredacteur is voorzitter van de redactieraad behoudens zijn vrijwillige afstand van dit recht of een afwijkend onderling akkoord te dezen.

4.3.3 Onverminderd het in artikel 4.3.4 bepaalde zijn de vergaderingen van de redactieraad voor de eigen redactie in principe openbaar. Alleen wanneer de redactieraad zelf tot de conclusie komt dat een vergadering een besloten karakter moet dragen, kan van deze openbaarheid worden afgeweken. Van elke vergadering van de redactieraad wordt een verslag gepubliceerd, eveneens onverminderd het in artikel 4.3.4 bepaalde.

4.3.4 De leden van de redactieraad zijn tot geheimhouding verplicht van alle aangelegenheden ten aanzien waarvan met de hoofdredactie en/of de directie vooraf geheimhouding is overeengekomen. Indien over deze geheimhouding geen overeenstemming wordt bereikt, kan dit in de weg staan bij het voldoen aan de plicht tot informeren van c.q. advies vragen aan de redactieraad.

4.3.5 Tot lid van de redactieraad kunnen worden gekozen stemhebbende leden van de redactievergadering.

4.3.6 De directie, de hoofdredactie en de redactieraad kunnen een lid van de redactieraad bij de redactievergadering met opgave van redenen voor ontslag als lid van de redactieraad voordragen. De betrokkene dient in de gelegenheid te worden gesteld over de voordracht te worden gehoord. Vanaf het moment dat een dergelijke procedure is ingezet, is de betrokkene in de uitoefening van zijn functie als lid van de redactieraad geschorst. Van de uitspraak van de redactievergadering kan beroep worden aangetekend bij de Raad van Uitvoering.

5 Bevoegdheden/organen

5.1 *Hoofdredactie*

5.1.1 Met inachtneming van de bevoegdheden van de redactieraad en de redactievergadering heeft de hoofdredactie, aan wie de leiding van de journalistieke productie is toevertrouwd, als zodanig binnen het geheel van de dagbladonderneming een eigen zelfstandige verantwoordelijkheid voor de redactionele inhoud van het dagblad. Zij regelt de taakverdeling van de redactie.

5.1.2 De hoofdredactie is voor het handhaven van de uitgangspunten van het redactionele beleid en/of de beginselen en/of de redactionele doelstellingen, vastgelegd krachtens artikel 2, verantwoordelijk tegenover wie haar benoemt/benoemen of ontslaat/ontslaan, als vermeld in artikel 4.1.1. Indien de directie de hoofdredactie benoemt en ontslaat, is de hoofdredactie voor het handhaven van de uitgangspunten van het redactionele beleid en/of de beginselen en/of de redactionele doelstellingen, alsmede de daarop gebaseerde richtlijnen mede verantwoordelijk tegenover de instantie(s) van wie de goedkeuring tot de benoeming en het ontslag overeenkomstig artikel 4.1.1 moet worden verkregen. Degene(n) aan wie de hoofdredactie verantwoording schuldig is voor het handhaven van de uitgangspunten van het redactionele beleid en/of de beginselen en/of de redactionele doelstellingen alsmede van de daarop gebaseerde richtlijnen zal/zullen bij het vormen van een oordeel hierover zowel de hoofdredactie als de directie en de redactieraad horen.

5.1.3 Indien meer dan één hoofdredacteur is of wordt aangesteld, zal de onderlinge verhouding, een eventuele taakverdeling, waaronder des-

gewenst een regeling omtrent het voorzitterschap van de redactieraad, bij aanstellings- of nadere akte worden geregeld en aan de redactie worden meegedeeld.

5.1.4 In alle gevallen waarin de directie weet of kan vermoeden dat haar beslissingen ten aanzien van de algemene bedrijfsvoering rechtstreeks of zijdelings invloed van belang kunnen hebben op het redactionele beleid pleegt zij vooraf overleg met de hoofdredactie.

5.1.5 Na overleg met de hoofdredactie bepaalt de directie het aantal journalisten en de individuele arbeidsvoorwaarden van het redactionele personeel. De journalistieke werknemers worden door de directie aangesteld in overleg met en op voordracht van de hoofdredactie. Ontslag kan alleen geschieden na overleg met de hoofdredactie.

Wijzigingen in een salariëring respectievelijk honorering van de journalistieke medewerkers, de toepassing van de cao voor dagbladjournalisten en de regeling van de vergoeding worden door de directie na overleg met de hoofdredactie geregeld, voor zover die niet aan laatstgenoemde door de directie zijn gedelegeerd binnen het raam van de onder artikel 8.1 bedoelde beschikbare bedragen.

5.1.6 Beslissingen ten aanzien van de journalistieke productie, die belangrijke invloed kunnen hebben op de bedrijfsvoering van de uitgeverij, kan de hoofdredactie slechts nemen in overleg met de directie. Indien geen andere regeling is getroffen, zal bij een meerhoofdige directie de hoofdredactie zich tot ieder van de directeuren kunnen wenden voor overleg. Bij afwezigheid van de directie voor langere duur zal aan de hoofdredactie kennis zijn gegeven welke persoon of personen de directionele taak waarnemen.

Bij dagbladuitgeverijen die deel uitmaken van concernconstructies is, tenzij anders geregeld, de directie van de dagbladwerkmaatschappij als "directie" te beschouwen.

Als "raad van commissarissen" van de werkmaatschappij is, tenzij anders is geregeld, te beschouwen het orgaan waaraan de directie van de werkmaatschappij directe verantwoording verschuldigd is.

5.1.7 De volgende punten zijn onderwerp van goed overleg tussen directie en hoofdredactie alvorens de directie een beslissing neemt:

- bepaling van de omvang van de krant, de verhouding tussen redactionele en advertentieruimte en de verdeling van beide over de pagina's, in het bijzonder i.m.-ruimte op tekstpagina's, van belang voor het "gezicht" van de krant;
- veranderen van de "kop" van de krant;
- ingrijpende typografische wijzigingen van de krant;
- opnemen of weigeren van advertenties waarbij de redactionele inhoud van het dagblad is betrokken;
- reclamecampagnes ten behoeve van het dagblad, waarbij redactionele inhoud en/of medewerkers een rol spelen, die afwijken van de bij dat dagblad gebruikelijke campagnes;
- wijziging van het tijdstip van "sluiten" van de tekstpaginavormen en van de verstrekking van het dagblad aan de lezers/abonnees;
- wijziging van de indeling van het verspreidingsgebied in redactionele edities;
- verkoop aan derden van artikelen, berichten en foto's, vervaardigd door de redactie;
- wijziging van de werksituatie van de redactie, zoals huisvesting, inventaris, transmissie- en communicatiemiddelen.

5.1.8 De directie laat de hoofdredactie regelmatig vertrouwelijk kennis nemen van bescheiden die relevant zijn voor een inzicht in de exploitatie van het dagblad.

5.1.9 De hoofdredactie neemt in het bijzonder over de volgende punten geen beslissingen dan na overleg te hebben gepleegd met de directie en de redactieraad:

- opneming als redactionele informatie van mededelingen, die door aard en/of vorm voordien uitsluitend als advertenties in het dagblad werden gepubliceerd;
- ingrijpende wijzigingen in de opmaak van de krant;
- invoering van nieuwe alsmede opheffing van bestaande service-rubrieken.

5.1.10 De hoofdredactie wordt uitgenodigd tot het bijwonen van vergaderingen van commissarissen en andere colleges van toezicht voor zover het te behandelen rechtstreeks invloed heeft op de redactionele functie van de dagbladuitgave(n).

5.1.11 De hoofdredactie kan zich op eigen initiatief of zal zich, wanneer tenminste tweederde van de gekozen leden van de redactieraad in specifieke gevallen hierom verzoekt, in het overleg met de directie (uitgever) en/of de raad van commissarissen laten bijstaan door een of meer leden van de redactieraad.

5.2 *Redactievergadering*

5.2.1 Door de uitgeverij, directie of door de redactieraad voorgestelde ontwerpen voor of wijzigingen in de uitgangspunten van het redactionele beleid en/of de beginselen en/of de redactionele doelstellingen van het blad, alsmede voor de eventuele richtlijnen, worden door de redactieraad en de hoofdredactie voorgelegd aan de redactievergadering. Dergelijke ontwerpen en wijzigingen kunnen slechts worden ingevoerd na het vragen van advies aan de redactieraad overeenkomstig het in artikel 3.7 bepaalde.

5.2.2 Over besluiten van de directie of hoofdredactie betreffende wijzigingen van karakter en verschijningsvorm van de krant, wijziging van de positie van de redactie en hoofdredactie of aangaan respectievelijk wijziging van samenwerkingsverbanden, die van fundamenteel belang zijn voor de taak en functie van de redactie, wordt de redactieraad advies gevraagd overeenkomstig het in artikel 3.7 bepaalde.

5.3 *Redactieraad*

5.3.1 De redactieraad is het orgaan van wederzijdse informatie en onderling beraad tussen hoofdredactie en redactie en bespreekt in die functie onder meer het algemene, politieke, maatschappelijke en levensbeschouwelijke beleid in het kader van de uitgangspunten van het redactionele beleid en/of de beginselen en/of de redactionele doelstellingen van het dagblad, de samenstelling, de inhoud en de presentatie van de krant, alsmede de in de artikelen 6.1, 7, 8.2, 9 en 10.6 genoemde onderwerpen.

5.3.2 De redactieraad kan redacteuren die geen lid zijn van de redactieraad uitnodigen om op grond van hun deskundigheid deel te nemen aan de beraadslagingen.

5.4 *Verhouding tot ondernemingsraad en redactiecommissie*

Ondernemingsraad

5.4.1 Indien een onderwerp behoort tot de bevoegdheden van de ondernemingsraad, belet zulks niet de uitoefening van de bevoegdheden van de redactieraad zoals in dit statuut omschreven.

Redactiecommissie

5.4.2 De redactieraad treedt niet in de bevoegdheden die krachtens artikel 42 cao behoren tot die van de redactiecommissie.

6 **Personeelsbeleid**

6.1 Binnen het kader van het in de onderneming op grond van het overleg tussen directie en ondernemingsraad te voeren personeelsbeleid dienen de hoofdredactie en redactieraad tot overeenstemming te komen over de hoofdlijnen van het redactionele personeelsbeleid. Op grond daarvan voert de hoofdredactie het personeelsbeleid uit. De hoofdredactie doet geen voordracht voor de benoeming van een adjunct-hoofdredacteur of een algemeen redactiechef als bedoeld in artikel 6 van de cao dan na de redactieraad te hebben gehoord.

7 **Persoonlijke verantwoordelijkheid**

7.1 Wanneer een lid van de redactie ernstige gewetensbezwaren heeft tegen een aan hem verstrekte opdracht en hij zich niet kan neerleggen bij een door de hoofdredactie ter zake genomen beslissing, kan hij zich wenden tot de redactieraad voor een uitspraak.

7.2 Wanneer de hoofdredactie krachtens haar bevoegdheid onder artikel 3.2 wijzigingen aanbrengt of doet aanbrengen in verslagen of artikelen van redacteuren, kan de betrokkene verlangen dat het stuk niet wordt ondertekend. Als betrokkene het niet met de genomen beslissing eens is, kan hij zich achteraf wenden tot de redactieraad met het verzoek om een uitspraak. Wanneer de hoofdredactie krachtens eerder genoemde bevoegdheid besluit een verslag of artikel niet te plaatsen, kan de betrokkene zich eveneens achteraf wenden tot de redactieraad met het verzoek

om een uitspraak. Wanneer de hoofdredactie meent een conclusie van de redactieraad niet te kunnen aanvaarden, maakt zij haar standpunt gemootiveerd kenbaar aan de andere leden van de raad.

8 Redactiebudget

8.1 De hoofdredactie heeft de beschikking over een bepaald budget, eventueel gespecificeerd naar hoofdstukken. Dit beschikbare bedrag voor de redactionele kosten wordt door de directie periodiek (bij voorbeeld per kwartaal of per jaar) vastgesteld na overleg met de hoofdredactie die tot dit overleg door regelmatige berichtgeving vanwege de directie omtrent het verloop van die kosten gedurende de voorafgaande periode in staat zal zijn gesteld. De hoofdredactie bepaalt de besteding van dit budget binnen de haar gegeven richtlijnen en overeenkomstig de uitgangspunten, beginselen en doelstellingen van het dagblad en is tegenover de directie verantwoordelijk voor de kostenbewaking.

8.2 De hoofdredactie pleegt met de redactieraad overleg over de hoogte en de hoofdlijnen van de verdeling over de verschillende posten van het redactiebudget, alsmede over ingrijpende wijzigingen in de besteding. De hoofdredactie verschaft de redactieraad hiertoe de noodzakelijke informatie.

9 Structuurwijzigingen

9.1 De hoofdredactie wordt van de aanvang af betrokken bij eventuele plannen tot reorganisatie, fusie, verkoop of liquidatie van de dagbladuitgeverij of de dagbladuitgave(n), tot opnemings in een concernverband en/of verbindingen van andere aard, zoals samenwerking met andere dagbladuitgeverijen met behoud van zelfstandigheid.

9.2 Zodra de verwachting gewettigd is, dat de in artikel 9.1 bedoelde plannen tot uitvoering zullen komen, stelt de directie te zelfder tijd als zij de ondernemingsraad verplicht is in te lichten de redactieraad in de gelegenheid zich een oordeel hierover te vormen. De redactieraad kan zich, zo mogelijk in samenwerking met de ondernemingsraad, laten bijstaan door een, in overeenstemming met de directie c.q. uitgever uit te nodi-

gen onafhankelijke deskundige, die vertrouwelijk inzage krijgt in alle bescheiden die voor de te nemen beslissing van belang zijn.

9.3 De hoofdredactie wordt door de directie vertrouwelijk ingelicht over een voorgenomen ingrijpende wijziging in de samenstelling in de kring der eigenaren en van de raad van commissarissen en/of andere colleges van toezicht. Zo spoedig mogelijk na de hoofdredactie wordt ook de redactieraad vertrouwelijk ingelicht.

10 Regeling meningsverschillen/ontslag

10.1 Wanneer tussen een hoofdredacteur en degene(n), tegenover wie hij krachtens artikel 5.1.2 verantwoordelijk is voor de handhaving van de uitgangspunten van het redactionele beleid en/of de beginselen en/of de redactionele doelstellingen alsmede de eventueel daarop gebaseerde richtlijnen, een onoverbrugbaar verschil van mening bestaat over het redactionele beleid voor zover dat de genoemde uitgangspunten, beginselen en/of doelstellingen alsmede de eventueel daarop gebaseerde richtlijnen betreft, heeft de hoofdredacteur evenals de directie het recht gehoord te worden. De in de vorige alinea bedoelde instantie zal binnen veertien dagen nadat zij de hoofdredacteur en de directie heeft gehoord haar conclusie schriftelijk geven. Wanneer de hoofdredacteur in het ongelijk wordt gesteld, zal hij zich binnen veertien dagen na ontvangst van bedoelde conclusie ernaar richten of ontslag vragen.

10.2 Indien een hoofdredacteur op grond van gebeurtenissen als bedoeld in artikel 10.1 ontslag vraagt, zullen op verzoek van de meest gerede partij de voorwaarden van het ontslag worden geregeld door een Bijzondere Ontslagkamer voor Hoofdredacteurs van de Dagbladuitgeverij als bedoeld in artikel 10.3, tenzij het daartoe bevoegde orgaan van de uitgeverij en de betrokken hoofdredacteur binnen vijf weken nadat het tijdstip van de mededeling van de beoordeling respectievelijk de interpretatie, definitieve overeenstemming zouden hebben bereikt over de voorwaarden van het ontslag. In de periode tussen opzegging en het einde van het dienstverband is de betrokken hoofdredacteur op non-actief gesteld met behoud van volledige bezoldiging.

10.3 De Bijzondere Ontslagkamer voor Hoofddirecteuren van de Dagbladuitgeverij, nader te noemen “de Kamer”, zal een continu college zijn, dat bestaat uit drie leden en drie plaatsvervangende leden. De Kamer oordeelt met drie personen. Van deze zes personen zullen steeds één lid en diens plaatsvervanger zijn benoemd door het bestuur van de vereniging van Nederlandse Dagbladpers en één lid en diens plaatsvervanger door het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Journalisten. Beide leden zullen na overleg met ieders plaatsvervanger het derde lid en diens plaatsvervanger benoemen; bij gebreke hiervan zal op verzoek van de meest gereede partij de president van de rechtbank van Amsterdam het derde lid en diens plaatsvervanger benoemen. De (plaatsvervangende) leden van de Kamer zullen van vorengenoemde verenigingen onafhankelijke juristenbuitenstaanders dienen te zijn. De Kamer zal naar eigen inzicht en methodiek zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval binnen zes maanden na opzegging door de hoofddirecteur, de voorwaarden van de beëindiging van het dienstverband bij bindend advies vaststellen. De in artikel 10.1 bedoelde beoordeling respectievelijk interpretatie op zich zelf is voor de Kamer een gegeven.

10.4 Bij gebreke van een schriftelijke verklaring van de betrokken hoofddirecteur, dat deze zich zal richten naar de beoordeling respectievelijk de interpretatie als bedoeld in artikel 10.2 binnen de daarvoor gestelde termijn, heeft het tot een ontslag van een hoofddirecteur bevoegde orgaan van de uitgeverij, met inachtneming van de wettelijke bepalingen ter zake, het recht het dienstverband met de in gebreke blijvende betrokkene op te zeggen, in welk geval de Kamer de voorwaarden van het ontslag van die betrokkene vaststelt binnen zes maanden.

10.5 Wanneer tussen een hoofddirecteur en de directie een onoverbrugbaar verschil van mening ontstaat (bij voorbeeld over het financiële beheer, de algemene regels binnen het bedrijf of de doelmatigheid van de redactionele leiding) dat niet te maken heeft met de uitgangspunten, beginselen en/of doelstellingen van het blad alsmede de eventueel daarop gebaseerde richtlijnen, zal, indien een dergelijk geschil leidt tot ontslag van de hoofddirecteur, eveneens de Kamer de voorwaarden regelen van het ontslag.

10.6 Bij ontslag van een hoofddirecteur is de directie verplicht voorafgaand aan de besluitvorming in de daartoe aangewezen organen overeen-

komstig het in artikel 3.7 bepaalde advies in te winnen bij de redactieraad, die mede het recht tot voordracht voor ontslag heeft; een en ander onverminderd de mogelijkheid van een ontslag op staande voet.

Slotbepaling

11.1 Wijziging van dit statuut wordt vastgesteld door de dagbladonderneming en geschiedt in overleg tussen directie, hoofdredactie en redactieraad. De redactieraad behoeft, voordat hij in deze beslissingen neemt, de instemming van de redactievergadering.

BIJLAGE B: PERSCONCENTRATIES

In deze bijlage wordt eerst een overzicht gegeven van persconcentraties in Nederland vanaf de jaren zestig. Vervolgens komt het toezicht op persfusies door de overheid aan de orde. Sinds de invoering van de Mededingingswet in 1998 houdt de nma ook toezicht op persconcentraties. Sindsdien zijn er twee uitspraken geweest van de nma inzake dagbladfusies die hier aan de orde komen, de uitspraak nma/Wegener en het besluit van de nma inzake De Telegraaf en De Limburger.

1 Historie van persfusies

Er zijn in de dagbladpers twee concentratiegolven waar te nemen, een eerste golf tussen 1960 en 1975 en de tweede rond de jaren negentig. De eerste fusiegolf ontstond door publieksconcentratie als gevolg van de ontzuiling en dolende lezersgroepen. Om deze lezers weer aan te trekken investeerden dagbladuitgevers stevig in de kwantiteit en kwaliteit van hun krantenaanbod. Daardoor namen de vaste kosten van de krantenproductie sterk toe zodat een flink aantal titels sneuvelde en bij de uitgevers een proces van schaalvergroting optrad.¹¹⁶

Men begon zich in de perswereld zorgen te maken over de toegenomen persconcentratie en in 1964 boden de werkgevers van de NDP samen met het Genootschap van Hoofdredacteuren een nota aan de regering aan waarin zij hun bezorgdheid uitten. Men ging zich afvragen of er niet een taak was weggelegd voor de overheid om de pluriformiteit van de media te waarborgen en de economische zelfstandigheid van dagbladen te versterken. Bij de journalisten bestond toen nog een gevoel van gelatenheid over het onvermijdelijke.¹¹⁷

In de jaren tachtig en negentig volgde een nieuwe golf dagbladfusies, veel ingrijpender voor de perswereld dan de fusiegolf van de jaren zestig. In 1980 waren er nog 23 dagbladondernemingen met 43 zelf-

¹¹⁶ Van de Donk, Broeders & Hoefnagel 2005, p. 71.

¹¹⁷ Wijfes 2004, p. 389.

standige titels, in 2000 waren dat er nog acht met 32 zelfstandige titels. Wegener werd één van de belangrijkste spelers op de dagbladmarkt door overnames in Midden-en Oost-Nederland. In 1995 werd PCM gevormd, bestaande uit de Perscombinatie, de NDU en boekenuitgeverij Meulenhoff. Na de overname van NDU verkocht de Perscombinatie het Brabants Nieuwsblad door aan VNU. In 1999 werd VNU overgenomen door Wegener. Wegener verkocht vervolgens dagblad De Limburger door aan de Telegraaf. Uiteindelijk bleven er zo nog maar drie grote spelers op de dagbladmarkt over: PCM, de Telegraaf en Wegener die ongeveer 90 procent van de markt in handen hebben. Alleen de Noordelijke Dagbladcombinatie (NDC)¹¹⁸ bleef zelfstandig.¹¹⁹

Wat opvalt is dat de gebruikelijke geuite bezorgdheid over het verlies van pluriformiteit door zulke concentraties steeds meer ontbrak. In 1988, toen de voorgenomen fusie tussen de Perscombinatie en NDU werd geopenbaard, was de discussie nog wel losgebarsten. Uiteindelijk werd deze fusie voorkomen, maar in 1995 werd NDU uiteindelijk toch overgenomen door de Perscombinatie. Deze overname vormde volgens de redacties echter een betere waarborg voor de journalistieke onafhankelijkheid dan de voorgenomen overname in 1988. Dit omdat in 1988 Reed-Elsevier als kapitalistische eigenaar van NDU nog in het spel was, een internationaal opererende uitgever die een rendementseis van minimaal vijftien procent aan alle bedrijfsonderdelen stelde. In 1995 was de Perscombinatie de belangrijkste speler in het overnamegevecht en de Perscombinatie was ooit opgericht met als primair doel goede dagbladen uit te geven die moesten bijdragen aan de democratische informatievoorziening en meningsvorming, het rendement was hieraan ondergeschikt.

Bij de vorming van alle grote dagbladondernemingen was echter steeds minder verzet tegen concentratie waar te nemen. In de praktijk was namelijk gebleken dat concentratie de journalisten ook veel goeds kon brengen. De enorme groei van het NRC Handelsblad en De Volkskrant was binnen een concern tot stand gekomen. De schaalvoordelen en financiële slagkracht zorgden ervoor dat adverteerders beter bediend konden worden en dat grotere investeringen sneller plaats konden vinden. De redacties groeiden, zodat verdere professionalisering en specialisering mogelijk was. Ook konden dagbladen het aantal redactionele pagi-

118 NDC geeft De Leeuwarder Courant, de Drents-Groningse Pers en het Nieuwsblad van het Noorden uit.

119 Wijffes 2004, p. 419.

na's en bijlagen blijven verhogen en sommigen beweren dat de kranten zo meer dan eerst intern pluriform werden.¹²⁰

De nieuwste trend is dat het eigendom van Nederlandse dagbladen internationaliseert en dat zich buitenlandse spelers op de markt aandienen. De Vlaamse Persgroep nam een aandeel in Het Parool en in mei 2004 kwam het meerderheidsbelang van PCM bij de Britse investeringsmaatschappij Apax terecht.¹²¹ In de publiciteit werd nauwelijks aandacht aan deze overname besteed, zeker niet in vergelijking met de ophef die ontstond tijdens de fusiegolf in de jaren zestig die leidde tot de invoering van het redactiestatuut. Het redactiestatuut speelde tijdens de overname van PCM door Apax geen enkele rol meer.

Vanaf 1 september 2005 is het Algemeen Dagblad met zeven regionale kranten in de randstad samengegaan tot één nieuwe krant. PCM en Wegener hebben een 50-50 joint venture opgericht waarin de twee dagbladuitgeverijen van de bedrijven in de randstad worden ingebracht. De uitgevers hopen door het samenvoegen van de titels en de daar bijbehorende kostenbesparingen een oplossing te hebben voor het afnemende lezersbestand. De nieuwe krant kent 22 edities, één landelijke en 21 regionale.¹²² Door deze fusie zijn 90 voltijdbanen vervallen. In oplage wordt het dagblad de op één na grootste van Nederland, met de grootste nieuwsredactie van het land. Volgens de nvj leidt deze krantenfusie tot een verschraling van het nieuwsaanbod.¹²³

Ondanks de concentratietendens en de schaalvoordelen die daarmee behaald zouden moeten worden zitten de kranten al een aanzienlijke tijd in een financieel dal. Sinds 1997 zijn de oplagecijfers gedaald en sinds 2001 vallen ze zelfs onder het laagst gemeten niveau uit 1976.¹²⁴

120 Wijffes 2004, p. 420-423.

121 Van de Donk, Broeders & Hoefnagel 2005, p. 72.

122 Deze 22 edities verschijnen onder acht titels: het (landelijke) Algemeen Dagblad, AD Groene Hart, Amersfoortse Courant, AD De Dordtenaar, AD Haagsche Courant, AD Rotterdams Dagblad, AD Utrechts Nieuwsblad en AD Rivierenland. In het AD Groene Hart zijn drie kranten samengevoegd: Rijn en Gouwe, de Goudsche Courant en het Utrechts Nieuwsblad.

123 'Grootste ontslaggolf journalistiek ooit door krantenfusie Wegener/PCM', *Het Financieele Dagblad* 18 maart 2005.

124 Van de Donk, Broeders & Hoefnagel 2005, p. 72.

2 Toezicht op persfusies

In 1968 kwam de Persraad met een ontwerp voor een nieuwe Wet Voorziening Perswezen. Dit voorstel vereiste dat overeenkomsten van samenwerking werden beoordeeld op het feit of zij afbreuk zouden doen aan de verscheidenheid van het perswezen. In 1983 kwam de Persraad opnieuw met een soortgelijk voorstel, maar volgens de regering zou een persfusiecontroleregeling niet passen in het beleid van deregulering. Ook waren er volgens de regering andere waarborgen voor het bestaan van een pluriforme pers, zoals de steunverlening van het Bedrijfsfonds voor de Pers.¹²⁵ Naar aanleiding van de fusiegolf in de jaren tachtig verzocht de Tweede Kamer in februari 1988 de regering onderzoek te doen naar een mogelijke persfusiecontroleregeling. De regering gaf het Bedrijfsfonds voor de Pers opdracht onderzoek te doen en in december 1988 verscheen het rapport 'Toetsing van persfusies', waar ook een ontwerp voor een wettelijke regeling bij zat. Ook de Mediaraad was met een advies gekomen dat voor een persfusiecontroleregeling pleitte. Allebei de voorstellen verboden een fusie of overname die zou leiden tot verkrijging van een aandeel van meer dan een derde op de markt voor dagbladen.¹²⁶

De regering en een kamermeerderheid kozen uiteindelijk voor een makkelijkere weg: zelfregulering bij wijze van een gedragscode op te stellen door de NDP. De NDP stelde een convenant op en in 1993 werd de Code voor dagbladconcentraties van kracht. Op grond van deze code konden dagbladfusies worden verboden wanneer deze zouden leiden tot een marktaandeel van 33,3 procent of meer. Omdat dit marktaandeel werd gemeten naar oplage viel de overname van NDU door de Perscombinatie in 1995 dan ook niet onder deze code terwijl daardoor wel vijf van de zes landelijke dagbladen in één hand kwamen. Er bestond in 1995 nog geen nationaal mededingingsrecht en de enige andere mogelijkheid om deze fusie te toetsen was dat de minister de fusie voor zou leggen aan de Europese Commissie. Concentraties die niet groot of grensoverschrijdend genoeg waren om onder het Europese mededingingsrecht te vallen konden op het verzoek van een lidstaat toch door de Europese Commissie onderzocht worden. Deze mogelijkheid werd aangeduid als de *Dutch*

125 Het Bedrijfsfonds voor de Pers werd in 1974 opgericht en kreeg een wettelijke basis in de Mediawet van 1988, zie met name artikel 123 en 130 Mediawet. Het bedrijfsfonds kan noodlijdende titels tijdelijk ondersteunen.

126 De Meij 2000, p. 313-314.

clause, omdat zij specifiek van toepassing kon zijn op de Nederlandse situatie waar toen nog geen nationale Mededingingswet bestond. Maar de Tweede Kamer en de regering leken zich niet echt druk te maken over de fusie en de *Dutch clause* werd niet ingeroepen. De *Dutch clause* gaf de regering een grote beleidsvrijheid om een fusie of overname wel of niet voor te leggen aan de Europese Commissie. Deze ruime beleidsvrijheid leek in strijd te zijn met artikel 7 Grondwet omdat de overheid zich bij een fusie zou moeten onthouden van enige inhoudelijke beoordeling van de betrokken media.¹²⁷ De Code voor Dagbladconcentraties is uiteindelijk overigens nooit toegepast en is met de invoering van de Mededingingswet in 1998 van het toneel verdwenen.¹²⁸

Sinds 1998 houdt de nma op grond van de Mededingingswet toezicht op concentraties in Nederland. Dit omdat concentraties kunnen leiden tot machtige ondernemingen die dominant genoeg zijn om op een bepaalde markt de concurrentie te beïnvloeden of uit te schakelen. Concentraties van ondernemingen die boven bepaalde omzetsdrempels zitten worden door de nma preventief getoetst. Voorgenomen concentraties moeten gemeld worden bij de nma en pas na een vergunning van de nma mag de concentratie worden uitgevoerd. Dit concentratietoezicht is alleen van toepassing op grote concentraties, waarvan sprake is wanneer de ondernemingen gezamenlijk per jaar meer dan 113.450.000 euro omzetten, of wanneer tenminste twee van de ondernemingen binnen Nederland elk een jaaromzet van 30 miljoen euro behalen. Concentraties die deze drempels niet halen, hoeven niet van tevoren te worden gemeld bij de nma.¹²⁹ Hiermee heeft de nma dus ook de bevoegdheid gekregen om te oordelen over voorgenomen persfusies.

Voorstellen voor een persfusiecontroleregeling kunnen grofweg in twee typen verdeeld worden.¹³⁰ Het eerste type wil concentraties ook

127 Van den Beukel & Nieuwenhuis stelden dat de overname van ndu door pcm wel had moeten worden voorgelegd aan de Europese Commissie omdat vijf van de zes landelijke dagbladen nu in handen van één concern kwamen. Van den Beukel en Nieuwenhuis 1995, p. 114.

128 Glazener 2005.

129 http://www.nmanet.nl/nederlands/home/Over_de_nmA/Taken_werkveld_werkwijze/-Werkveld/Toezicht_op_concentraties.asp

130 Van den Beukel & Nieuwenhuis 2000b, p. 121.

expliciet toetsen aan het gevolg voor de pluriformiteit.¹³¹ Het tweede type concentreert zich op economische criteria.¹³² Wel is nog onderscheid mogelijk in de mate van gebondenheid van de vergunning. Zo geeft een regeling met een hard marktpercentage de minste beoordelingsvrijheid. De Mededingingswet sluit aan bij de op de economische criteria georiënteerde regeling. In de Memorie van Toelichting bij de Mededingingswet heeft de regering uitdrukkelijk aangegeven dat een vergunning niet mag worden geweigerd wegens de inhoud van de door de betrokken persorganen geopenbaarde gedachten en gevoelens. Het toetsingscriterium is de economische machtspositie. Daarnaast zullen aan een beschikking van de minister, die bevoegd is alsnog een vergunning uit te geven in het algemeen belang, nimmer overwegingen met betrekking tot de inhoud van persorganen ten grondslag mogen liggen.¹³³

Inmiddels heeft de nma beslist dat twee aangemelde concentraties vergunningsplichtig waren. Het gaat om de overname van de vnu dagbladen (zonder de Limburger) door Wegener en om de overname van De Limburger door het Telegraafconcern. Om deze twee concentraties te beoordelen moest de nma allereerst de relevante markt in de perssector definiëren. Voor de dagbladsector wordt een productmarkt en een geografische markt onderscheiden. De nma concludeert dat dagbladen op een afzonderlijke productmarkt opereren. Dagbladen en andere media zijn wel complementair aan elkaar maar niet of weinig substitueerbaar, dit door kenmerken zoals prijs, diepgang, actualiteit en formaat.¹³⁴ Landelijke en regionale dagbladen ziet de nma als aparte producten, omdat er een afzonderlijke markt voor regionale dagbladen is en de regionale kranten voorzien in een specifieke informatiebehoefte van de lezers.

131 Persraad 1968: 'Afbreuk aan de verscheidenheid van het perswezen', Persraad 1983, Mediaraad 1988: 'schadelijkheid voor de verscheidenheid en opinievorming door de dagbladpers'.

132 Bedrijfsfonds 1988: 'te verwachten economische machtspositie'.

133 *Kamerstukken 11* 1995/96, 24707, nr. 3, p. 36-37.

134 Te denken valt aan week- en maandbladen, kabelkranten, radio, televisie en internet.

3 nma/Wegener

Op 13 maart 2000 heeft de nma een vergunning verleend voor de overname van vnu Dagbladen door Wegener Arcade.¹³⁵ De nma keurde de concentratie goed onder een aantal voorwaarden. Om de economische machtspositie van Wegener in de regio Zeeland op te heffen wil de nma de onafhankelijkheid van pzc en bn/De Stem en de verspreiding in de overlapregio Zeeuws-Vlaanderen waarborgen. Dit doet zij middels een constructie die het onafhankelijk voortbestaan van beide titels garandeert. Hiervoor is onder andere een aanpassing van de redactiestatuten van deze dagbladen nodig.

De vraag is of de nma zich op deze wijze bemoeit met de inhoud van de persorganen en daarmee in strijd handelt met artikel 7 Grondwet. Volgens de annotator van het besluit van de nma is de eerste indruk die men krijgt dat de nma inderdaad in strijd handelt met artikel 7. Maar toch meent hij dat er goede argumenten zijn om de voorwaarden van de nma niet als een inbreuk te zien omdat Wegener de voorwaarden mede zelf heeft voorgesteld. Ook betreft de opgelegde wijziging volgens hem slechts het opnemen van een bepaling dat beide kranten zich (blijven) richten op een bepaalde regio. Het redactiestatuut speelt volgens hem slechts een rol om een economische doelstelling te dienen, over de verdere inhoud van de kranten wordt niets gezegd en de politieke dan wel levensbeschouwelijke oriëntatie van de kranten blijft hierdoor buiten beschouwing.¹³⁶

Wegener ging tegen het besluit van de nma in beroep bij de rechtbank Rotterdam. De rechtbank vernietigt een deel van de voorwaarden die de nma aan de vergunning had verbonden. Volgens de rechtbank bestond op de lezersmarkt geen mededingingsrechtelijk probleem en daaruit volgde dat het voorschrift inzake de onderlinge onafhankelijkheid van de kranten pzc en bn/De Stem niet aan de vergunning had mogen worden verbonden.¹³⁷ Volgens Leeftang en Mortelmans, in hun noot onder deze uitspraak, zijn de overwegingen van de rechtbank over

135 D-g nma 13 maart 2000, Wegener Arcade – vnu Dagbladen, zaaknummer 1528.

136 Noot Van Ginneken bij nma 13 maart 2000, *Markt & Mededinging* 2000-4, p. 149.

137 Noot Van Ginneken bij rechtbank Rotterdam 20 september 2000, *Markt & Mededinging* 2001-1, p. 36.

de relatie tussen mededingingsbeleid en persvrijheid niet van principiële aard. Men krijgt de indruk dat de rechtbank zich hier zo snel mogelijk van af wilde maken. Dat kón de rechtbank ook omdat door haar oordeel het opleggen van de voorschriften (met name betreffende de verandering in het redactiestatuut) grotendeels reeds van de baan was, aldus Leeftang en Mortelmans.¹³⁸

De nma ging echter in hoger beroep en op 5 december 2001 vernietigde het College van Beroep voor het Bedrijfsleven (cbb) de uitspraak van de rechtbank. De behandeling van het hoger beroep spitste zich toe op de voorschriften verbonden aan de vergunning. Het cbb kwam tot de conclusie dat de nma terecht had geoordeeld dat er een machtspositie dreigde te ontstaan of te worden versterkt als gevolg van de voorgenomen concentratie. Vervolgens onderzocht het cbb of de nma zich in redelijkheid op het standpunt had kunnen stellen dat het verbinden van een aantal voorschriften noodzakelijk was voor en proportioneel was aan het streven om de concentratie vergunningswaardig te doen zijn. Deze proportionaliteit werd aangenomen door het cbb.

Wel herformuleert het College¹³⁹ één van de voorschriften omdat de formulering van de nma strijd met artikel 7 Grondwet op zou kunnen leveren. De nma had als voorschrift opgenomen dat twee regionale dagbladen zich (mede) op Zeeuws-Vlaanderen moesten blijven richten. Het cbb maakte daarvan dat beide dagbladen in Zeeuws-Vlaanderen verspreid moesten blijven om zo te voorkomen dat de nma met het voorschrift ingreep in de inhoud van de krant.¹⁴⁰

4 nma/De Telegraaf

In 1999 wilde de Telegraafgroep, reeds eigenaar van het Limburgs Dagblad sinds 1972, ook het dagblad De Limburger overnemen. Op 12 mei 2000 verleende de nma een vergunning voor deze overname, onder een aantal voorwaarden. Voor wat betreft de economische machtspositie op de lezersmarkt is er gekozen voor de voorwaarde dat de dagbladen het Limburgs Dagblad en De Limburger worden ondergebracht in aparte

¹³⁸ Rechtbank Rotterdam 20 september 2000 met noot F. Leeftang & K. Mortelmans, *Mediaforum* 2001-1, p. 32.

¹³⁹ Met toepassing van artikel 8:72 lid 4 awb.

¹⁴⁰ Slotboom & Coumans 2002, p. 100.

vennootschappen binnen één concern. Volgens de nma zijn door het in één hand komen van De Limburger en het Limburgs Dagblad schaalvoordelen mogelijk die het verdwijnen van het noodlijdende Limburgs Dagblad kunnen voorkomen. Om deze reden is het onderbrengen in twee aparte vennootschappen binnen één concern een goede oplossing, vindt de nma. Er blijven twee regionale titels, waartussen een bepaalde mate van concurrentie bestaat.¹⁴¹

De Telegraaf is dus gebonden aan de instandhouding van een zelfstandig redactioneel en commercieel beleid van de twee titels. In mei 2004 heeft de nma een inval gedaan bij de dagbladen en materiaal in beslag genomen omdat de autoriteit vermoedde dat De Telegraaf niet aan de voorwaarden voldeed.¹⁴² In december 2004 diende De Telegraaf een verzoek in bij de nma tot wijziging van de vergunning.¹⁴³ De Telegraaf wilde ontslagen worden van de verplichting de onderlinge onafhankelijkheid van De Limburger en het Limburgs Dagblad te waarborgen omdat dit te kostbaar zou zijn, mede veroorzaakt door inkrimping van de oplagen van beide dagbladen maar die van het Limburgs Dagblad in het bijzonder. Op 8 juli 2005 heeft de nma besloten dit verzoek af te wijzen.¹⁴⁴ De nma stelt dat het nog steeds redelijk is om onafhankelijkheid van de Limburgse dagbladen te verlangen omdat sinds de opstelling van de voorschriften de situatie niet wezenlijk is veranderd. De nma stelt dat ze het belang van de consument voorop heeft gesteld, door de handhaving van het vergunningsvoorschrift blijft namelijk de keuzemogelijkheid tussen twee regionale kranten bestaan. Volgens de nma maken beide dagbladen winst en doen ze het daarmee relatief beter dan andere regionale kranten.¹⁴⁵ In oktober 2005 heeft de nma besloten een boete van 22.500 Euro op te leggen aan De Telegraaf Media Groep n.v. Uit de inval bij de dagbladen in mei 2004 blijkt volgens de nma dat de Telegraaf het vergunningsvoorschrift verbonden aan de overname van De Limburger, namelijk het

141 Noot Van Ginneken bij nma 12 mei 2000, De Telegraaf – De Limburger, zaaknummer 1538, *Markt & Mededinging* 2000-5, p. 191.

142 CvdM 2004, p. 23.

143 Staatscourant 247 van 22 december 2004.

144 De Telegraaf – De Limburger, 8 juli 2005, Eindmededeling inzake voorgenomen concentraties, Zaaknummer 1538, http://www.nmanet.nl/nederlands/home/besluiten/besluiten_2005/1538mce.asp.

145 'Nma verbiedt samenwerking Limburgse kranten', *Het Financieele Dagblad* 12 juli 2005.

waarborgen van de commerciële en redactionele onafhankelijkheid van De Limburger en het Limburgs Dagblad, heeft overtreden. Er is geen sprake van twee zelfstandige dagbladen maar van één nieuwsorganisatie waarbij het redactioneel en commercieel beleid tussen De Limburger en het Limburgs Dagblad wordt afgestemd.¹⁴⁶

146 http://www.nmanet.nl/nederlands/home/Actueel/Nieuws_persberichten/Nieuwsberichten/2005_Q4/0521-Telegraaf.asp

BIJLAGE C: AFWIJKENDE BEPALINGEN

STATUTEN EN REDACTIESTATUUT

1 Inleiding

In deze bijlage worden de bepalingen uit de redactiestatuten van De Volkskrant, Trouw, NRC Handelsblad, De Telegraaf, De Limburger, Het Limburgs Dagblad, de Koninklijke BDV Uitgeverij (BDV), de Leeuwarder Courant en BN/DeStem genoemd voor zover zij afwijken van het modelstatuut.¹⁴⁷ Deze bepalingen zijn ondergebracht in zes categorieën, te weten de identiteit van de krant, benoeming en ontslag van de hoofdredacteur, de relatie tussen de verschillende organen (zoals de hoofdredacteur, directeur, redactie en concernbestuur), de redactieraad, de redactievergadering en overige bepalingen. Omdat PCM een bijzondere concernstructuur heeft wordt daar in de laatste paragraaf apart aandacht aan besteed.

Het redactiestatuut van De Volkskrant wijkt qua opmaak en inhoud redelijk veel af van het modelstatuut. Het bevat een preambule waarin de conclusies zijn opgenomen van de redactionele discussie die over het profiel van de krant is gevoerd. Ook het redactiestatuut van Trouw wijkt qua opmaak en inhoud af van het modelstatuut. Het redactiestatuut van NRC Handelsblad (ook een titel van het PCM-concern) komt wat dichter in de buurt van het modelstatuut, onder andere doordat de NRC geen stichtingstructuur kent zoals de andere twee PCM-titels. Het redactiestatuut van De Limburger komt redelijk veel overeen met het modelstatuut, met dien verstande dat de uitgeversmaatschappij de Limburger een hoofdredacteur kent die tevens statutair directeur kan zijn. Ook het redactiestatuut

¹⁴⁷ De verschillende redactiestatuten zijn op de volgende data vastgesteld: De Volkskrant in juni 1999, Trouw op 1 januari 2000, NRC Handelsblad op 8 december 2000, De Telegraaf op 28 april 1998, De Limburger op 21 juni 2001, Het Limburgs Dagblad in september 2001, BDV in september 2005, de Leeuwarder Courant in juli 2000 en BN/DeStem op 14 juli 1999.

van het Limburgs Dagblad komt veel overeen met het modelstatuut en gaat uit van de functie van hoofdredacteur/directeur. Maar er is in het statuut ook rekening gehouden met de situatie waarin sprake is van gescheiden functies van hoofdredacteur en directeur; daartoe zijn in het statuut vervangende artikelen opgenomen die cursief gedrukt zijn. Het nieuwe (concept)redactiestatuut van de Koninklijke BDU is een zeer beknopt redactiestatuut waarin aan het begin wordt gesteld dat met het begrip ‘kranter’ zowel de gedrukte als digitale uitgaven worden bedoeld. Het redactiestatuut van de Leeuwarder Courant lijkt qua opmaak en inhoud vrij veel op het modelstatuut. Het redactiestatuut van BN/DeStem lijkt ook veel op het modelstatuut maar heeft een aantal zaken nog uitvoeriger en uitgebreider geregeld, zoals de bepalingen over de redactieraad en de redactievergadering.

2 Identiteit

De beginselverklaring (‘het dagblad onderscheidt zich’) is overgenomen in de redactiestatuten van Het Limburgs Dagblad, BDU, de Leeuwarder Courant en BN/DeStem. De beginselverklaring is niet overgenomen in de redactiestatuten van De Volkskrant, Trouw, NRC Handelsblad en De Limburger. De identiteitsverklaring (artikel 2 van het modelstatuut) is door de dagbladen uitgewerkt op verschillende manieren die hieronder aan de orde komen.

2.1 De Volkskrant

Artikel 3 van het redactiestatuut van De Volkskrant bepaalt: “De identiteit van De Volkskrant ligt vast in de volgende identiteitsverklaring: ‘De Volkskrant is een landelijk ochtendblad, dat zich tot taak stelt de lezers eerlijk en zo veelzijdig mogelijk te informeren. Zij is voortgekomen uit de katholieke arbeidersbeweging. Mede daarom wil zij vooruitstrevend zijn en vooral opkomen voor verdrukten en ontrechten. Zij is zelfstandig in haar meningsvorming. In het bijzonder beoogt zij ontwikkelingen te bevorderen die een belofte inhouden voor een menswaardiger samenleving.’” De artikelen 4 en 6 bepalen dat de hoofdredactie, redactie en directie van De Volkskrant bij hun beleid de identiteit moeten respecteren. In artikel 5 staat dat de hoofdredacteur er zorg voor draagt dat de identiteitsverklaring wordt opgenomen in de individuele arbeidsovereenkomsten. Artikel 7 bepaalt de procedure bij meningsverschillen over de

handhaving van de identiteit. Voor wijziging van de identiteit is overeenstemming tussen de Stichting en de directie vereist, artikel 8.¹⁴⁸ Artikel 10 bepaalt dat voor handhaving en naleving van de identiteit de hoofdredacteur verantwoording schuldig is aan de Stichting.

2.2 *Trouw*

Artikel 1.a van het statuut van *Trouw* stelt: “*Trouw* is een landelijk ochtendblad van protestants-christelijke signatuur, dat zich wil richten tot al degenen die verwantschap voelen met hetgeen in de identiteit van *Trouw* besloten ligt. De identiteit van *Trouw* die wordt bepaald door de doelstelling van de Stichting ter Bevordering van de Christelijke Pers in Nederland, wordt als volgt omschreven: “het dienen van God en Zijn wereld in gehoorzaamheid aan het evangelie van Jezus Christus. Getracht wordt dit doel met name te bereiken door zoveel mogelijk ernst te maken met de actuele betekenis van het evangelie en bijzondere redactionele aandacht te schenken aan andere organisaties met overeenkomstige doelstelling.” Met inachtneming van het bovenstaande wordt het redactionele uitgangspunt van *Trouw* bepaald door het streven de samenleving, nationaal en internationaal, journalistiek te benaderen vanuit de overtuiging dat deze fundamentele kritiek behoeft, in zoverre ze de verwerkelijking belemmert van de oproep van de Bijbel tot gerechtigheid, vrede, vrijheid en naastenliefde. Deze overtuiging leidt tevens tot serieuze en kritische aandacht voor velerlei uitingen van vernieuwingsdrang, bijvoorbeeld op politiek, sociaal en kerkelijk terrein. Zonder dat *Trouw* gebonden is aan enigerlei organisatie van politieke of andere aard, zal de geschakeerdheid van haar lezerskring, vooral in kerkelijk, politiek en sociaal opzicht, medebepalend zijn voor de selectie van het nieuws en de keuze van de artikelen. Uiteraard oefent het ideële uitgangspunt van *Trouw* ook invloed op deze selectie uit, niet in die zin dat bepaalde gebeurtenissen of ontwikkelingen worden genegeerd, maar wel in die zin, dat sommige nieuwsfeiten meer aandacht krijgen dan andere.” Artikel 1.b bepaalt dat deze identiteit slechts gewijzigd kan worden in overeenstemming tussen enerzijds de Stichting,¹⁴⁹ na goed overleg met de hoofdredacteur en de redactievergadering, en anderzijds de directie. Bestuur РСМ, directie, hoofdredactie en de redacteurs zijn bij de uitoefening van hun taak en functie gebonden aan de identiteit, artikel 1.d. In artikel 1.e staat dat de

¹⁴⁸ Dit is de Stichting De Volkskrant.

¹⁴⁹ Dit is de Stichting ter Bevordering van de Christelijke Pers in Nederland.

directie en de hoofdredacteur er zorg voor dragen dat er wordt verwezen naar de identiteitsverklaring in de individuele arbeidsovereenkomsten. De hoofdredacteur is verantwoording schuldig aan het bestuur van de Stichting voor de handhaving en naleving van de identiteit, artikel 2.b. Artikel 4.a stelt dat de raad van commissarissen, het bestuur van PCM en de directie gehouden zijn de identiteit bij hun beleid te respecteren. De hoofdredacteur kan tegen een beslissing van de directie waardoor volgens hem de identiteit wordt aangetast bezwaar maken bij het bestuur van PCM, artikel 4.b. Ook kunnen de hoofdredacteur en/of de directie over een beslissing van het bestuur PCM waardoor volgens hen de identiteit wordt aangetast bezwaar maken bij de raad van commissarissen, artikel 4.c.

2.3 *NRC Handelsblad*

Artikel 2 van het statuut van NRC Handelsblad bepaalt de beginselen en uitgangspunten:

“2.1. NRC Handelsblad is een landelijk dagblad dat geen binding heeft met enige politieke of religieuze groepering of met belangengroepen, een objectieve nieuwsvoorziening nastreeft en een kritische functie vervult binnen het Nederlandse parlementair staatkundig bestel.

2.2. NRC Handelsblad wordt geredigeerd vanuit een liberale geesteshouding met eerbied voor het individu en de beginselen van verdraagzaamheid, redelijkheid en openheid (voor de geest van de tijd). NRC Handelsblad streeft een brede en diepgaande berichtgeving na, die analyserend wordt begeleid.”

Artikel 2.5 stelt dat de natuurlijke of juridische rechtspersoon(en) die verantwoordelijk is/zijn voor het uitgeven van NRC Handelsblad in welke vorm dan ook alsmede het bestuur en de raad van commissarissen van PCM uitgevers deze beginselen en uitgangspunten in hun beleid respecteren. Ook de hoofdredactie en redactie zijn bij de uitvoering van hun taak en functie gebonden aan de bovengenoemde beginselen en uitgangspunten. In artikel 7.9 staat dat de hoofdredactie tegen een besluit van de directie waardoor naar haar mening de identiteit van de krant dreigt te worden aangetast, bezwaar kan maken bij het bestuur.

2.4 *De Telegraaf*

Artikel 1.a van het statuut van De Telegraaf bepaalt:

“Prioriteitsaandeelhouders, de directie en commissarissen van de nv Holdingmaatschappij De Telegraaf en de directie en commissarissen van

de bv Dagblad De Telegraaf, hoofdredactie, redactieraad en redactie van het dagblad De Telegraaf, zullen onverkort handhaven dat het dagblad De Telegraaf, zoals vastgelegd in artikel 3, lid 2 van de statuten van de besloten vennootschap bv Dagblad De Telegraaf, onpartijdig nieuws geven zonder gebonden te zijn aan enige staatkundige partij, kerkelijke richting of belangengemeenschap, uitsluitend in dienst van 's lands belang."

Artikel 1.b stelt vervolgens: "De uitgevers van De Telegraaf dienen er naar te streven met winst te werken om technische ontwikkelingen te kunnen financieren en daardoor de continuïteit en onafhankelijkheid te waarborgen."

2.5 *De Limburger*

In artikel 1 van het redactiestatuut van De Limburger staat: "Uitgeversmaatschappij De Limburger b.v., gevestigd te Maastricht, deel uitmakend van de Media Groep Limburg b.v., geeft een of meer regionale dagbladen alsook andere journalistieke producten uit welke de lezers in zo groot mogelijke objectiviteit over een zo breed mogelijk terrein informeren. Daarbij zullen de selectie van het nieuws, de analyses en het commentaar in sterke mate zijn afgestemd op de interessesfeer van de lezers en de belangen van het verspreidingsgebied. Er zal een scheiding zijn tussen de zo objectief mogelijke vermelding van feiten enerzijds en de analyses daarvan en het commentaar daarop anderzijds." Artikel 2 stelt: "Het redactionele beleid van haar dagbladuitgaven zal op basis van het onder 1. gestelde uitgaan van de beginselen van christendom en humanisme en gericht zijn op het bevorderen van menselijke en verdraagzame verhoudingen in de samenleving, zoals die herkend worden in:

- de erkenning van de gelijkwaardigheid van allen en deswege in de bevordering van democratische verhoudingen in de samenleving;
- het streven naar de geestelijke, maatschappelijke en culturele ontplooiing van de mens;
- de plicht recht te doen aan de opvattingen van minderheden;
- het getuigen van gerechtigheid en naastenliefde;
- de bevordering van de vrede in alle sectoren van de menselijke samenleving;
- het opkomen voor zwakken en onderdrukten."

Onder B staan de redactionele richtlijnen:

"B.1. De redactionele formule van Dagblad De Limburger en de andere journalistieke uitgaven van de Uitgeversmaatschappij De Lim-

burger b.v. is afgestemd op de interessesfeer van de lezers en de belangen van het verspreidingsgebied.

B.2. De redactie zal een strikte scheiding handhaven tussen de zo objectief mogelijk vermelding van feiten enerzijds en de analyse daarvan en het commentaar daarop anderzijds.

B.3. De redactie zal zich niet binden aan groeperingen en personen en zal haar onafhankelijkheid tegenover wie dan ook handhaven.

B.4. De redactie zal bij de nieuwsgaring, berichtgeving en analyse, met name bij de keuze van relevante bronnen, een zoveel mogelijk representatieve selectie maken en streven naar volledigheid en evenwicht.

B.5. De redactie zal bij de berichtgeving consequent het beginsel van hoor en wederhoor toepassen.

B.6. De redactie streeft naar een onpartijdige en accurate weergave van zorgvuldig gecontroleerde feiten. Zij zal incorrect gebleken berichtgeving zo spoedig mogelijk duidelijk corrigeren.

B.7. De redactie stelt zich open voor kritiek op haar beleid. Reacties van lezers zullen op zo snel mogelijk op adequate wijze worden beantwoord.”

Artikel 6 bepaalt dat de beginselverklaring en de redactionele richtlijnen één keer per jaar in De Limburger worden gepubliceerd.

2.6 *Het Limburgs Dagblad*

Artikel 2 van het statuut van het Limburgs Dagblad bevat de identiteitsverklaring:

“2.1. De uitgave Limburgs Dagblad is een regionaal dagblad – niet politiek gebonden – met een open oog en oor voor de belangen van en de ontwikkelingen in de regio.

2.2. Ten aanzien van de regionale identiteit dient gestreefd te worden naar een krant die redactioneel is afgestemd op het verspreidingsgebied, waarbij die gerichtheid niet alleen blijkt uit het lokale of regionale nieuws plus de reflectie daarop, maar waar nodig en wenselijk ook uit de op de regio toegespitste verwerking van nationaal, internationaal, financieel-economisch, sport- en cultureel nieuws en verder ook uit het beleid ten aanzien van nieuwsgaring, reportages, rubrieken et cetera.

2.3. Daarnaast dient er naar gestreefd te worden de functie als algemene krant zodanig te vervullen dat door een verantwoorde selectie uit het volledige algemene nieuws, beschouwingen daarover en commentaar daarop de lezers optimaal worden geïnformeerd, waarbij lezers toet-

singsmaatstaven aangereikt krijgen voor de betekenis – van hun mening over – en de maatschappelijke relevantie van dat algemene nieuws.”

Artikel 2.4 bepaalt dat het statuut als deel van de arbeidsovereenkomst aan alle medewerkers ter redactie in dienst van het Limburgs Dagblad zal worden verstrekt.

2.7 *Koninklijke BDU*

Artikel 1 van het statuut van BDU bevat de beginselverklaring uit het model en bepaalt daarnaast:

“Het bijzondere karakter van de kranten vereist duidelijkheid over de beginselen van de kranten, de formules van de titels en de verdeling van de verantwoordelijkheid ter zake binnen Koninklijke BDU Uitgeverij. Deze duidelijkheid wordt door middel van dit redactiestatuut verschaft.”

Artikel 2 bevat de beginselen van BDU Kranten: “2.1 De lokaal en regionaal verschijnende dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen van de Koninklijke BDU Uitgeverij hebben een strikt onafhankelijk karakter. Zij beogen de lezer objectief te informeren. Nieuws en commentaar worden gescheiden gehouden.

2.2. Kranten van de Koninklijke BDU zijn neutraal, dat wil zeggen dat zij hun grondslag niet vinden in enige politieke voorkeur, godsdienstige overtuiging of wereldbeschouwing.

2.3. Redacteuren, werkzaam voor kranten van Koninklijke BDU Uitgeverij, verrichten hun werk naar normen voor journalistieke kwaliteit, te weten: nauwkeurig, kritisch genuanceerd, compleet, relevant, onbevooroordeeld en actueel.” Artikel 3.1 stelt dat door de directeur/uitgever van BDU per titel een formule is vastgesteld. De uitvoering van de redactionele werkzaamheden gebeurt conform deze formule en is door de directeur/uitgever van BDU opgedragen aan de hoofdredactie en redactie van de verschillende titels, artikel 3.2. De hoofdredactie is verantwoordelijk voor de bewaking van de formule van de titels, artikel 3.3. Besluiten tot wijziging van de beginselen van BDU Kranten en/of de formule van één of meerdere titels en besluiten over het opheffen van één of meerdere titels worden door de directie pas genomen nadat hierover overleg heeft plaatsgevonden met de hoofdredactie en de leidinggevende redacteur van de betreffende titel(s), artikel 4.8.

2.8 *De Leeuwarder Courant*

Artikel 2 van het statuut van de Leeuwarder Courant behelst de identiteitsverklaring:

“2.1. Bij de ‘Leeuwarder Courant’ is de instructie voor de redactie vastgelegd in artikel 27 van de statuten van de Friese Pers bv die door de aandeelhouder niet zullen worden gewijzigd zonder overleg met en instemming van driekwart van de leden van de redactievergadering, en instemming van Friese Pers Beheer bv als houdster van het prioriteitsaandeel in Friese Pers bv. Deze instructie luidt als volgt: het dagblad wordt samengesteld door een journalistiek onafhankelijke redactie; het dagblad moet democratisch en vooruitstrevend zijn, zonder dat zij de spreekbuis of het orgaan is of wordt van een bepaalde politieke, levensbeschouwelijke of maatschappelijke groepering; het dagblad wil de lezer een instrument aanbieden, dat hem kan helpen om zich een zelfstandig oordeel te vormen over de wereld waarin hij leeft en de maatschappij waarvan hij deel uitmaakt; het dagblad tracht daartoe de lezer zo objectief en veelzijdig mogelijk informatie te geven en tracht de samenhang tussen gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen in wereld en samenleving aan te duiden; het dagblad biedt de lezer een breed discussiepodium aan en draagt tot de opinievorming bij door uiteenlopende meningen aan het woord te laten komen; het dagblad geeft in het bijzonder aandacht aan het nieuws en de ontwikkelingen in Friesland en het Noorden; het dagblad erkent de situatie van tweetaligheid in Friesland en bevordert een vrije en harmonieuze ontplooiing van het Friestalig naast het Nederlandstalig element met gebruikmaking van de Friese naast de Nederlandse taal en ruime aandacht voor ontwikkelingen, manifestaties en activiteiten op het gebied van de Friese naast de Nederlandse taal en cultuur; het dagblad draagt zorg voor een kritische begeleiding van de gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen in maatschappij en wereld; de redactie houdt bij haar werk als grondslag en richtlijn de waarden aan van christendom en humanisme, die aan het Nederlandse volksleven gestalte en inhoud hebben gegeven.

2.2. De hoofdredactie en de redactie beschouwen de in punt 2.1 vastgelegde instructie als een gegeven, indien en voor zover deze aan iedere in dienst van de krant zijnde journalist schriftelijk is meegedeeld.”

2.9 BN/DeStem

Als eerste is in het redactiestatuut de beginselverklaring van de uitgeverij opgenomen: “BN/DeStem, uitgegeven door Uitgeversmaatschappij Zuidwest Nederland bv, (hierna *uitgeverij* genoemd) gevestigd te Breda, informeert de lezers in zo groot mogelijke objectiviteit over een zo breed mogelijk terrein. Daarbij worden de selectie van het nieuws, de

analyses en het commentaar in sterke mate afgestemd op de interesse-sfeer en de belangen van de inwoners van het verspreidingsgebied. Om de binding met het verspreidingsgebied te garanderen, blijft de redactie altijd fysiek gevestigd in de hoofdeditie-gebieden van de krant. Er is een scheiding tussen de zo objectief mogelijke vermelding van feiten enerzijds en de analyse daarvan en het commentaar daarop anderzijds. Tevens wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen redactionele informatie en commerciële boodschappen. Het redactionele beleid gaat uit van de beginselen van het christendom en de daarmee corresponderende waarden van het humanisme. Het is gericht op het bevorderen van menselijke en verdraagzame verhoudingen in de samenleving zoals die herkend worden in:

- de eerbied voor de mens en het menselijk leven;
- de erkenning van de gelijkwaardigheid van allen en daarmee samenhangend de bevordering van democratische verhoudingen in de samenleving;
- het streven naar geestelijke, maatschappelijke en culturele ontplooiing van de mens;
- de plicht recht te doen aan de opvatting van minderheden en meerderheden;
- het getuigen van gerechtigheid en naastenliefde;
- het bevorderen van vrede in alle sectoren van de menselijke samenleving;
- het opkomen voor zwakken en onderdrukten;
- de redactie respecteert ten volle de Universele Verklaring der Rechten van de Mens, zoals vastgelegd door de Verenigde Naties.

Het redactionele beleid is – met inachtneming van het bovenstaande – onafhankelijk. De krant treedt niet op als orgaan van enige politieke, maatschappelijke, religieuze of andere groepering. Het beleid van de uitgeverij is gericht op een gezonde economische positie als waarborg voor de continuïteit van de onderneming en de redactionele onafhankelijkheid van BN/DeStem. Ter voldoening aan artikel 14 van de CAO voor Dagbladjournalisten en uitgaande van de beginselverklaring, stelt de directie van de uitgeverij (hierna directie genoemd), na overleg met de hoofdredacteur en redactie, gehoord de ondernemingsraad en na goedkeuring van de *Algemene Vergadering van Aandeelhouders* (hierna *aandeelhouder* genoemd), het volgende statuut vast voor hoofdredactie en redactie, hierna te noemen redactiestatuut. Dit statuut regelt de bevoegdheden en

verantwoordelijkheden van de hoofdredacteur en van de redactie, onverminderd hetgeen daaromtrent bepaald is in de wet, de statuten van de onderneming, de CAO voor Dagbladjournalisten, en de *serfusiecode*. De algemeen directeur van uitgeverij (hierna *directeur* genoemd), de hoofdredacteur, leden van de hoofdredactie en redacteurs van BN/DeStem zijn bij de uitoefening van hun taak en functie, voor zover van invloed op het uitvoeren van de beginselverklaring en het redactiestatuut van BN/DeStem, gebonden aan de beginselverklaring. De directie en de hoofdredactie dragen er zorg voor dat de beginselverklaring en dit statuut worden opgenomen in de individuele arbeidsovereenkomsten van de leden van de hoofdredactie en de redactie. Door deel uit te maken van de redactie conformeert de journalist zich bij de uitoefening van zijn functie aan de beginselverklaring. In geval van geschillen over de toepassing van dit statuut is de president van de rechtbank in het arrondissement van de hoofdvestiging van de uitgeverij bevoegd." Artikel C.2.3. bepaalt daarnaast nog dat de hoofdredacteur verantwoordelijk is voor het handhaven van de beginselverklaring en dat bij het vormen van een oordeel hierover de aandeelhouder zowel de hoofdredacteur als de directie en de redactieraad zal horen. In hoofdstuk A is de beginselverklaring uit artikel 1.1 van het modelstatuut overgenomen en zijn de volgende uitgangspunten daaraan toegevoegd:

"A.1. Het redactiestatuut dient het geheel van de uitgeverij. Het kan niet in strijd zijn met de statuten en de beginselverklaring van de onderneming, noch met de bevoegdheden van de ondernemingsraad.

A.2. BN/DeStem is door zijn informatieve en communicatieve functie van essentiële betekenis voor de maatschappelijke en geestelijke ontwikkeling van zijn lezers. Het dagblad zal daarom dienstbaar zijn aan de lezers en daarmee aan de samenleving.

A.3. De eigen aard van BN/DeStem stelt bijzondere eisen aan de structuur van de organen die bij het produceren van de redactionele inhoud van het dagblad zijn betrokken. De redactie dient haar informatieverwervende en -verstreckende taak binnen het kader van hetgeen in de beginselverklaring is vastgelegd, te kunnen uitvoeren zonder rechtstreekse beïnvloeding door wie dan ook, anders dan op de wijze als in dit statuut wordt geregeld.

A.4. De hoofdredacteur en de redactie zijn gebonden aan de beginselverklaring van de uitgeverij."

In hoofdstuk B zijn vervolgens de redactionele richtlijnen opgenomen:

“B.1. De redactionele formule van BN/DeStem is afgestemd op de interessesfeer van de lezers en op de belangen van de bewoners in het verspreidingsgebied.

B.2. De redactie zal een strikte scheiding handhaven tussen enerzijds de zo objectief mogelijke vermelding van feiten en anderzijds de analyse daarvan en het commentaar daarop.

B.3. De redactie zal zich niet binden aan groeperingen en personen en zal haar onafhankelijkheid tegenover wie dan ook handhaven.

B.4. De redactie zal bij de nieuwsgaring, berichtgeving en analyse, met name bij de keuze van relevante bronnen, een zoveel mogelijk representatieve selectie maken en streven naar volledigheid en evenwicht.

B.5. De redactie zal bij de berichtgeving consequent het beginsel van hoor en wederhoor toepassen.

B.6. De redactie streeft naar een onpartijdige en accurate weergave van zorgvuldig gecontroleerde feiten. Zij zal incorrect gebleken berichtgeving zo spoedig mogelijk duidelijk corrigeren.

B.7. De redactie stelt zich open voor kritiek op haar beleid. Reacties van lezers zullen op zo kort mogelijke termijn op adequate wijze worden beantwoord.”

3 Benoeming en ontslag van de hoofdredacteur

3.1 *De Volkskrant*

Artikel 11 bepaalt dat de aanstelling, schorsing en ontslag van de hoofdredacteur van De Volkskrant geschieden door de directie na voorafgaande goedkeuring van het Bestuur, dat handelt onder goedkeuring van de raad van commissarissen. Ter zake aanstelling dient artikel 12 lid 5 van de statuten van De Volkskrant bv te worden nageleefd. Dit houdt in dat het bestuur alsmede de raad van commissarissen goedkeuring dienen te verlenen aangaande de voorwaarden van aanstelling en de Stichting aangaande de persoon en de voor de wijze van waarneming te verstrekken instructie. Ter zake schorsing en ontslag dient eveneens artikel 12 lid 5 van de statuten van De Volkskrant bv te worden nageleefd. Dit houdt in dat voorafgaande goedkeuring van het bestuur van de Stichting is vereist. De Stichting keurt een voorgenomen besluit tot aanstelling of ontslag niet goed voordat de redactieraad daarover schriftelijk en gemotiveerd advies heeft uitgebracht.

3.2 *Trouw*

De benoeming van de hoofdredacteur wordt geregeld in artikel 2.d. De hoofdredacteur wordt benoemd door de directie (artikel 12 lid 5 van de statuten van *Trouw* bv). Aangaande de voorwaarden van de aanstelling behoeft de directie voorafgaande goedkeuring van het bestuur van PCM dat handelt onder goedkeuring van de raad van commissarissen. Wat betreft de persoon en de voor de wijze van uitoefening van de functie te verstrekken instructie dient de directie voorafgaande goedkeuring van de Stichting te verkrijgen. Voor schorsing en ontslag geldt dezelfde procedure. Benoeming en ontslag (behalve in geval van ontslag op staande voet) kunnen slechts geschieden na goed overleg van het bestuur van de Stichting met de redactievergadering, artikel 2.e.

3.3 *NRC Handelsblad*

Artikel 6.1 van het NRC statuut bepaalt dat de hoofdredacteur wordt benoemd door de directie, na voorafgaande goedkeuring van het bestuur, dat handelt onder goedkeuring van de raad van commissarissen. De directie stelt tevens de arbeidsvoorwaarden vast. De directie wint, alvorens de beslissing tot benoemen te nemen, advies in bij de redactieraad, die tevens het recht tot voordracht heeft. Indien de redactieraad doet blijken van de mening van de redactie, tot stand gekomen in een redactievergadering, dat de redactie onoverkomelijke bezwaren heeft tegen de voorgenomen benoeming, zal het bestuur zijn goedkeuring aan de benoeming onthouden. Indien het bestuur van mening is dat de besluitvorming van de redactievergadering niet in redelijkheid heeft plaatsgevonden moet de redactieraad een nieuwe redactievergadering bijeenroepen die zich alsdan nogmaals over de voorgenomen benoeming uitsprekt. Indien directie en redactieraad niet tot overeenstemming komen, zal de redactieraad schriftelijk en gemotiveerd advies uitbrengen, artikel 6.2. Artikel 6.3 bepaalt dat wanneer de directie vervolgens van dit advies afwijkt, zij schriftelijk en gemotiveerd de naar haar oordeel zwaarwichtige redenen die hiertoe hebben geleid ter kennis van de redactieraad brengt. Pas veertien dagen na dagtekening van haar schriftelijke motivering kan de directie dit besluit tot benoeming dan uitvoeren.

3.4 *De Telegraaf*

Sectie III van het Telegraafstatuut gaat over de benoeming van de hoofdredactie. Er wordt bij voorkeur gezocht naar kandidaten uit de redacties van de Telegraaf, artikel III.a. De directie brengt in een eerste oriënterend

gesprek met de redactieraad de naam van de officiële kandidaat naar voren, artikel III.b. De redactieraad heeft vervolgens met de betrokkene een gesprek, artikel III.d. Artikel III e. bepaalt dat wanneer de redactieraad redelijke bezwaren heeft tegen de betrokkene de redactieraad deze bezwaren binnen 14 dagen gemotiveerd ter kennis brengt. Wanneer de directie deze bezwaren kan onderschrijven komt zij met een nieuwe kandidaat en herhaalt de procedure zich, artikel III.f. Wanneer de directie de bezwaren van de redactieraad niet deelt wordt de betrokkene de officiële kandidaat van de directie. De redactieraad kan dan binnen een maand met een eigen kandidaat komen, artikel III.g. Wanneer de directie haar kandidaat handhaaft brengt zij binnen twee weken na de bekendmaking van de kandidaat van de redactieraad de redenen daarvoor uitvoerig ter kennis van de redactieraad, artikel III.h. Artikel III.i bepaalt ten slotte dat wanneer de redactieraad zijn bezwaren tegen de officiële kandidaat handhaaft de redactieraad zijn bezwaren binnen twee weken ter kennis van de raad van commissarissen brengt. Wanneer dit niet tot een wijziging van standpunten leidt, volgt de benoeming van de kandidaat met inachtneming van de wet en de statuten van de betrokken vennootschap. Voor ontslag van de hoofdredacteur moet de directie overleg voeren met de redactieraad, artikel IV.a. In geval van een afwijkende mening van de redactieraad en het vasthouden van de directie aan het ontslag, brengt de directie de redenen tot ontslag uitvoering ter kennis aan de redactieraad, artikel IV.b. Wanneer de redactieraad zijn bezwaren handhaaft brengt de redactieraad deze ter kennis aan de raad van commissarissen. Wanneer dit niet tot een wijziging van de standpunten leidt, volgt ontslag met inachtneming van de wet en statuten van de vennootschap, artikel IV.c.

3.5 *De Limburger*

Artikel C.I.1 bepaalt dat de hoofdredacteur wordt benoemd door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) van Uitgeversmaatschappij De Limburger BV, conform artikel 14 lid 3 van de statuten, op voordracht van de sollicitatiecommissie. De sollicitatiecommissie bestaat uit een delegatie van drie leden van de redactieraad en de directie van Media Groep Limburg (MGL), artikel C.I.3.1. Alvorens tot benoeming over te gaan zal de AVA het resultaat afwachten van het overleg tussen de directie van MGL en de redactieraad, die mede het recht van aanbeveling heeft, artikel C.I.2. Artikel C.I.3 bepaalt dat de redactieraad dit recht niet uitoefent dan na de redactievergadering te hebben geraadpleegd. Artikel C.I.3.3 stelt dat de sollicitatiecommissie het basisprofiel van de te benoemen hoofd-

redacteur vaststelt. In het basisprofiel worden de inhoud van de functie, de eigenschappen en de bijzondere kwaliteiten van de te benoemen hoofdredacteur geformuleerd. De aanstellingsbrief van de hoofdredacteur bevat in ieder geval de beginselverklaring en het redactiestatuut van Uitgeversmaatschappij De Limburger B.V., waaraan hij of zij bij de uitoefening van zijn of haar taak is gebonden, artikel C.1.4.

3.6 *Het Limburgs Dagblad*

Artikel 4.1.1 stelt dat de AVA, met inachtneming van de voor het Limburgs Dagblad geldende wettelijke en statutaire bepalingen, bevoegd is tot benoeming, schorsing, ontslag en vaststelling van de arbeidsvoorwaarden van een hoofdredacteur. De raad van commissarissen van Uitgeversmaatschappij Limburgs Dagblad BV en de redactieraad zijn bevoegd tot het doen van een voordracht aan de AVA voor de benoeming van een hoofdredacteur. In artikel 4.2 staat vervolgens dat bij benoemingen van een hoofdredacteur de AVA verplicht is, voorafgaand aan de besluitvorming, een sollicitatiecommissie in het leven te roepen die bestaat uit een vertegenwoordiger van de aandeelhouder, een vertegenwoordiger van de raad van commissarissen van Uitgeversmaatschappij Limburgs Dagblad BV en twee leden van de redactieraad. De werkwijze en bevoegdheden van deze sollicitatiecommissie en de sollicitatieprocedure zijn verder omschreven in addendum 11. Alvorens een lid van de hoofdredactie te ontslaan, pleegt de AVA tijdig overleg met de redactieraad, artikel 10.1. In het geval van een afwijkende mening van de redactieraad brengt de AVA de redenen om vast te houden aan het ontslag uitvoerig ter kennis van de redactieraad, artikel 10.2. Artikel 10.3 stelt ten slotte dat indien de redactieraad zijn bezwaren tegen het ontslag handhaaft, de redactieraad deze ter kennis brengt van de raad van commissarissen van Uitgeversmaatschappij Limburgs Dagblad BV. Indien dit niet tot een wijziging van standpunt leidt, volgt ontslag met inachtneming van de wet en de statuten van de betrokken vennootschap. Dit artikel is niet van toepassing bij ontslag op staande voet, zoals vermeld en geregeld in de wet. Ontslag op staande voet ontslaat de AVA niet van de verplichting de redactieraad in te lichten. In het belang van betrokkenen zijn deze besprekingen vertrouwelijk.

3.7 *Koninklijke BDU*

Artikel 4.6 stelt dat voorafgaand aan de benoeming van een lid van de hoofdredactie de directie overleg pleegt met de leidinggevenden van de

redactie en desgewenst met daartoe uit te nodigen andere leden van de redactie.

3.8 *De Leeuwarder Courant*

De benoeming van een hoofdredacteur van de Leeuwarder Courant geschiedt door een besluit van de aandeelhouder, evenals schorsing en ontslag, na verkregen instemming van Friese Pers Beheer BV, als houder van het prioriteitsaandeel in Friese Pers BV, artikel 4.1.1. Artikel 4.1.2 bepaalt dat het benoemen, het ontslaan en het vaststellen van de arbeidsvoorwaarden van de leden van de redactie van de Leeuwarder Courant geschiedt op voordracht van de hoofdredactie door de directie van Friese Pers BV. In artikel 4.1.3 staat dat de redactieraad de redactievergadering in staat stelt zich uit te spreken over de benoeming en ontslag van een hoofdredacteur. De redactieraad zal het resultaat daarvan meedelen aan de betrokkene en aan de directie en de aandeelhouder, waarbij over het tijdstip van het ter kennis brengen van de uitspraak van de redactievergadering aan de betrokkene overleg met directie en aandeelhouder zal plaatsvinden. De redactievergadering heeft mede het recht tot voordracht van benoeming van een hoofdredacteur.

3.9 *BN/DeStem*

De hoofdredacteur van BN/DeStem wordt benoemd door de directie, die daarvoor op grond van de statuten van de uitgeverij, goedkeuring behoeft van de aandeelhouder, artikel C.1.1. Voordat de directie tot benoeming overgaat pleegt zij diepgaand overleg met de redactieraad, die mede het recht van aanbeveling heeft. De redactieraad oefent dit recht niet uit zonder de redactievergadering te raadplegen, artikel C.1.2. Er wordt een selectiecommissie gevormd, die bestaat uit twee delegaties: Eén met de directeur of een door hem aan te wijzen vertegenwoordiger, en de andere met drie leden van de redactieraad die door de redactieraad worden voorgedragen, artikel C.1.3.a. De selectiecommissie stelt een profiel op en legt dit profiel ter goedkeuring voor aan de redactieraad die hierover de redactievergadering raadpleegt, artikelen C.1.3.a en b. Omdat uitgangspunt van deze procedure is, dat de delegaties streven naar consensus, zal een delegatie – hetzij de directie, hetzij de vertegenwoordiging namens de redactieraad – niet vasthouden aan een kandidaat die voor de andere delegatie onaanvaardbaar is, C.1.3.f. Na een selectie van de kandidaten wordt door beide delegaties met hen gesproken, C.1.3.g. Betrokkenen bespreken vervolgens elkaars ervaringen en horen elkaars argumenten met als doel te

komen tot het opstellen van een eensluidende voordracht, c.1.3.h. Als de leden van de selectiecommissie tot een eensluidende voordracht komen, kan de benoeming van de nieuwe hoofdredacteur door de directie volgen, nadat de directie over die voordracht met de aandeelhouder heeft overlegd en goedkeuring heeft verkregen. Voordat de directie overgaat tot feitelijke benoeming en tot bekendmaking daarvan, worden de aandeelhouder en de redactieraad in de gelegenheid gesteld kennis te maken met de te benoemen kandidaat, c.1.3.i. De redactieraad legt tegenover de redactievergadering zo spoedig mogelijk verantwoording af over het gevolgde beleid en geeft daarbij gemotiveerd aan in hoeverre de voordracht van de selectiecommissie/redactieraad past binnen het vastgestelde profiel, c.1.3.k. De benoemingsprocedure wordt door de redactie binnen een jaar na de feitelijke benoeming van de hoofdredacteur afgesloten met een evaluatie door de redactieraad, die het beleidsmatig functioneren van de hoofdredacteur toetst aan het indertijd geformuleerde profiel, c.1.3.l. Artikel c.3.1. bepaalt dat ingevolge artikel 10 der statuten van de uitgeverij de hoofdredacteur geschorst en ontslagen wordt door de directeur. Ontslag vindt niet plaats dan na goedkeuring van de aandeelhouder. Behoudens in het geval van ontslag op eigen verzoek, ontslag op staande voet of wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, zal de directie, alvorens een oordeel te geven, advies inwinnen bij de redactieraad die mede het recht van aanbeveling tot ontslag heeft. De redactieraad oefent dit recht niet uit dan na de redactievergadering te hebben geraadpleegd. In artikel c.3.2. staat dat wanneer tussen de hoofdredacteur en de directie na diepgaand overleg een onoverbrugbaar verschil van mening blijft bestaan over het redactionele beleid voorzover dat de beginselen van BN/DeStem betreft, de directie binnen veertien dagen nadat zij de hoofdredacteur en de aandeelhouder heeft gehoord, schriftelijk haar conclusie zal geven. Wanneer de hoofdredacteur in het ongelijk gesteld wordt, zal hij zich er binnen veertien dagen na ontvangst van bedoelde conclusie naar richten of ontslag vragen.

4 Relatie hoofdredacteur/directeur/bestuur

4.1 De Volkskrant

De artikelen 15 tot en met 20 gaan over het overleg tussen de hoofdredacteur en de directie van de werkmaatschappij. Artikel 21 bepaalt dat wanneer het holdingbestuur, respectievelijk de directie of de hoofdredacteur

dat wil, zij overleg met elkaar zullen plegen. De hoofdredacteur kan zich laten bijstaan door de redactieraad, op eigen initiatief of wanneer ten minste vier leden van de redactieraad (artikel 5.1.11 van het model heeft het over tenminste tweederde van de gekozen leden van de redactieraad) hierom verzoeken, artikel 2.2.

4.2 *Trouw*

In artikel 2.c staat dat de hoofdredacteur aan de Stichting de ter zake van het gevoerde beleid gevraagde inlichtingen geeft. De onderlinge taakverdeling tussen de leden van de hoofdredactie wordt door de hoofdredacteur na overleg met de redactieraad onder voorafgaande goedkeuring van de directie vastgesteld en schriftelijk aan de redactie medegedeeld, artikel 2.f (dit is een procedure met meer inspraak dan artikel 5.1.3 van het modelstatuut). Artikel 3.b bepaalt dat in alle gevallen waarin het Bestuur PCM of de directie weet of kan vermoeden dat zijn beslissingen ten aanzien van de bedrijfsvoering rechtstreeks of zijdelings belangrijke invloed kunnen hebben op het redactionele beleid, het vooraf overleg pleegt met de hoofdredacteur, in tegenstelling tot artikel 5.1.4 van het model dat het alleen heeft over de directie van de werkmaatschappij en niet over het concernbestuur. Daarnaast bepaalt artikel 3.b ook nog dat de hoofdredactie, nadat dit overleg heeft plaatsgevonden, ter zake van holdingbeleid dat van belangrijke invloed is op het redactionele beleid zich rechtstreeks kan verstaan met het holdingbestuur. Artikel 3.f stelt dat wanneer de directie dan wel de hoofdredacteur de wens daartoe te kennen geeft, de directie en de hoofdredacteur met elkaar overleg voeren over de aangelegenheden die een redactioneel aspect hebben. Onverlet de eigen verantwoordelijkheden van de directie staat de voorzitter van het bestuur PCM open voor overleg met de hoofdredacteur, wanneer deze de opportuniteit daarvan aannemelijk maakt, artikel 3.h.

4.3 *NRC Handelsblad*

Artikel 7.6 stelt dat de directie de hoofdredactie zo snel mogelijk zal informeren over het exploitatieresultaat van het dagblad en alle zaken die van belang kunnen zijn voor de uitoefening van de taken van de hoofdredactie. Artikel 7.7 bepaalt dat in alle gevallen waarin de directie of het bestuur weet of kan vermoeden dat haar beslissingen belangrijke invloed kunnen hebben op het redactionele beleid, zij voorafgaand overleg voeren met de hoofdredactie (in artikel 5.1.4 van het modelstatuut wordt alleen de directie genoemd en niet ook het holdingbestuur). Daarnaast

bepaalt artikel 7.7 ook nog dat de hoofdredactie nadat dit overleg heeft plaatsgevonden, ter zake van beleid van pcm Uitgevers dat van belangrijke invloed is op het redactioneel beleid, zich rechtstreeks kan verstaan met het holdingbestuur. Onverlet de verantwoordelijkheid van de directie staat de voorzitter van het bestuur open voor overleg met de hoofdredactie wanneer deze de opportuniteit daarvan aannemelijk maakt. Artikel 13 over het redactiebudget is gelijk aan artikel 8 van het modelstatuut, met dien verstande dat lid d er aan toevoegt dat de directie de hoofdredactie maandelijks zal informeren over de verhouding van de gebudgetteerde tot de werkelijk gemaakte kosten en zo nodig zal de directie de hoofdredactie verzoeken bij te sturen.

4.4 De Telegraaf

In artikel 11.a.2 is naast de verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur voor de redactionele inhoud (artikel 11.a.1) opgenomen dat de hoofdredactie haar functie vervult zonder beïnvloeding die haar in het verrichten van haar journalistieke taak belemmert. De hoofdredactie ziet er op toe dat ook de individuele leden van de redactie in dit opzicht in vrijheid hun taak kunnen uitoefenen. Artikel 11.a.3 bepaalt dat bij de begeleiding van de redactionele inhoud van het dagblad hoofdredactie en redactie naar een vertrouwensbasis streven.

4.5 De Limburger

Artikel A.2 stelt dat De Uitgeversmaatschappij De Limburger b.v. een hoofdredacteur kent die tevens statutair directeur kan zijn. Is dat laatste het geval, dan gelden de bepalingen in het Addendum I en II van het statuut.

4.6 Het Limburgs Dagblad

Artikel 5.1.2 bepaalt dat de hoofdredacteur tevens statutair directeur van Uitgeversmaatschappij Limburgs Dagblad bv kan zijn. In artikel 5.1.4 staat dat in alle gevallen waarin de MGL-directie en/of raad van commissarissen van Uitgeversmaatschappij Limburgs Dagblad bv weet/weten of kan/kunnen vermoeden dat haar/hun beslissingen ten aanzien van de algemene bedrijfsvoering rechtstreeks of zijdelings invloed kunnen hebben op het redactionele beleid zij vooraf overleg pleegt/plegen met de hoofdredactie en de redactieraad. Dit is een uitgebreidere bepaling dan artikel 5.1.4 van het modelstatuut waar alleen de directie en de hoofdredactie worden genoemd en niet de raad van commissarissen en de redactieraad.

4.7 Koninklijke BDU

De hoofdredactie overlegt regelmatig met de leidinggevende redacteurs over redactionele aangelegenheden, artikel 4.2. Artikel 4.4 bepaalt dat de hoofdredactie deel uitmaakt van het managementteam van BDU. Besluiten tot wijziging van de beginselen van BDU Kranten en/of de formule van één of meerdere titels en besluiten over het opheffen van één of meerdere titels worden door de directie pas genomen nadat hierover overleg heeft plaatsgevonden met de hoofdredactie en de leidinggevende redacteur van de betreffende titel(s), artikel 4.8. Artikel 5.1 stelt dat de hoofdredactie het redactioneel management voorziet, dat tenminste één keer per maand voor overleg bijeen komt. Ook de chef-redacteurs maken deel uit van dit redactioneel management en hebben één keer per maand werkoverleg met de redacteurs in hun werkgebied, artikel 5.2.

4.8 De Leeuwarder Courant

Artikel 3.7 wijkt iets af van artikel 3.7 van het modelstatuut, er staat namelijk dat “in de gevallen genoemd in artikel 4.1.3 en 10.6 neemt de aandeelhouder (in het model staat directie c.q. andere beslissende instantie) pas een beslissing nadat diepgaand overleg heeft plaatsgevonden, en nadat instemming is verkregen van Friese Pers Beheer bv, als houdster van het prioriteitsaandeel in Friese Pers bv. Wanneer de aandeelhouder en de redactieraad niet tot overeenstemming komen, brengt de redactieraad, ongeacht of hij zich reeds eerder uitgesproken heeft, zo spoedig mogelijk schriftelijk en gemotiveerd advies uit. Indien de aandeelhouder vervolgens van dit advies afwijkt brengt zij schriftelijk en gemotiveerd de naar haar oordeel zwaarwichtige redenen die hiertoe hebben geleid ter kennis van de redactieraad.” Artikel 9.1 over structuurwijzigingen komt overeen met artikel 9.1 van het modelstatuut, maar er is nog een zin aan toegevoegd: “De hoofdredactie wordt van de aanvang af betrokken bij eventuele plannen tot reorganisatie, fusie, verkoop of liquidatie van Friese Pers bv of de Leeuwarder Courant, tot opnemings in een concernverband en/of verbindingen van andere aard, zoals samenwerking met andere uitgeverijen met behoud van zelfstandigheid. Dit geldt eveneens voor soortgelijke ontwikkelingen binnen de Noordelijke Dagblad Combinatie Holding (NDC Holding)”.

4.9 BN/DeStem

In artikel c.2.10 staat dat de hoofdredacteur wordt uitgenodigd tot het bijwonen van vergaderingen van de aandeelhouder, voor zover het

onderwerpen betreft die rechtstreeks invloed hebben op de onder c.2.7 genoemde onderwerpen (artikel c.2.7 correspondeert met artikel 5.1.7 van het modelstatuut en gaat over o.a. de bepalingen over de omvang van de krant en ingrijpende typografische wijzigingen in de krant). Artikel 4 gaat over de samenstelling en taakverdeling van de hoofdredactie. De hoofdredacteur kan zich in zijn werkzaamheden laten bijstaan door een of meerdere adjunct-hoofdredacteurs van wie er een tot plaatsvervangend hoofdredacteur kan worden benoemd. De plaatsvervangend hoofdredacteur vervangt de hoofdredacteur bij langdurige afwezigheid. In geval van langdurige afwezigheid van de hoofdredacteur is de plaatsvervangend hoofdredacteur gerechtigd conform het statuut beleidswijzigingen door te voeren. De taakverdeling binnen de hoofdredactie wordt schriftelijk vastgelegd en aan de redactieraad medegedeeld, artikel c.4.1. Binnen het kader van het in de onderneming te voeren personeelsbeleid waaromtrent regelmatig overleg tussen directie en ondernemingsraad plaatsvindt, komen de hoofdredacteur en de redactieraad de hoofdlijnen overeen, die specifiek betrekking hebben op het personeelsbeleid ter redactie. Op grond daarvan voert de hoofdredacteur het personeelsbeleid uit, artikel D.1.1. Artikel D.1.2. stelt dat de hoofdredacteur niet beslist over functiewijzigingen van redacteurs dan na de betrokkene(n) te hebben gehoord. Daarnaast voert de hoofdredacteur geen personeelsmutaties ter redactie door waarbij drie of meer redacteurs tegelijkertijd betrokken zijn, dan na de redactieraad te hebben gehoord, artikel D.1.1. Artikel D.3.1 dat over het redactiebudget gaat is hetzelfde artikel als artikel 8.1 van het model, maar er is nog wel aan toegevoegd dat de directie, met het oog op het feit dat de hoofdredacteur verantwoordelijk is voor de kostenbewaking, de hoofdredacteur maandelijks een inzicht geeft in het verloop van de werkelijke kosten. Artikel D.4.1 over structuur en bezitswijzigingen is hetzelfde als artikel 9.1 van het model met dien verstande dat er nog een regel aan is toegevoegd: “De hoofdredacteur wordt van aanvang af betrokken bij eventuele plannen tot reorganisatie, fusie, verkoop, liquidatie en/of verbindingen van andere aard, voor zover de directie kan voorzien of hoort te voorzien dat een en ander ingrijpende gevolgen heeft voor het uitvoeren van de beginselverklaring c.q. het redactiestatuut.” Aan artikel D.4.3 dat overeenkomt met 9.3 van het model is ook een regel toegevoegd: “De hoofdredacteur wordt door de directie vertrouwelijk ingelicht over een voorgenomen ingrijpende wijziging in het aandeelhouderschap van BN/DeStem of van volledige verkoop van het dagblad en/of uitgeverij. Zo spoedig mogelijk na de hoofdredacteur wordt de redactieraad vertrouwelijk ingelicht, maar

niet later dan ondernemingsraden worden ingelicht in het kader van de SER-fusiecode en de wet op de ondernemingsraden." Artikel D.5.1 bepaalt dat voor wijziging van het statuut naast de organen genoemd in artikel 11.1 van het model ook goedkeuring nodig is van de aandeelhouder.

5 Redactieraad

5.1 *De Volkskrant*

De artikelen 23 tot en met 44 gaan over de redactieraad (redactieraad). Artikel 24 bepaalt dat de redactieraad bestaat uit zeven redactieleden (artikel 4.3.1 van het model heeft het over zes). Artikel 28 (in tegenstelling tot artikel 4.3.2 van het model) bepaalt dat een lid van de hoofdredactie geen lid kan zijn van de redactieraad. Eén keer per jaar vindt er overleg plaats tussen de Stichting en de redactieraad, artikel 36. De hoofdredacteur pleegt ten minste zes keer per jaar overleg met de redactieraad, artikel 37. Artikel 42 bepaalt dat de redactieraad na overleg met de redactievergadering (redactievergadering) een bindende voordracht doet voor de benoeming van de helft van de leden van het bestuur van de Stichting. Als bijlage bij het redactiestatuut is opgenomen het huishoudelijk reglement van de verkiezingen redactieraad.

5.2 *Trouw*

Artikel 5.c van het statuut van Trouw bepaalt dat de redactieraad niet vergadert buiten de aanwezigheid van de hoofdredacteur. Artikel 5.e stelt dat de hoofdredacteur niet kan worden gekozen tot lid van de redactieraad. Het lidmaatschap van de redactieraad is niet verenigbaar met dat van de redactiecommissie, artikel 5.g. Artikel 6.d bepaalt dat de redactieraad geregeld in contact staat met de hoofdredacteur die alle informatie zal verstrekken die voor de redactionele taak en functie van de redactie van wezenlijk belang zijn.

5.3 *NRC Handelsblad*

Artikel 4 stelt dat de redactieraad uit zes leden bestaat. Artikel 5.1 bepaalt dat de hoofdredacteur ten minste zes keer per jaar overleg voert met de redactieraad. Artikel 5.3 verplicht de redactieraad een huishoudelijk reglement op te stellen waarin in ieder geval de in dat artikel genoemde onderwerpen moeten worden geregeld. Artikel 5.7 bepaalt welke onderwerpen niet besproken worden tussen de directie en de redactieraad dan

in aanwezigheid van de hoofdredactie, zoals benoeming en ontslag van de hoofdredacteur en wijzigingen in de beginselen van *NRC Handelsblad*. Artikel 5.9 stelt dat de redactieraad met de hoofdredactie overleg voert over de hoofdpunten van haar beleid, waartoe in ieder geval behoren het handhaven van de redactionele beginselen, het personeelsbeleid, de persoonlijke verantwoordelijkheid en het redactiebudget.

5.4 *De Telegraaf*

De redactieraad van de *Telegraaf* bestaat uit zeven leden (artikel 4.3.1 van het model heeft het over zes), voor een periode van twee jaar. Zij worden gekozen volgens het bij het statuut als aanhangsel toegevoegde verkiezingsreglement, artikel v.b. De redactieraad komt 1 keer per jaar bijeen met de redactievergadering, artikel v.c, en 1 keer per kwartaal met de hoofdredactie, artikel v.g. Artikel v.e stelt dat de redactievergadering met een meerderheid van tweederde de redactieraad een bindend mandaat kan opleggen of besluiten nemen. Wanneer de redactieraad of één van zijn leden naar het oordeel van de hoofdredactie in strijd handelt met het redactiestatuut kan de hoofdredactie een klacht indienen bij de directie, artikel v.i. Artikel v.j bepaalt dat de redactieraad fungeert als gesprekspartner van de redactievertegenwoordigers in de ondernemingsraad en de vertegenwoordigers van het *Telegraaf*-pensioenfonds en met hen overlegt over de gedragslijn wanneer er in de ondernemingsraad of in het pensioenfonds voor de redactie belangrijke zaken aan de orde komen. Artikel 11.a.c stelt dat de hoofdredactie bij het ontwikkelen van plannen tot ingrijpende wijzigingen in het redactionele beleid overlegt met de redactieraad. Artikel 11.a.f bepaalt dat indien de hoofdredactie of één van haar leden naar het oordeel van de redactieraad in strijd handelt met de bepalingen uit het redactiestatuut, de redactieraad een klacht kan indienen bij de directie. Indien geen overeenstemming wordt bereikt kan de redactieraad zich wenden tot de raad van commissarissen.

5.5 *De Limburger*

Artikel c.4.1 bepaalt dat de redactieraad bestaat uit 9 leden gekozen door en uit de redactievergadering (het model heeft het over zes leden) en de hoofdredacteur, zonder stemrecht. De leden van de redactieraad kiezen uit hun midden een voorzitter. Ook de adjunct-hoofdredacteurs nemen zonder stemrecht deel aan de vergaderingen van de redactieraad. Artikel c.4.2 stelt dat er een reglement van de redactieraad aan het redactiestatuut wordt toegevoegd. Artikel c.5.5 bepaalt dat overeenkomstig artikel

18 lid 6 van de statuten een vertegenwoordiger van de redactieraad lid is van de commissie die één lid van de raad van commissarissen van de Uitgeverij voordraagt. De procedure voor de benoeming is vastgelegd in een convenant. In artikel c.5.6 staat dat de conclusies van het beraad binnen de redactieraad voor de hoofdredacteur niet vrijblijvend zijn, echter zij tasten zijn zelfstandige eindverantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid ten aanzien van de inhoud, de samenstelling en de presentatie van de krant en andere journalistieke uitgaven, alsmede zijn leiding van de redactie niet aan. Indien de hoofdredacteur in zijn verantwoordelijkheid meent een conclusie van de redactieraad niet te kunnen aanvaarden, motiveert hij zijn standpunt schriftelijk. Tweemaal per jaar informeert de hoofdredacteur de redactieraad over de ontwikkelingen van de redactiekosten, artikel d.3.3.

5.6 *Het Limburgs Dagblad*

In tegenstelling tot artikel 4.3.2 van het modelstatuut dat de hoofdredacteur als voorzitter van de redactieraad benoemt, stelt artikel 4.2.2 van het statuut van het Limburgs Dagblad dat de gekozen leden van de redactieraad uit hun midden een voorzitter kiezen. In artikel staat dat stemgerechtigde leden van de redactievergadering, met uitzondering van de leden van de hoofdredactie tot lid van de redactieraad kunnen worden gekozen. Het lidmaatschap duurt drie jaar. Aftredende leden kunnen worden herkozen voor nog één zittingsperiode van drie jaar. Artikel 5.3.3 stelt dat de redactieraad en de hoofdredacteur op onderling overeen te komen tijdstippen bij elkaar komen ter bespreking van het beleid.

5.7 *Koninklijke BDU*

In het statuut van BDU wordt geen redactieraad genoemd, ik ga er van uit dat dit orgaan in de nieuwe bedrijfsvoering ook niet meer zal bestaan.

5.8 *BN/DeStem*

De redactieraad van BN/DeStem bestaat uit zes door en uit de redactievergadering gekozen leden en de hoofdredacteur. De vergaderingen van de redactieraad kunnen worden voorgezeten door een technisch voorzitter die geen lid van de redactieraad is. De gekozen leden van de redactieraad kiezen uit hun midden voor de duur van de zittingsperiode een secretaris die in voorkomende gevallen ook als woordvoerder van de gekozen leden optreedt. De hoofdredacteur wijst een lid van de hoofdredactie als vaste plaatsvervanger aan, deze woont de vergaderingen van de redactieraad

zonder stemrecht bij, artikel c.5.1. Artikel c.5.2 bepaalt dat de verkiezingen van de leden van de raad, de zittingsduur, de werkwijze van de raad en zijn communicatie met de redactie zijn geregeld in een reglement van de redactieraad dat deel uitmaakt van het statuut. Artikel c.6.3 somt de onderwerpen van beraad op binnen de redactieraad; deze onderwerpen komen ook voor in het modelstatuut maar staan daar verspreid over het hele statuut. Artikel c.6.4 is gelijk aan 3.7 van het model, behalve dat er in c.6.4 staat dat er naast het overleg met de redactieraad ook goedkeuring moet worden verkregen van de aandeelhouder. Artikel C.6.4 noemt ook meer onderwerpen op die aan deze procedure onderhevig zijn; namelijk wijzigingen in de beginselverklaring van de krant en plannen tot reorganisatie van BN/DeStem. Artikel c.6.5 stelt tenslotte dat de conclusies van het beraad binnen de redactieraad voor de hoofdredacteur niet vrijblijvend zijn, maar zijn zelfstandige eindverantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid t.a.v. de inhoud, de samenstelling en de presentatie van de krant, alsmede zijn leiding van de redactie niet aan tasten. Indien de hoofdredacteur in zijn verantwoordelijkheid meent een conclusie van de redactieraad niet te kunnen aanvaarden, maakt hij zijn standpunt gemotiveerd kenbaar.

6 Redactievergadering

6.1 *De Volkskrant*

De artikelen 45 tot en met 56 gaan over de redactievergadering. In artikel 45 staat dat deze twee keer per jaar gehouden wordt en wel in de maanden april en oktober. Gerechtigd tot het bijwonen van en stemmen in de redactievergadering zijn alle redactieleden, artikel 46.

6.2 *Trouw*

De redactievergadering bestaat uit alle leden van de redactie die onder de bepalingen van de CAO tenminste de helft van de gewone werktijd volgens deze CAO in vaste dienst zijn van Trouw BV (het model heeft het over alle journalisten vallende onder de CAO, artikel 4.2.5). Artikel 7.b stelt dat de redactievergadering alle aangelegenheden bespreekt die van belang zijn voor het vervullen van de functie van redactie. De hoofdredacteur is voorzitter van de vergadering, artikel 7.c. Wanneer een vierde van de leden van de vergadering of de redactieraad dat schriftelijk vraagt, moet de hoofdredacteur de redactievergadering bijeen roepen, artikel 7.d.

Artikel 7.h bepaalt dat de redactievergadering minstens twee keer per jaar bij elkaar komt.

6.3 *NRC Handelsblad*

De redactievergadering komt tenminste twee keer per jaar bij elkaar, waarvan eenmaal aan de hand van het jaarverslag uit te brengen door de redactieraad, artikel 9.2. Volgens artikel 9.1 kan de hoofdredactie deelnemen aan de vergadering, maar heeft zij geen stemrecht. Rechtsgeldige besluiten kunnen slechts genomen worden indien ten minste de helft van de in lid 1 genoemde journalisten aanwezig is (het model noemt tweederde, artikel 4.2.4) en bij gewone meerderheid van stemmen, artikel 9.5. De redactievergadering zal het besluit over de voorgenomen benoeming van de hoofdredacteur met een meerderheid van tweederde van het totaal aantal leden van de redactie (artikel 4.2.4 van het model noemt drievierde van de uitgebrachte stemmen) nemen, artikel 9.8.1.

6.4 *De Telegraaf*

Artikel v.c. stelt dat de redactievergadering eenmaal per jaar bijeen komt met de redactieraad. Buitengewone algemene redactievergaderingen kunnen worden uitgeschreven door de redactieraad of op schriftelijk verzoek van tenminste twintig kiesgerechtigde journalisten. Leden van de hoofdredactie kunnen op eigen verzoek of op uitnodiging van de redactieraad een door de redactieraad bepaald gedeelte van de algemene redactievergaderingen bijwonen, maar zij hebben geen stemrecht, artikel v.d. Artikel v.e stelt dat de redactievergadering met een meerderheid van tweederde de redactieraad een bindend mandaat kan opleggen of besluiten nemen.

6.5 *De Limburger*

Artikel c.7.1 stelt dat de redactievergadering van De Limburger en van andere journalistieke uitgaven wordt gevormd door alle journalisten ter redactie, die vallen onder de CAO voor dagbladjournalisten, met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd en jaarcontractanten die langer dan een half jaar in dienst zijn. De redactievergadering kiest uit haar midden haar voorzitter. Artikel c.7.3 bepaalt dat voor het nemen van rechtsgeldige besluiten door de redactievergadering de aanwezigheid is vereist van tenminste de helft plus één van de in artikel c.7.1. bedoelde journalisten (artikel 4.2.4 van het model vereist de aanwezigheid van tweederde van de stemgerechtigde journalisten). Indien de redactievergadering een uitspraak wil doen over de in artikel C.8.2. bedoelde

onderwerpen (dit zijn de onderwerpen genoemd in artikel 3.7 en II van het modelstatuut) is daarvoor een meerderheid van tweederde der uitgebrachte stemmen vereist. Overige uitspraken kunnen worden gedaan bij gewone meerderheid van stemmen.

6.6 *Het Limburgs Dagblad*

Artikel 4.3.5 bepaalt dat stemgerechtigde leden van de redactievergadering medewerkers ter redactie zijn die langer dan een jaar in dienst zijn van Uitgeversmaatschappij Limburgs Dagblad bv. Dit in tegenstelling tot artikel 4.2.5 van het model waarin staat dat dit alle journalisten vallende onder de CAO voor dagbladjournalisten zijn voor zover zij hun proeftijd hebben voltooid.

6.7 *Koninklijke BDU*

In het statuut van BDU wordt geen redactievergadering genoemd, ik ga er van uit dat dit orgaan in de nieuwe bedrijfsvoering ook niet meer zal bestaan.

6.8 *De Leeuwarder Courant*

Artikel 4.2.3 bepaalt dat de redactievergadering uit haar midden telkens voor twee jaar haar voorzitter kiest. Artikel 4.2.4 over het nemen van besluiten door de redactievergadering is hetzelfde als artikel 4.2.4 van het model, met dien verstande dat 4.2.4 van de Leeuwarder Courant bepaalt dat wanneer de helft der leden niet aanwezig is (4.2.4 van het model heeft het over tweederde der leden) de redactieraad voorlopig geacht wordt over de geagendeerde onderwerpen te spreken namens de redactie. BN/DeStem Artikel c.8.1 dat bepaalt wie er lid kan zijn van de redactievergadering komt overeen met artikel 4.2.5 van het model, met dien verstande dat c.8.1 bepaalt dat de redactievergadering wordt gevormd door alle journalisten die vallen onder de CAO voor zover zij in vaste dienst zijn van de uitgeverij. Artikel c.8.4 stelt dat besluiten van de redactievergadering rechtsgeldig worden indien de helft plus één van de leden van de redactievergadering aanwezig zijn (artikel 4.2.4 van het model heeft het over de aanwezigheid van tweederde van de stemgerechtigde journalisten). De redactievergadering kan aan de redactieraad agendapunten ter behandeling opdragen die liggen binnen de taak en bevoegdheden van de raad, artikel c.9.1. Artikel c.9.2 bepaalt de onderwerpen waarover de redactieraad de redactievergadering zo spoedig mogelijk zal raadplegen. Deze onderwerpen staan ook in het modelstatuut maar dan verspreid over het gehele statuut.

7 Overig

7.1 *De Volkskrant*

Artikel 62 bepaalt dat de hoofdredactie, de redactieraad en de redactievergadering de wettelijke en statutaire verantwoordelijkheden en bevoegdheden respecteren van de ondernemingsraad, de vestigingsraad, de redactiecommissie, de betrokken werknemersorganisaties en de organen van PCM Uitgevers NV en hun dochterondernemingen.

7.2 *Trouw*

De bevoegdheden van de hoofdredacteur, de redactievergadering en de redactieraad mogen geen afbreuk doen aan de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de ondernemingsraad, de Vestigingsraad Trouw, de redactiecommissie volgens de CAO en van de betrokken werknemersorganisaties krachtens de wet en het desbetreffende reglement, noch aan de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de overige organen van PCM Uitgevers NV en haar dochtervennootschappen krachtens de desbetreffende statuten en de wet, artikel 12.a. Artikel 13.b bepaalt dat het redactiestatuut van Trouw slechts gewijzigd kan worden in onderlinge overeenstemming tussen de redactieraad (met instemming van de redactievergadering), de hoofdredacteur en de directie, onder goedkeuring van de Stichting. De Stichting wordt niet genoemd in het corresponderende artikel 11 van het modelstatuut. Artikel 14 stelt ten slotte dat in alle gevallen waarin dit statuut niet voorziet, de hoofdredacteur beslist in overleg met de redactieraad met inachtneming van de bevoegdheden van de in artikel 13 lid a genoemde organen en instanties (dit zijn naast de hoofdredactie en de redactieraad nog de redactievergadering, de directie en de Stichting).

7.3 *NRC Handelsblad*

Artikel 15 bevat een “protocol redactioneel systeem”, over het geautomatiseerde redactioneel systeem van NRC Handelsblad.

7.4 *Telegraaf*

Artikel VIII bepaalt dat wijzigingen in de samenstelling van het bestuur van de Stichting tot Beheer van Prioriteitsaandelen en van de raad van commissarissen, aan de redactieraad worden medegedeeld. Artikel IX stelt dat bij ernstige meningsverschillen over de uitvoering en het van toepassing zijn van het redactiestatuut de zich benadeeld voelende partij zich in eerste instantie kan wenden tot de directie en/of de raad van

commissarissen om een conflict op te lossen. Pas daarna kan de zich benadeeld voelende partij zich wenden tot de burgerlijke rechter. Artikel x bepaalt dat over de voorstellen tot wijziging van het statuut naast de partijen genoemd in artikel 11 van het modelstatuut ook overeenstemming moet worden bereikt met de Stichting Prioriteitsaandeelhouders.

7.5 *Limburgs Dagblad*

Addendum 1 bevat de volgende tekst: “Tijdens de onderhandelingen over de strekking en de tekst van het redactiestatuut hebben contractanten op verzoek van de redactieraad afgesproken de artikelen 9 en 10, respectievelijk de structuurwijzingen en ontslag van de hoofdredacteur onder voorbehoud vast te stellen. Actuele gebeurtenissen en ontwikkelingen in de dagbladwereld – vooral in de periode waarin de onderhandelingen over het statuut hebben plaatsgehad – liggen aan dit verzoek ten grondslag. De artikelen 9 en 10 zijn afgeleid van de formulering van het modelstatuut dat de NVJ en de NDP in 1977 zijn overeengekomen. Binnen de NVJ wordt al geruime tijd onderzocht, welke wijzigingen in voornoemde artikelen aangebracht zouden kunnen of moeten worden, of welke uitbreiding daarvan wenselijk is. Ook binnen het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteurs wordt bekeken in hoeverre artikel 10 aanpassing behoeft. Contractanten hebben dan ook beloofd de bepalingen in artikelen 9 en 10 opnieuw serieus met elkaar te bespreken, indien de uitkomst van deze onderzoeken daartoe aanleiding geeft.” De addenda 11 en 111 bevatten de sollicitatieprocedures voor respectievelijk een hoofdredacteur/directeur en een adjunct-hoofdredacteur van Uitgeversmaatschappij Limburgs Dagblad bv.

7.6 *Koninklijke BDU*

Artikel 4.10 stelt dat dit redactiestatuut de bevoegdheden van de gemeenschappelijke ondernemingsraad van BDU op grond van de Wet op de Ondernemingsraden onverlet laat. Artikel 4.11 bepaalt echter dat de gemeenschappelijke ondernemingsraad van BDU op grond van de Wet op de Ondernemingsraden geen enkele bevoegdheid heeft ten aanzien van de beginselen en/of de forumles van de titels en/of de redactionele inhoud van BDU Kranten. Artikel 6.1 bepaalt dat met respect voor ieders persoonlijke overtuigingen directie en hoofdredactie het voor redacteurs van BDU onverenigbaar achten met een goede uitoefening van hun functie, dat zij politiek actief zijn binnen het verschijningsgebied van de titel waarvoor zij werkzaam zijn. De directie is bevoegd tot wijziging van dit statuut na overleg met de hoofdredactie, artikel 7.

7.7 *De Leeuwarder Courant*

Wijziging van het statuut van de Leeuwarder Courant kan slechts geschieden in overleg tussen directie, hoofdredactie, redactieraad en de aandeelhouders. De redactieraad behoeft, voordat hij in deze beslissingen neemt, de instemming van tenminste driekwart van de leden van de redactievergadering, onverminderd het bepaalde in artikel 27 lid 3 van de statuten van Friese Pers BV, artikel 11.1.

8 PCM

In de statuten van zowel PCM Holding BV (artikel 3 lid 1), PCM Dagbladen BV (artikel 2 lid 1) als PCM Uitgevers BV (artikel 2 lid 1) is in de doelomschrijving opgenomen: “bij het uitgeven of doen uitgeven van dagbladen is uitgangspunt de handhaving van een pluriforme opiniërende pers in een parlementair-democratisch staatsbestel.” In de statuten van PCM Holding BV is opgenomen dat de vennootschap bij het nastreven van haar doel zich zal laten leiden door het verzekeren van een ruim aanbod van dagbladtitels (artikel 3.1 onder ii). In artikel 15.6 staat dat er voor bepaalde handelingen voorafgaande goedkeuring van de prioriteit (i.e. de stichtingen) nodig is voor onder andere ‘de beëindiging van het uitgeven van één of meer van de dagbladen Trouw, De Volkskrant en NRC Handelsblad, het vervreemden of fuseren van één van deze dagbladen, het vervreemden van een aandelenbelang in één van deze dagbladen’. In artikel 15.8 is opgenomen dat het bestuur van de vennootschap gehouden is de nakoming te verzekeren van de verplichtingen die voortvloeien uit de redactiestatuten die van toepassing zijn op de dagbladen die door de dochtermaatschappijen en/of deelnemingen van de vennootschap worden uitgegeven. In de statuten van PCM Dagbladen BV is opgenomen in artikel 23 lid 4 onder i dat er goedkeuring van de algemene vergadering is vereist voor besluiten van de directie strekkende tot het uitbrengen van stem op aandelen in dochtermaatschappijen indien en voor zover het (onder andere) betreft: de aanstelling en ontslag van de hoofdredacteur en de aanstelling van (waarnemend) en adjunct-hoofdredacteurs van De Volkskrant, Trouw, Algemeen Dagblad en/of NRC Handelsblad, het aangaan van de juridische fusie of juridische splitsing door de desbetreffende dochtermaatschappij en de ontbinding van de desbetreffende dochtermaatschappij.

BIJLAGE D: LIJST VAN GEÏNTERVIEWDE PERSONEN

- de heer F. Blok
- de heer T.G.G. Bouwman
- de heer P.I. Broertjes
- de heer J.C. Houwert
- de heer F.E. Jensma
- de heer H.A.L. Lockefeer
- de heer J. Olde Kalter
- de heer T. Roskam
- de heer G.A.I. Schuijt
- de heer C. Smaling
- de heer C.G.G. Spaan
- de heer A.J. Swartjes
- de heer G. Selles
- de heer H. Verploeg

BIJLAGE E: VRAGENLIJST

1 *Hoofredactie/directie/redactie*

- a Beïnvloedt het bestaan van het redactiestatuut de dagelijkse praktijk van de omgang tussen de directie en de hoofredactie. Draagt het redactiestatuut bij aan de beoogde scheiding tussen verantwoordelijkheden?
- b Hoe oordeelt U over het functioneren van de plenaire redactievergadering?
- c Hoe oordeelt U – bezien naar verleden, heden en toekomst – de scheiding tussen directie en redactie, tussen commercie en redactionele onafhankelijkheid, zoals deze volgt uit het redactiestatuut?
- d Hoe beziet U de relatie tussen redactiestatuut en freelance medewerkers?

2 *Medezeggenschap*

- a In tegenstelling tot vroeger bestaat het personeel van kranten voornamelijk uit redactieleden. In hoeverre beïnvloedt dit de status van het redactiestatuut als afzonderlijke medezeggenschapsregeling?
- b Hoe staat U tegenover alternatieve of aanvullende vormen van medezeggenschap of betrokkenheid van de redactie zoals aandelen/opties of een bestuursconvenant tussen directie en hoofredactie?

3 *Concernverhoudingen*

- a Wat voor gevolgen heeft concernvorming voor de in het redactiestatuut geregelde onderwerpen en verhoudingen? Hoe ziet U de relatie tussen hoofredactie, directie en concerndirectie?
- b In welke mate is concernvorming van belang voor de zelfstandigheid van titels binnen het concern en speelt het redactiestatuut daarbij een rol?

4 *Mededinging*

- a Wat voor rol speelt het redactiestatuut (of zou het moeten spelen) bij fusies of overnames?
- b Hoe oordeelt U over het mededingingsrecht als middel om de verscheidenheid in kwantitatieve dan wel kwalitatieve zin (in titels c.q. naar inhoud) te waarborgen?
- c Hoe staat U tegenover de wel geuite gedachte dat er specifieke regels (en eventueel specifiek toezicht) zouden moeten zijn voor de mediasector voor wat betreft eigendom/zeggenschap of verscheidenheid?

5 *Kwaliteit/identiteit*

- a In welke mate is het redactiestatuut van belang (of zou dat moeten zijn) voor de kwaliteit van de journalistiek?
- b In welke mate is het redactiestatuut van belang (of zou dat moeten zijn) voor de identiteit van de krant? Zo ja, hoe zou dat dan geregeld kunnen worden?
- c Wat zouden aanvullende of alternatieve mogelijkheden zijn om de kwaliteit van de journalistiek of de identiteit van de krant te waarborgen?

6 *De lezer*

- a Dient bijzondere betekenis te worden toegekend aan de positie van de lezer en zou daarbij een rol weggelegd zijn voor het redactiestatuut? Aspecten die in dit verband worden genoemd zijn onder meer a) het bestaan van een ombudsman of b) een lezers-redactie of andere vorm van geïnstitutionaliseerde wisselwerking tussen lezers en redactie.

7 *Aanvullende regels*

- a Wat zouden eventuele aanvullende regels in het redactiestatuut kunnen zijn waardoor het beter zou functioneren?

